



# KOMISJA KODYFIKACYJNA

---

PODKOMISJA POSTĘPOWANIA NIESPORNego.

ZESZYT 2

---

## I

### PROJEKT KSIĘGI DRUGIEJ KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNego ROZDZIAŁ O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM

## II

### PROJEKT PRZEPISÓW WPROWADZAJĄCYCH ROZDZIAŁ O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM

UCHWALONE W PIERWSZYM CZYTANIU  
PRZEZ PODKOMISJĘ POSTĘPOWANIA NIESPORNego  
KOMISJI KODYFIKACYJNEJ

## III

### UZASADNIENIE

WARSZAWA — 1939





# KOMISJA KODYFIKACYJNA

---

PODKOMISJA POSTĘPOWANIA NIESPORNego.

ZESZYT 2.

---

I

PROJEKT  
KSIĘGI DRUGIEJ  
KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNego  
ROZDZIAŁ O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM

II

PROJEKT  
PRZEPISÓW WPROWADZAJĄCYCH  
ROZDZIAŁ O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM

UCHWALONE W PIERWSZYM CZYTANIU  
PRZEZ PODKOMISJĘ POSTĘPOWANIA NIESPORNego  
KOMISJI KODYFIKACYJNEJ

III

UZASADNIENIE

**325560**

W czerwcu 1936 r. Komisja Kodyfikacyjna ogłosiła projekt księgi pierwszej kodeksu postępowania niespornego, uchwalony w pierwszym czytaniu przez odnośną podkomisję. Księgę drugą kodeksu stanowić będzie *część szczegółowa*, obejmująca różne rodzaje spraw, przekazanych do postępowania niespornego, jako to: sprostowanie aktów stanu cywilnego, uprawnienie i uznanie dzieci nieślubnych, przysposobienie, uznanie nieobecnych za zaginionych, pozbawienie i ograniczenie zdolności do działania, stosunek rodziców do dzieci, opiekę i kuratelę, *postępowanie spadkowe*, postępowanie rejestrowe, postępowanie wywłaszczeniowe, stosunki między współwłaścicielami nieruchomości, dobrowolną sprzedaż w drodze licytacji, stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie, ustanowienie drogi koniecznej, umorzenie dokumentów, złożenie do depozytu sądowego, odnowienie i wyznaczenie granic, odnowienie dokumentów, odwołanie pełnomocnictwa. Każdy z tych rodzajów spraw unormowany będzie w osobnym rozdziale. Spośród opracowanych już przez podkomisję rozdziałów jeden — najobszerniejszy i ze względu na brak jednolitego w tej dziedzinie prawa materialnego, najbardziej skomplikowany, — a mianowicie *rozdział o postępowaniu spadkowym*, uchwalony w pierwszym czytaniu, podkomisja postępowania niespornego już teraz podaje do powszechnej wiadomości. W dążeniu do skodyfikowania jednolitego postępowania spadkowego podkomisja starała się w możliwym stopniu scharmonizować projektowane przepisy formalno-prawne z materialnym prawem spadkowym, i tylko tam, gdzie to było nie-

możliwe, z konieczności wypadło w *przepisach wprowadzających* zachować pewną odrębność dzielnicową aż do czasu wprowadzenia jednolitego prawa spadkowego, co — jak przypuszczać należy — nie może rychło nastąpić, podczas gdy jednolite postępowanie spadkowe mogłoby już wcześniej wejść w życie.

Każdy czytający niniejszy projekt, obejmujący rozdział o postępowaniu spadkowym, rzecz prosta, musi mieć na względzie część ogólną kodeksu, przedtem ogłoszoną, gdyż zawarte w niej *przepisy ogólne* będą miały zastosowanie we wszystkich rodzajach postępowania niespornego, chyba że w poszczególnych rozdziałach wyraźnie uczyniono odpowiednie wyjątki.

Przy obradach podkomisji nad częścią szczegółową kodeksu wypadło wprowadzić w części ogólnej pewne, acz nieliczne, zmiany, a mianowicie poczynając od art. 37 ogłoszonego przedtem *projektu księgi I*, wskutek czego zmiany doznała też numeracja końcowych artykułów. Z uwagi na pomienione zmiany, do niniejszego zeszytu dołączona jest osobna kartka, zawierająca artykuły od 37 do 48.

Skład podkomisji, która opracowała projekt rozdziału o postępowaniu spadkowym, pozostał poprzedni, a mianowicie: przewodniczący *J. J. Litauer*, członkowie: *M. Allerhand*, *Wł. Dbałowski*, *W. Miszewski*, *J. Sławski*, *E. Waškowski*. Prof. *Allerhand* był referentem oddziałów następujących: spadek wakujący, wyjawienie majątku spadkowego, zabezpieczenie i zmniejszenie zapisów, likwidacja spadku, oddzielenie majątku spadkowego, dział spadku, postępowanie spadkowe po cudzoziemcach. Referentem pozostałych oddziałów był prof. *Waškowski*. Referentem przepisów wprowadzających był sędzia *S. N. Dbałowski*. Uzasadnienie projektu rozdziału o postępowaniu spadkowym opracował prof. *Allerhand*. Podkomisja przyjęła je z pewnymi zmianami na podstawie złożonych przez członków uwag i zgódnie z wnioskami przewodniczącego.

Warszawa, w grudniu 1938 r.

## Art. 37 — 48

### PROJEKTU KSIĘGI PIERWSZEJ KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNego

#### W NOWEJ REDAKCJI.

**Art. 37. § 1.** Sąd drugiej instancji orzeka w składzie trzech sędziów.

§ 2. Sąd Okręgowy, działając jako sąd pierwszej instancji, rozpoznaje sprawy postępowania niespornego również w składzie trzech sędziów, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

**Art. 38.** Na postanowienia sądu drugiej instancji, z wyjątkiem postanowień przedstanowczych, służy skarga kasacyjna.

**Art. 39.** Postanowienia sądu drugiej instancji, z wyjątkiem postanowień przedstanowczych, jako też postanowienia Sądu Najwyższego, zawsze powinny być uzasadnione na piśmie i doręczone uczestnikom z urzędu.

**Art. 40.** Jeżeli zażalenie lub skarga kasacyjna zarzuca nieważność postępowania, sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, może je uchylić i sprawę rozpoznać ponownie.

**Art. 41.** Akta sprawy dostępne są dla uczestników postępowania oraz, jeżeli ustawa inaczej nie stanowi, dla każdego, kto potrzebę przejrzania dostatecznie w sekretariacie sądu usprawiedliwi. Osoby te mogą sporządzać i otrzymywać z akt odpisy i wyciągi.

#### Rozdział IV.

##### Koszty.

**Art. 42. § 1.** Koszty postępowania niespornego ponosi osoba, na której wniosek postępowanie było wszczęte lub dokonane były poszczególne czynności sądowe.

§ 2. W postępowaniu, wszczętym z urzędu, każdy z uczestników ponosi koszty, połączone z jego działaniem, lub z czynnościami, podjętymi w jego interesie.

§ 3. Jeżeli interesy uczestników są sprzeczne, sąd rozłoży między nimi obowiązek poniesienia kosztów.

## Rozdział V.

### Wykonanie.

**Art. 43.** § 1. Postanowienie sądu staje się wykonalnym dopiero po uprawomocnieniu się, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

§ 2. Sąd stosownie do okoliczności może wstrzymać wykonanie postanowienia natychmiast wykonalnego.

§ 3. Orzeczenie o obowiązku zwrotu kosztów ulega wykonaniu dopiero po uprawomocnieniu się, chociażby zawarte było w postanowieniu natychmiast wykonalnym.

**Art. 44.** Postanowienia wydane w sprawie, która może być wszczęta z urzędu, podlegają wykonaniu z urzędu, o ile ustawa nie stanowi inaczej; inne postanowienia oraz ugody wykonywa się tylko na wniosek uczestników.

**Art. 45.** Na podstawie prawomocnych postanowień sądu dokonane będą odpowiednie wpisy w księgach hipotecznych i rejestrach.

**Art. 46.** Orzeczenie sądu zagranicznego, wydane w postępowaniu niespornym, będzie ulegało wykonaniu w Polsce, jeżeli zachodzą warunki zezwalające na wykonanie, stosownie do przepisów, dotyczących wykonania orzeczeń sądów zagranicznych, wydanych w postępowaniu spornym.

## Rozdział VI.

### Stosunek do postępowania spornego.

**Art. 47.** Nie można żądać w drodze postępowania spornego zmiany stosunku prawnego, ustalonego w postępowaniu niespornym, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

**Art. 48.** Ten, kto w postępowaniu niespornym nie uczestniczył, może swych praw dochodzić w drodze postępowania spornego, jeżeli zostały one naruszone postanowieniem.



I.  
PROJEKT  
KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNego.  
KSIĘGA II.  
CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.  
ROZDZIAŁ ...  
POSTĘPOWANIE SPADKOWE.

Oddział 1.

**Podstawy postępowania i właściwość sądu.**

**Art. 1. § 1.** Postępowanie spadkowe może być wszczęte po osobie zmarłej lub prawomocnie uznanej za zmarłą.

§ 2. Właściwym do przeprowadzenia postępowania spadkowego, o ile ustawa inaczej nie stanowi, jest sąd miejsca ostatniego zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli spadkodawca nie miał takiego zamieszkania w Polsce, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. Sąd ten jest sądem spadku.

§ 3. Jeżeli na powyższych podstawach nie można oznaczyć sądu spadku, sądem tym będzie sąd, w którego okręgu ma siedzibę Sąd Najwyższy.

## O d d z i a ł 2.

### Zabezpieczenie spadku.

**Art. 2.** Zabezpieczenie spadku należy do sądu miejsca, gdzie znajdują się rzeczy, które były we władaniu spadkodawcy w czasie jego śmierci.

**Art. 3.** Spadek będzie zabezpieczony, gdy zachodzi niebezpieczeństwo usunięcia, uszkodzenia lub zniszczenia rzeczy, pozostałych po spadkodawcy, albo gdy z innych przyczyn zachodzi potrzeba pieczy nad mieniem spadkowym.

**Art. 4.** Srodki zabezpieczenia są następujące: 1) spisanie i oddanie majątku ruchomego pod dozór, 2) złożenie do depozytu sądowego, 3) ustanowienie zarządu tymczasowego, 4) ustanowienie dozoru nad nieruchomością. Można zastosować kilka sposobów zabezpieczenia jednocześnie lub kolejno.

**Art. 5. § 1.** Sąd wydaje postanowienie o zabezpieczeniu spadku na wniosek: osoby, która uprawdopodobniła prawo do spadku, współwłaściciela majątku pozostałego po spadkodawcy, wierzyciela mającego piśmienny dowód należności przeciwko spadkodawcy oraz na wniosek prokuratora.

§ 2. Sąd wydaje także postanowienie o zabezpieczeniu, jeżeli poweźmie wiadomość, że spadkobierca jest nieobecny lub niezdolny do działań prawnych i nie ma ustawowego zastępcy albo gdy spadkobierca jest nieznan.

**Art. 6.** Gdy zachodzi niebezpieczeństwo usunięcia rzeczy, które były we władaniu spadkodawcy, policja państwowa stosownie do okoliczności może zarządzić środki tymczasowe celem zabezpieczenia. Obowiązana jest jednak o otwarciu spadku zawiadomić niezwłocznie sąd, do którego właściwości należy zabezpieczenie spadku.

**Art. 7. § 1.** Gdy śmierć spadkodawcy nastąpiła na statku morskim, zabezpieczenie rzeczy, które znajdowały się we władaniu zmarłego, zarządzane i dokonane będzie przez kierownika statku według przepisów o zabezpieczeniu. Akt zabezpie-

czenia kierownik odsyła sądowi spadku, jeżeli zaś sąd ten nie może być oznaczony — sądowi grodzkiemu miejsca przybicia statku w Polsce.

§ 2. Przepisy te stosuje się również w przypadku śmierci na statku powietrznym; zabezpieczenie powinno być dokonane przez kierownika statku albo kierownika portu, w którym statek wylądował.

**Art. 8.** Przy spisaniu majątku ruchomego mogą być obecne osoby, które mają prawo zgłosić wniosek o zabezpieczenie. Nieobecność tych osób nie wstrzymuje wykonania czynności.

**Art. 9.** § 1. Organ, wykonywający postanowienie o zabezpieczeniu, w razie potrzeby może zastosować środki, zapobiegające usunięciu ruchomości przed ich spisaniem. Zwłaszcza może dokonać opieczętowania, jeżeli napotka przeszkodę przy przystąpieniu do czynności lub gdy dalszy ciąg czynności od racza.

§ 2. Po spisaniu majątku ruchomego opieczętowanie może zarządzić sąd, jeżeli czynności organu wykonywającego postanowienia o zabezpieczeniu, zostały zaskarżone.

**Art. 10.** § 1. Opieczętowaniu nie ulegają rzeczy użytku codziennego niezbędne dla osób, pozostających w mieszkaniu spadkodawcy, jak również rzeczy, które dla swych właściwości nie mogą być opieczętowane.

§ 2. Mogą być wyłączone z opieczętowania rzeczy, do których osoba trzecia zgłosiła i uprawdopodobniła swe prawa. Rzeczy te będą wydane osobie trzeciej, jeżeli prawa jej będą udowodnione.

**Art. 11.** § 1. Pieczęcie, nałożone przez organ, wykonywający zabezpieczenie, odejmuje tenże organ. Odjęcie pieczęci, nałożonych na skutek zarządzenia sądu, następuje na podstawie postanowienia sądu

§ 2. Przy odjęciu pieczęci mogą być obecne osoby, które mają prawo zgłosić wniosek o zabezpieczenie. O odjęciu pieczęci sporządza się protokół.

§ 3. Do odjęcia pieczęci sąd może upoważnić osobę, która jest uprawniona do objęcia rzeczy opieczętowanej.

**Art. 12. § 1.** Znalezione przy spisaniu ruchomości pakiety zapieczętowane odsyła się sądowi, który wydał postanowienie o zabezpieczeniu. Stan zewnętrzny pakietu stwierdzony będzie w protokóle.

§ 2. Tak samo należy postąpić z dokumentami, mogącymi stanowić dowód uprawnień lub zawierającymi rozporządzenia ostatniej woli spadkodawcy lub umowę dziedziczenia.

**Art. 13.** Pieniądze i papiery wartościowe składa się do depozytu sądowego. Kosztowności składa się również do depozytu, jeżeli nie oddaje się ich do przechowania wyznaczonemu dozorczy.

**Art. 14.** Znalezione przy spisaniu dokumenty i rzeczy, które były we władaniu spadkodawcy z tytułu sprawowania przez niego funkcij publicznych lub społecznych, oddane będą właściwemu urzędowi lub instytucji.

**Art. 15. § 1.** Organ, wykonywający postanowienie o zabezpieczeniu, wyda z pieniędzy spadkowych członkowi rodziny spadkodawcy, a gdyby to nie było możliwe, domownikowi spadkodawcy albo innej odpowiedniej osobie sumę, potrzebną na koszty pogrzebu spadkodawcy.

§ 2. Celem zaspokojenia kosztów pogrzebu, sąd może zarządzić sprzedaż odpowiedniej części ruchomości spadkowych, oznaczając przy tym sposób sprzedaży.

**Art. 16.** Organ, wykonywający postanowienie o zabezpieczeniu, może z pieniędzy spadkowych pozostawić członkom rodziny spadkodawcy, którzy w czasie jego śmierci należeli do jego domowników, odpowiednią kwotę na zaspokojenie ich potrzeb niezbędnych na czas nie dłuższy niż miesiąc.

**Art. 17. § 1.** Do przechowania ruchomości organ, wykonywający postanowienie o zabezpieczeniu, wyznacza dozorcę.

§ 2. Do przechowania ruchomości stosuje się odpowiednio przepisy o dozorcze nad ruchomościami, zajętymi w drodze postępowania egzekucyjnego.

**Art. 18. § 1.** Jeżeli w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo zarobkowe, gospodarstwo rolne albo nieruchomości,

organ, wykonywający postanowienie o zabezpieczeniu, może w razie potrzeby ustanowić tymczasowego zarządcę.

§ 2. Zarządca wykonywać będzie czynności, do których jest uprawniony i obowiązany zarządca, ustanowiony w drodze zabezpieczenia roszczenia przez sekwestr.

§ 3. W razie wyznaczenia zarządcy organ, który go wyznaczył, wyda mu z funduszów spadku odpowiednią sumę na niezbędne wydatki.

**Art. 19.** Jeżeli zachodzi potrzeba tylko strzeżenia nieruchomości, może być wyznaczony zamiast tymczasowego zarządcy dozorca.

**Art. 20.** Zabezpieczenie, jeżeli ustała jego potrzeba, będzie uchylone przez sąd na wniosek osób, uprawnionych do żądania zabezpieczenia z wyjątkiem wierzyciela.

**Art. 21.** § 1. Jeżeli spadkobiercy nie objęli spadku, sąd na wniosek wierzyciela spadkodawcy wyznaczy tymczasowego kuratora spadku; kurator ten może być pozywany w sprawach z tytułu roszczeń przeciwko spadkodawcy, jak również może sam zapożywać, gdy zajdzie tego potrzeba.

§ 2. Kuratorowi tymczasowemu poruczone będą również czynności tymczasowego zarządcy. Tymczasowy zarządca może być mianowany tymczasowym kuratorem.

### O d d z i a ł 3.

#### Spis inwentarza.

**Art. 22.** Na wniosek spadkobiercy, wykonawcy testamentu, kuratora spadku wakującego albo wierzyciela, mającego piśmienny dowód należności przeciwko spadkodawcy, sąd spadku wydaje postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza.

**Art. 23.** § 1. Jeżeli spisu inwentarza żąda wierzyciel, sąd wydaje postanowienie po wysłuchaniu w miarę możliwości spadkobiercy. W tym przypadku koszty spisu inwentarza mogą być włożone przez sąd na wierzyciela.

§ 2. Spadkobierca władny jest uiścić dług, przypadający wierzycielowi żądającemu spisu inwentarza, chociażby termin uiszczenia jeszcze nie nastąpił.

**Art. 24.** O terminie spisu inwentarza zawiadamia się spadkobiercę, wykonawcę testamentu, jeżeli ich miejsce zamieszkania jest znane, wierzyciela spadkodawcy, jeżeli na jego żądanie czynność jest dokonywana, oraz dozorcę i zarządcę tymczasowego, jeżeli byli ustanowieni. Nieprzybycie tych osób nie wstrzymuje czynności.

**Art. 25.** § 1. Do spisu inwentarza wciąga się majątek spadkodawcy z oznaczeniem wartości każdego przedmiotu, jak również długi i ciężary spadku.

§ 2. Przy sporządzeniu spisu i oszacowania stosuje się odpowiednio przepisy o opisie i oszacowaniu, obowiązujące w postępowaniu egzekucyjnym.

§ 3. Jeżeli wszyscy zainteresowani się stawili i między stawającymi nie ma sporu co do wartości rzeczy, wciągniętych do spisu inwentarza, oszacowanie odbywa się według cen, podanych przez stawających.

**Art. 26.** W razie potrzeby wciągnięcia do spisu rzeczy, znajdujących się w innym okręgu, sąd spadku zwróci się do sądu właściwego o wydanie odpowiednich zarządzeń.

**Art. 27.** § 1. Wciągnięte do spisu inwentarza ruchomości i nieruchomości organ, wykonywający czynność, pozostawia w posiadaniu spadkobiercy. Nie dotyczy to przedmiotów, złożonych do depozytu sądowego, co do których zarządzenia wydaje sąd.

§ 2. Jeżeli wszyscy spadkobiercy są nieobecni albo jeżeli między spadkobiercami zachodzą spory co do pozostawienia majątku spadkowego w posiadaniu jednego lub kilku z nich, organ, wykonywający czynność, odda ruchomości oraz nieruchomości wyznaczonemu przez siebie dozorcę, zawiadamiając o tym niezwłocznie sąd.

**Art. 28.** § 1. W przypadku, gdy majątek spadkowy nie był pozostawiony w posiadaniu spadkobierców wskutek ich nieobecności, sąd z urzędu może ustanowić zarządcę tego majątku.

§ 2. Jeżeli obecni są wszyscy albo niektórzy tylko spadkobiercy, ustanowienie zarządcy może nastąpić jedynie na wniosek jednego z nich.

§ 3. Sąd określa prawa i obowiązki zarządcy.

**Art. 29.** Sąd w razie potrzeby może na wniosek spadkobiercy albo ustanowionego zarządcy upoważnić tegoż zarządcę do sprzedaży części majątku ruchomego celem zaspokojenia uciążliwego długu spadkodawcy, oznaczając przy tym sposób sprzedaży.

**Art. 30.** W razie ujawnienia majątku lub długu, nie wciągniętego do spisu inwentarza, może nastąpić jego uzupełnienie przy zastosowaniu powyższych przepisów.

#### O d d z i a ł 4.

#### **Przepisy łączne o zabezpieczeniu spadku i o spisie inwentarza.**

**Art. 31.** § 1. Wykonanie postanowienia sądu o zabezpieczeniu spadku i o sporządzeniu inwentarza należy do komornika. Sąd jednak, stosownie do okoliczności, może do wykonania tych czynności wyznaczyć notariusza albo burmistrza lub wójta gminy. W zakresie tych czynności podlegają oni sądowi spadku.

§ 2. Spadkobierca może zgłosić wniosek o sporządzenie spisu inwentarza bezpośrednio właściwemu komornikowi lub notariuszowi. Komornik i notariusz zawiadamiają sąd o przystąpieniu do spisu.

**Art. 32.** § 1. Spisanie majątku ruchomego w trybie zabezpieczenia spadku, jak również spis inwentarza powinny odbywać się w obecności dwóch świadków, powołanych przez spisującego. Świadcami mogą być także domownicy spadkodawcy.

§ 2. Z dokonanej czynności spisuje się protokół, który podpisują obecni. Odmowę lub niemożność podpisania spisujący stwierdza w protokole.

§ 3. Do protokołu wciąga się również oświadczenie osób, których obecność przy dokonywanej czynności jest dopuszczalna, oraz oświadczenia osób trzecich, zgłaszających swoje prawa do rzeczy.

**Art. 33.** § 1. Na czynności komornika, notariusza, burmistrza lub wójta, związane z zabezpieczeniem spadku albo spisem inwentarza, można wnieść skargę do sądu w terminie dwutygodniowym od daty dokonania czynności, jeżeli o wyznaczonym terminie czynności skarżący był zawiadomiony, w przeciwnym razie termin biegnie od daty, gdy skarżący powziął wiadomość o czynności.

§ 2. Na postanowienie sądu służy zażalenie do sądu okręgowego. Od postanowienia sądu okręgowego nie ma środka odwoławczego.

**Art. 34.** § 1. Komornik, notariusz, burmistrz lub wójt obowiązany jest do wynagrodzenia szkody, wyrządzonej przez niedbalstwo lub złą wolę przy wykonywaniu czynności, jeżeli poszkodowany nie mógł zapobiec szkodzie za pomocą środków, przewidzianych w ustawie.

§ 2. Za szkodę Skarb Państwa odpowiedzialny jest solidarnie z wykonywającym czynność. Jednak Skarb Państwa nie odpowiada za szkodę, wyrządzoną przez notariusza, do którego spadkobierca się zwrócił bezpośrednio o sporządzenie spisu inwentarza.

§ 3. Roszczenie o wynagrodzenie szkody przedawnia się z upływem dwóch lat od daty, kiedy poszkodowany dowiedział się o czynności lub zaniedbaniu, które spowodowały szkodę.

**Art. 35.** Komornik, notariusz, burmistrz lub wójt mają prawo osoby, które zachowują się niewłaściwie lub przeszkadzają czynności, upomnieć, a po bezskutecznym upomnieniu wydalic. W razie oporu mogą wezwać pomocy policji.

**Art. 36.** § 1. Koszty zabezpieczenia i spisu inwentarza, oprócz tych, które zostały włożone na wierzyciela, żądającego spisu inwentarza, obciążają spadek.



§ 2. Sumę kosztów podaje się w spisie inwentarza. Wysokość tych kosztów w razie sporu oznacza sąd. Na postanowienie sądu nie służy zażalenie.

§ 3. Celem zaspokojenia kosztów sąd może zarządzić sprzedaż odpowiedniej części ruchomego majątku spadkowego, oznaczając przy tym sposób sprzedaży.

**Art. 37.** Akta, dotyczące zabezpieczenia spadku oraz spisu inwentarza, odsyła się sądowi spadku.

**Art. 38.** Postanowienia sądu, wydane stosownie do przepisów o zabezpieczeniu spadku i o spisie inwentarza, są natychmiast wykonalne z wyjątkiem postanowień w przedmiocie zmiany lub uchylecia zabezpieczenia i sprzedaży majątku ruchomego celem zaspokojenia uciążliwego długu spadkodawcy.

## O d d z i a ł 5.

### Ogłoszenie rozporządzeń ostatniej woli.

**Art. 39.** Kto ma w posiadaniu testament, obowiązany jest złożyć go sądowi spadku niezwłocznie, gdy się dowie o śmierci spadkodawcy. Notariusz, sąd oraz inny urząd mają także obowiązek złożenia testamentu, znajdującego się w ich przechowaniu, niezwłocznie po otrzymaniu dowodu śmierci spadkodawcy. Testament publiczny notariusz składa w wypisie.

**Art. 40. § 1.** Na wniosek osoby, która uprawdopodobni, iż testament znajduje się u innej osoby, oraz uprawdopodobni swój interes prawny w ujawnieniu treści testamentu, sąd po wysłuchaniu obu tych osób wyda postanowienie w przedmiocie nakazania złożenia testamentu sądowi. Postanowienie to jest natychmiast wykonalne.

§ 2. Celem stwierdzenia, czy istnieje testament i gdzie się znajduje, sąd może nakazać złożenie odpowiedniego oświadczenia w trybie, przepisany dla wyjawienia majątku spadkowego. Obowiązek oświadczenia może być włożony na spadkobiercę i legatariusza, na osobę zaś trzecią tylko co do faktu,

czy posiada lub posiadała ona testament, co nie wyłącza możliwości przesłuchania jej jako świadka co do innych faktów.

§ 3. W razie uwzględnienia wniosku o złożenie testamentu, postanowienie sądu będzie wykonane przymusowo na żądanie osoby, która zgłosiła wniosek.

**Art. 41.** § 1. Sąd otwiera i ogłasza testament, jeżeli ma dowód śmierci spadkodawcy, chociażby spadkodawca zastrzegł dokonanie tych czynności w czasie późniejszym.

§ 2. O terminie otwarcia i ogłoszenia nie zawiadamia się osób zainteresowanych, mogą jednak one być obecne przy tej czynności.

**Art. 42.** Gdy złożono kilka testamentów, otwiera się i ogłasza wszystkie, a na każdym z nich będzie uczyniona wzmianka o innych.

**Art. 43.** W protokole otwarcia i ogłoszenia testamentu należy opisać jego stan zewnętrzny, wymienić jego datę oraz datę złożenia i osobę, która testament złożyła. Na testamencie będzie umieszczona data otwarcia i ogłoszenia.

**Art. 44.** O otwarciu i ogłoszeniu testamentu sąd w miarę możliwości zawiadamia osoby, których rozporządzenia testamentowe dotyczą.

**Art. 45.** § 1. Testament wraz z odpisem protokołu otwarcia i ogłoszenia będzie przechowywany w sądzie spadku.

§ 2. Sąd wydaje osobom zainteresowanym odpisy testamentu wraz z odpisem protokołu otwarcia i ogłoszenia.

§ 3. Osoba zainteresowana ma prawo przeglądać testament w obecności sekretarza sądu.

**Art. 46.** Przepisy powyższe stosuje się do wszelkich rozporządzeń ostatniej woli. Stosuje się także do aktów ostatniej woli, wydanych przez władze obcego państwa.

## Oddział 6.

### Stwierdzenie praw do spadku.

**Art. 47.** § 1. Sąd spadku na wniosek spadkobiercy jak również zapisobiercy stwierdza postanowieniem jego prawa do spadku.

§ 2. Jeżeli znani są inni spadkobiercy, sąd wyda postanowienie na posiedzeniu, na które wezwie ich i zgłaszającego wniosek.

**Art. 48. § 1.** Za dowód, że nie ma innych osób, uprawnionych do spadkobrania, może być przyjęte zapewnienie, złożone przez zgłaszającego się w protokóle sądowym lub w akcie notarialnym.

§ 2. W zapewnieniu zgłaszający się winien złożyć oświadczenie co do wszystkiego, co mu jest wiadome: 1) o istnieniu lub nieistnieniu osób, któreby go wyłączały od spadkobrania lub które również uczestniczyłyby w spadkobranii, 2) o rozporządzeniach ostatniej woli spadkodawcy lub o umowach dziedziczenia.

§ 3. Pod względem skutków karnych zapewnienie jest równoznaczne ze złożeniem zeznania pod przysięgą, o czym sędzia lub notariusz winien uprzedzić składającego zapewnienie.

**Art. 49. § 1.** Jeżeli zapewnienie, o którym jest mowa w artykule poprzedzającym, nie było złożone albo jeżeli zapewnienie lub inne dowody nie będą uznane przez sąd za wystarczające, postanowienie o stwierdzeniu praw do spadku może nastąpić dopiero po wezwaniu spadkobierców przez obwieszczenia.

§ 2. Obwieszczenia będą dokonane na wniosek któregośkolwiek ze spadkobierców.

§ 3. Wezwanie przez obwieszczenia dokonane będzie z urzędu, jeżeli wydane zostało postanowienie o zabezpieczeniu spadku wskutek tego, że spadkobiercy nie są znani.

**Art. 50.** Obwieszczenie zawierać będzie:

- 1) imię, nazwisko, zawód oraz ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli jest znane, spadkodawcy;
- 2) datę śmierci spadkodawcy;
- 3) wskazanie majątku, pozostałego po spadkodawcy;
- 4) wezwanie, aby spadkobiercy w ciągu sześciu miesięcy zgłosili i udowodnili swoje prawa do spadku;
- 5) skutki niezgłoszenia.

**Art. 51.** Obwieszczenia o wezwaniu spadkobierców umieszczone będą w budynku sądowym, w urzędzie gminnym ostatniego zamieszkania spadkodawcy w Polsce, jeżeli jest znane, oraz w Monitorze Polskim, a także według uznania sądu w poczytnych gazetach prywatnych. Gdy wartość majątku spadkowego nie przenosi tysiąca złotych, obwieszczeń w gazecie rządowej i gazetach prywatnych nie umieszcza się.

**Art. 52.** Po upływie terminu sześciomiesięcznego sąd na wniosek osoby zainteresowanej wyznaczy posiedzenie celem rozpoznania zgłoszonych żądań. O terminie posiedzenia zawiadamia się osoby, które podały miejsce swego zamieszkania w Polsce.

**Art. 53.** § 1. Sąd bada, czy spadkodawca pozostawił rozporządzenie ostatniej woli. Wzywa również do złożenia takiego rozporządzenia w wyznaczonym terminie osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, iż je posiada. Sąd nakaże tej osobie złożenie rozporządzenia, jeżeli stwierdzi, iż ona je posiada. Postanowienie sądu jest natychmiast wykonalne i będzie wykonane z urzędu.

§ 2. Sąd może również zwrócić się do władzy obcego państwa o wydanie znajdującego się tam rozporządzenia ostatniej woli.

**Art. 54.** W razie sporu między żądającymi stwierdzenia praw do spadku lub między zgłaszającymi się na skutek wezwania przez obwieszczenia, sąd, o ile podniesione zarzuty ze względu na przytoczone fakty uzna za istotne, odsyła strony na drogę postępowania spornego i zawiesza postępowanie niesporne w całości lub w części do czasu rozstrzygnięcia sporu w tej drodze.

**Art. 55.** Zgłaszający prawa do spadku, gdy sąd z powodu zarzutów innego uczestnika postępowania, odmówił mu stwierdzenia praw do spadku, może dochodzić tych praw w drodze postępowania spornego, jeżeli nie wniósł zażalenia na postanowienie sądu.

**Art. 56.** W postanowieniu o stwierdzeniu praw do spadku sąd wymienia wszystkich spadkobierców, którzy przyjęli spadek, stwierdza również prawa zapisobierców.

**Art. 57.** § 1. W postanowieniu o stwierdzenie praw do spadku sąd stosownie do okoliczności wymienia także ograniczenia, jakim podlega spadkobierca lub zapisobierca co do przypadłego mu majątku ze względu na charakter zachodzącego spadkobrania (powiernictwo, podstawienie, następne dziedziczenie). W postanowieniu należy także wymienić uprawnienia wykonawcy testamentu.

§ 2. Na wniosek wykonawcy testamentu sąd wyda mu poświadczenie o jego uprawnieniach, chociażby nie było jeszcze wszczęte postępowanie o stwierdzenie praw do spadku.

**Art. 58.** Sąd odmówi stwierdzenia praw spadkobiercy lub praw zapisobiercy, jeżeli zachodzi oczywista nieważność umowy dziedziczenia lub aktu rozporządzenia ostatniej woli bądź ze względu na brak zdolności do działania lub do otrzymania zapisu albo spadku, bądź ze względu na niezachowanie formy.

**Art. 59.** Wypis postanowienia prawomocnego, stwierdzającego prawa spadkobiercy i zapisobiercy, stanowi tytuł, na którego podstawie dokonane będą odpowiednie wpisy w księdze hipotecznej i w rejestrach.

**Art. 60.** Jeżeli stwierdzone były prawa spadkowe po osobie, uznanej za zmarłą postanowieniem sądu, a postanowienie to zostało uchylone, sąd spadku na wniosek tej osoby uchyla postanowienie o stwierdzeniu praw do spadku.

## O d d z i a ł 7.

### O zrzeczeniu się spadku i o przyjęciu spadku z ograniczeniem odpowiedzialności.

**Art. 61.** § 1. Oświadczenie o zrzeczeniu się spadku spadkobierca składa: 1) sądowi spadku, o czym spisuje się protokół, albo 2) w akcie notarialnym, którego wypis zrzekający się winien złożyć sądowi spadku.

§ 2. Oświadczenie o zrzeczeniu się spadku może być także złożone w sądzie grodzkim miejsca zamieszkania lub pobytu zrzekającego się. Sąd grodzki prześle niezwłocznie protokół sądowi spadku.

**Art. 62.** Zrzeczenie się spadku odnosi skutek od daty złożenia oświadczenia w sądzie spadku, albo od daty otrzymania w tymże sądzie wypisu aktu notarialnego lub protokołu, spisane go w innym sądzie.

**Art. 63.** Sąd spadku prowadzi wykaz oświadczeń o zrzeczeniu się spadku. Przeglądanie wykazu jest dla wszystkich dostępne.

**Art. 64. § 1.** Jeżeli spadkobierca stosownie do przepisów prawa prywatnego ogranicza swoją odpowiedzialność za zobowiązania spadkodawcy, oświadczenie jego w tym przedmiocie, złożone ustnie do protokołu, przyjmie sąd spadku.

§ 2. Ze względu na takie oświadczenie spadkobiercy sąd wyda postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza. Postanowienie to jest natychmiast wykonalne.

§ 3. Przepisy dotyczące zrzeczenia się spadku mają odpowiednie zastosowanie przy przyjęciu spadku z ograniczeniem odpowiedzialności

**Art. 65.** Pełnomocnictwo do zrzeczenia się lub przyjęcia spadku powinno mieć formę aktu notarialnego

## O d d z i a ł 8.

### O spadku wakującym.

**Art. 66. § 1.** Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od daty obwieszczenia o wezwaniu spadkobierców nikt nie zgłosił i nie udowodnił praw do spadku, sąd na wniosek osoby zainteresowanej uzna spadek za wakujący i wyznaczy kuratora tego spadku.

§ 2. Postanowienie o uznaniu spadku za wakujący i wyznaczeniu kuratora sąd wyda z urzędu, jeżeli spadek był z urzędu zabezpieczony z tego powodu, że spadkobiercy nie są znani.

§ 3. Sąd sprawuje nadzór nad czynnościami kuratora.

**Art. 67. § 1.** Do obowiązków kuratora należy także poszukiwanie spadkobierców.

§ 2. Sąd może postanowić, aby majątek spadkowy ruchomy był sprzedany, jeżeli jego przechowanie pociąga za sobą koszty niewspółmierne z jego wartością. Sprzedaż dokonana będzie w drodze licytacji według przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Sąd jednak może upoważnić kuratora do sprzedaży z wolnej ręki majątku, nieznacznej wartości.

**Art. 68.** Postanowienia sądu, wydane na podstawie dwóch poprzedzających artykułów, są natychmiast wykonalne.

**Art. 69.** Zwrot wydatków i wynagrodzenie, przyznane przez sąd kuratorowi spadku wakującego, korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia na równi z pierwszeństwem, przyznanym kosztom dozoru ruchomości lub kosztom zarządu nieruchomości według przepisów kodeksu postępowania cywilnego o podziale sum, uzyskanych w drodze egzekucji.

**Art. 70.** Po upływie dwóch lat od daty obwieszczenia o wezwaniu spadkobierców, jeżeli nikt nie zgłosi i nie udowodni praw do spadku, sąd na wniosek Prokuratury Generalnej albo instytucji, uprawnionej do objęcia spadku bezdziedzicznego, wyda postanowienie o przekazaniu majątku spadkowego Skarbowi Państwa albo instytucji stosownie do przepisów prawa.

**Art. 71.** Jeżeli przed upływem przedawnienia spadkobierca zgłosi i udowodni swoje prawa, sąd spadku wyda postanowienie o zwrocie spadkobiercy majątku spadkowego w stanie, w jakim majątek ten będzie się znajdował, oraz ceny, osiągniętej za rzeczy zbyte.

## O d d z i a ł 9.

### Wyjawienie majątku spadkowego.

**Art. 72. § 1.** Gdy po sporządzeniu spisu inwentarza zachodzi wątpliwość, czy cały majątek spadkowy został do niego wciągnięty, sąd na wniosek współspadkobiercy, osoby, upraw-

nionej do zachowku, zapisobiercy lub wierzyciela spadkodawcy może nakazać spadkobiercy, aby złożył oświadczenie, iż żadnego majątku nie ukrył, albo aby złożył wykaz przedmiotów, nie ujawnionych w spisie inwentarza, o ile mu są wiadome, wreszcie, aby wskazał osoby, które majątek ukryły, jeżeli mu są znane.

§ 2. Zapisobierca i wierzyciel mają prawo zgłosić wniosek tylko wówczas, gdy uprawdopodobnili, iż ujawniony majątek spadkowy nie wystarcza na ich zaspokojenie.

**Art. 73.** § 1. Na skutek wniosku sąd wyznaczy rozprawę, na którą wezwie także innych spadkobierców oraz zapisobierców, o ile ci są zainteresowani w wyniku postępowania.

§ 2. Spadkobierca, przeciwko któremu jest skierowany wniosek, może najpóźniej na rozprawie żądać, aby oświadczenie lub wykaz nie ujawnionego majątku, a w razie potrzeby przysięgę, złożył również spadkobierca, który zgłosił wniosek.

**Art. 74.** Po przeprowadzeniu rozprawy sąd w razie uwzględnienia wniosku wyda postanowienie, którym nakaze spadkobiercy albo złożenie na piśmie bądź do protokołu sądowego oświadczenia o treści, wskazanej w postanowieniu, albo złożenie w terminie wyznaczonym wykazu przedmiotów, nie ujawnionych w spisie inwentarza. Postanowienie będzie doręczone temu spadkobiercy, z uprzedzeniem o skutkach nie usprawiedliwionej odmowy złożenia oświadczenia, wykazu albo przysięgi.

**Art. 75.** Po uprawomocnieniu się postanowienia, uwzględniającego wniosek, sąd, na żądanie każdego, kto jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o złożenie oświadczenia lub wykazu, zarządzi wykonanie postanowienia, jeżeli spadkobierca jeszcze go nie wykonał.

**Art. 76.** § 1. W wykazie spadkobierca winien wymienić nie ujawnione w spisie inwentarza przedmioty, podając miejsce przechowania ruchomości i dokumentów oraz podstawy prawne wierzytelności i innych praw majątkowych.

§ 2. O złożeniu wykazu sąd zawiadamia pozostałych uczestników postępowania.



**Art. 77. § 1.** Sąd wyznacza posiedzenie, na które wzywa wszystkich uczestników.

**§ 2.** Na tym posiedzeniu przyjęte będzie oświadczenie, o ile nie zostało złożone przedtem na piśmie. Sąd oraz za jego zezwoleniem uczestnicy postępowania mogą zadawać spadkobiercy pytania, zmierzające do wykrycia majątku spadkowego.

**§ 3.** Sąd nakaze spadkobiercy złożenie przysięgi, jeżeli uzna to za potrzebne, oznaczając w postanowieniu fakty, które mają być stwierdzone przysięgą. Od postanowienia tego nie służy środek odwoławczy.

**§ 4.** Na wniosek spadkobiercy sąd spadku przyjęcie przysięgi od niego zleci sądowi miejsca jego zamieszkania.

**Art. 78. § 1.** Jeżeli spadkobierca bez usprawiedliwiającej przyczyny nie złoży oświadczenia lub wykazu majątku albo przysięgi, sąd na żądanie uprawnionego do zgłoszenia wniosku o złożenie oświadczenia lub wykazu nałoży na spadkobiercę grzywnę lub zastosuje przymus osobisty.

**§ 2.** W jednym postanowieniu nie można wymierzyć grzywny wyższej, niż tysiąc złotych, a przymus osobisty na czas nie dłuższy, niż dwa tygodnie. Ogólna suma grzywien nie może przewyższać dziesięciu tysięcy złotych a ogólny czas przymusu osobistego sześciu miesięcy.

**Art. 79.** Ponowny wniosek o złożenie oświadczenia lub wykazu dopuszczony być może tylko wówczas, gdy będzie uprawdopodobnione, że spadkobierca powziął o majątku spadkowym wiadomość, której nie miał w czasie złożenia poprzedniego oświadczenia, wykazu lub przysięgi.

**Art. 80.** W postępowaniu z wniosku o złożenie oświadczenia lub wykazu, sąd, o ile w niniejszym oddziale nie ma przepisów szczególnych, stosuje odpowiednio przepisy o przesłuchaniu stron w postępowaniu spornym. Do złożenia jednak przysięgi może być zobowiązany także ten, kto skazany był wyrokiem prawomocnym za fałszywe zeznania lub krzywoprzysięstwo.

## O d d z i a ł 10.

### Zabezpieczenie zapisów.

**Art. 81. § 1.** Sąd spadku na wniosek zapisobiercy zabezpiecza jego roszczenie o zapis, jeżeli rozporządzenie ostatniej woli przewiduje zabezpieczenie, albo jeżeli niezabezpieczenie mogłoby pozbawić zapisobiercę zaspokojenia, a roszczenie jest wiarogodne.

§ 2. Może być zabezpieczone tylko roszczenie, które nie jest jeszcze wymagalne, albo o które, gdy jest wymagalne, zapisobierca nie wytoczył jeszcze powództwa.

**Art. 82.** We wniosku należy wskazać sposób zabezpieczenia.

**Art. 83.** Na skutek wniosku o zabezpieczenie wyznaczona będzie rozprawa.

**Art. 84. § 1.** Roszczenie zapisobiercy zabezpiecza się w sposób, wskazany w rozporządzeniu ostatniej woli.

§ 2. Jeżeli w rozporządzeniu ostatniej woli nie ma w tym przedmiocie wskazań, roszczenie zabezpiecza się: 1) przez oddanie majątku ruchomego pod dozór, 2) przez złożenie pieniędzy i papierów wartościowych do depozytu sądowego, 3) przez ostrzeżenie hipoteczne (prenotację) albo wpis do rejestru statków, 4) przez zakaz zbywania lub obciążania nieruchomości niehipotekowanych.

§ 3. Ruchomości mogą być oddane pod dozór spadkobiercy.

**Art. 85.** Spadkobierca w każdym czasie może żądać uchylecia lub zmiany zabezpieczenia wskutek zmiany okoliczności. O wniosku spadkobiercy sąd rozstrzyga po przeprowadzeniu rozprawy.

**Art. 86. § 1.** Postanowienia sądu są natychmiast wykonalne.

§ 2. Na postanowienie sądu drugiej instancji nie służy skarga kasacyjna.

## O d d z i a ł 11.

### **Zmniejszenie zapisów szczególnych z powodu niewystarczalności majątku.**

**Art. 87.** Wniosek o zmniejszenie zapisów szczególnych z powodu niewystarczalności majątku na zaspokojenie zapisów może być zgłoszony, jeżeli nie zostało przeprowadzone ani się nie toczy postępowanie o dział lub likwidację spadku albo postępowanie upadłościowe, obejmujące ten majątek.

**Art. 88.** We wniosku o zmniejszenie albo w osobnym wykazie należy wymienić zapisy, które mają być zmniejszone, i wartość pieniężną każdego z nich; w razie potrzeby, należy też dołączyć odpis rozporządzenia ostatniej woli i wykaz majątku, który służy na zaspokojenie zapisów, z wymienieniem jego wartości.

**Art. 89.** Na skutek wniosku o zmniejszenie zapisów sąd wyznacza rozprawę.

**Art. 90.** Sąd ustala skład i wartość majątku, który służy na zaspokojenie zapisów, oraz wartość każdego zapisu. Zgodne oświadczenie wszystkich uczestników co do składu i wartości majątku jest dla sądu wiążące.

**Art. 91.** Uczestnik, który w postępowaniu o zmniejszenie nie podniósł zarzutu co do istnienia lub ważności zapisu, nie ma prawa wytoczyć o to powództwa ani bronić się tym zarzutem przeciwko innemu uczestnikowi, chyba że powództwo lub obrona oparte będą na okolicznościach, ujawnionych po zamknięciu rozprawy w drugiej instancji w postępowaniu o zmniejszenie.

**Art. 92. § 1.** W przypadku, gdy wszczęta została egzekucja celem zaspokojenia zapisu, którego dotyczy wniosek o zmniejszenie, sąd spadku na żądanie zgłaszającego ten wniosek może zawiesić postępowanie egzekucyjne do czasu rozstrzygnięcia rzeczonoego wniosku.

**§ 2.** Sąd może uzależnić dalsze prowadzenie egzekucji od złożenia przez egzekwującego zapisobiercę stosownego za-

bezpieczenia sumy, o jaką zapis może być zmniejszony. Postanowienie sądu jest natychmiast wykonalne.

**Art. 93.** W postanowieniu, uwzględniającym w całości lub w części wnioski o zmniejszenie zapisów, sąd wymienia zapisy, które ulegają zmniejszeniu, oraz oznacza zakres i sposób zmniejszenia.

**Art. 94.** Postanowienie o zmniejszeniu zapisów ma skutek także wobec zapisów jeszcze nie uiszczonych, choćby prawnocnie zasądzonych.

**Art. 95.** Przepisy powyższe stosuje się również do zapisów warunkowych oraz zleceń spadkodawcy, zawartych w rozporządzeniu ostatniej woli.

## Oddział 12.

### Likwidacja spadku.

**Art. 96.** Każdy spadkobierca, którego odpowiedzialność za długi spadkodawcy według przepisów prawa jest ograniczona (majątkiem spadkowym albo do wartości tego majątku), uprawniony jest do zgłoszenia wniosku o przeprowadzenie likwidacji spadku. Prawo to służy również kuratorowi spadku, jak również wykonawcy testamentu, o ile do tego został upoważniony w rozporządzeniu spadkodawcy.

**Art. 97.** § 1. Postępowanie likwidacyjne nie może być wszczęte, jeżeli toczy się postępowanie upadłościowe albo jeżeli już złożony został wniosek o ogłoszenie upadłości spadkodawcy.

§ 2. Po wszczęciu postępowania likwidacyjnego nie może być wszczęte postępowanie o ogłoszenie upadłości spadkodawcy.

**Art. 98.** Do wniosku o przeprowadzenie likwidacji należy dołączyć wykaz majątku spadkowego, spis wierzycieli, którzy mają prawo do zaspokojenia z tego majątku, z podaniem, w miarę możliwości, ich adresów i podstaw prawnych wierzytelności.

**Art. 99.** § 1. W postanowieniu, uwzględniającym wniosek, sąd wyznaczy likwidatora spadku. Likwidatorem może być spadkobierca lub wykonawca testamentu.

§ 2. Jeżeli wniosek o przeprowadzenie likwidacji zgłosił kurator spadku, jemu powierzone będą czynności likwidatora.

**Art. 100.** Likwidator obejmuje z mocy samego prawa zarząd majątku spadkowego. W razie potrzeby przekazanie majątku likwidatorowi dokonane będzie przez komornika na podstawie postanowienia o wyznaczeniu likwidatora.

**Art. 101.** § 1. Likwidator w razie potrzeby ustali skład majątku spadkowego i jego wartość.

§ 2. Pieniądze i papiery wartościowe likwidator składa do depozytu sądowego. Składa również do depozytu kosztowności, jeżeli uzna to za potrzebne albo jeżeli sąd tak zarządzi.

**Art. 102.** Przed rozpoczęciem likwidacji sąd na wniosek likwidatora może wydać postanowienie o zezwoleniu na sprzedaż ruchomości, o ile to jest potrzebne na zaspokojenie kosztów postępowania, oraz na sprzedaż ruchomości, które ulegają szybkiemu zepsuciu lub wskutek opóźnienia sprzedaży straciłyby znacznie na wartości, albo których przechowanie pociąga za sobą koszty zbyt wielkie w stosunku do ich wartości. Postanowienie sądu jest natychmiast wykonalne.

**Art. 103.** Po wydaniu postanowienia o przeprowadzeniu likwidacji, sąd wzywa przez obwieszczenie wierzycieli, aby zgłosili na piśmie swoje wierzytelności w sądzie w ciągu trzech miesięcy od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim. Nadto wezwania będą wysłane imiennie wierzycielom, których adresy zostały wskazane.

**Art. 104.** § 1. Po zgłoszeniu wniosku o przeprowadzenie likwidacji, sąd spadku na wniosek może zawiesić egzekucję, skierowaną do majątku spadkowego. Postanowienie sądu jest natychmiast wykonalne.

§ 2. Po uprawomocnieniu się postanowienia o przeprowadzeniu likwidacji nie może być kierowana egzekucja do ma-

jątku spadkowego, a egzekucja, wszczęta wcześniej, będzie zawieszona z samego prawa.

§ 3. Przepisy powyższe nie mają zastosowania do egzekucji z przedmiotu zabezpieczenia wierzytelności, zabezpieczonych hipoteką umowną, zastawem, w rejestrze lub prawem zatrzymania, jak również do wierzytelności, zabezpieczonych hipoteką sądową albo zabezpieczonych na podstawie tymczasowego zarządzenia, jeżeli wpisane zostały do księgi hipotecznej przed datą otwarcia spadku.

**Art. 105.** § 1. Wierzyciel powinien zgłosić swoją wierzytelność, jeżeli chce brać udział w postępowaniu likwidacyjnym.

§ 2. Wierzytelności, do których w myśl artykułu poprzedzającego nie mają zastosowania przepisy o zawieszeniu egzekucji, winny być zgłoszone, jeżeli wierzyciel chce brać udział w postępowaniu, dotyczącym likwidacji majątku, na którym nie ma zabezpieczenia.

**Art. 106.** § 1. Wierzyciel w zgłoszeniu winien wymienić swoje imię i nazwisko, firmę, miejsce zamieszkania albo siedziby, wierzytelność, jej podstawy i dowody, a w miarę możliwości dowody złożyć; nadto winien podać stan sprawy, jeżeli co do wierzytelności toczy się postępowanie sądowe albo administracyjne.

§ 2. Wierzyciel, zamieszkały za granicą, obowiązany jest obrać sobie w Polsce zamieszkanie dla doręczeń.

**Art. 107.** § 1. Niezwłocznie po upływie terminu do zgłaszania się wierzycieli likwidator układa listę wierzytelności.

§ 2. Na listę nie wciąga się wierzytelności, których istnieniu zaprzeczył spadkobierca.

§ 3. Wierzytelności w walucie obcej wciąga się na listę w przeliczeniu na walutę polską według kursu w dniu otwarcia spadku.

§ 4. Likwidator składa sądowi listę wierzytelności oraz spis wierzycieli, których nie wciągnięto na listę. Sąd niezwłocznie zawiadamia tych wierzycieli o niewciągnięciu ich wierzytelności na listę.

**Art. 108. § 1.** Jeżeli wierzytelność została zgłoszona po upływie terminu, wyznaczonego do zgłoszeń, zgłoszenie będzie rozpoznane według przepisów poprzedzających.

**§ 2.** W tym przypadku czynności już dokonane obowiązują zgłaszającego wierzyciela, a jego wierzytelność, o ile będzie wciągnięta na listę, będzie uwzględniona tylko w tych działach funduszu masy spadkowej, które nastąpią po wciągnięciu na listę.

**Art. 109.** Niewciągnięcie zgłoszonej wierzytelności na listę nie tamuje wierzycielowi możliwości ustalenia należności w drodze procesu, wytoczonego przeciwko spadkobiercy i likwidatorowi.

**Art. 110. § 1.** W ciągu dwóch tygodni od daty złożenia przez likwidatora listy sądowi, każdy wierzyciel, którego wierzytelność została wciągnięta, może zgłosić zarzuty przeciwko wciągnięciu na listę innego wierzyciela.

**§ 2.** Sąd po wysłuchaniu obu wierzycieli oraz spadkobiercy i likwidatora rozstrzygnie o zarzutach. Na postanowienie sądu nie ma zażalenia.

**§ 3.** Postanowienie sądu nie tamuje możliwości wytoczenia procesu o ustalenie istnienia lub niestnienia wierzytelności. W procesie uczestniczą spadkobierca, likwidator, wierzyciel, który zgłosił zarzuty i wierzyciel, przeciwko któremu zarzuty były skierowane.

**Art. 111.** Na wniosek wierzyciela, złożony w ciągu dwóch tygodni od upływu terminu do zgłaszania wierzytelności, sąd po wysłuchaniu spadkobiercy może za zgodą wszystkich wierzycieli przysądzić im na własność majątek spadkowy w miejsce zapłaty ich należności.

**Art. 112. § 1.** Jeżeli wniosku o przysądzenie w przepisany terminie nie złożono albo jeżeli wniosek prawomocnie został oddalony, spadkobierca może wnieść do sądu w ciągu dalszych dwóch tygodni podanie z oświadczeniem, że najpóźniej w ciągu miesiąca od daty zebrania wierzycieli wypłaci na

całkowite ich zaspokojenie sumę, odpowiadającą przynajmniej ustalonej przez likwidatora wartości majątku spadkowego.

§ 2. Odpisy podania doręczone będą wierzycielom.

**Art. 113.** § 1. Sąd wyznacza zebranie wierzycieli, które winno się odbyć nie wcześniej niż w miesiąc od upływu terminu do zgłaszania zarzutów i nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od tejże daty.

§ 2. O terminie i miejscu zebrania sąd zawiadamia wciągniętych na listę wierzycieli przynajmniej na tydzień przed terminem. Na zebranie wzywa się spadkobiercę i likwidatora.

§ 3. Zawiadamia się również wierzycieli, którzy zgłosili swoje wierzytelności, lecz nie zostali wciągnięci na listę, jeżeli w czasie właściwym złożyli sądowi dowód wytoczenia powództwa o ustalenie wierzytelności.

**Art. 114.** § 1. Na zebraniu pod przewodnictwem sędziego po wysłuchaniu sprawozdania likwidatora oraz po przeprowadzonej dyskusji wierzyciele przyjmują lub odrzucają propozycję spadkobiercy.

§ 2. W głosowaniu uczestniczą wierzyciele, wciągnięci na listę.

§ 3. Sędzia po wysłuchaniu spadkobiercy, likwidatora i zainteresowanego wierzyciela postanowi, czy będzie dopuszczony do głosowania: a) wierzyciel, nie wciągnięty na listę, który wniósł powództwo o ustalenie wierzytelności, b) wierzyciel, którego wierzytelność jest zabezpieczona, lecz zabezpieczenie jest niewystarczające, c) wierzyciel, którego wierzytelność uzależniona jest od warunku zawieszającego. W tych przypadkach sędzia oznacza sumę, według której będzie obliczany głos dopuszczonego wierzyciela.

§ 4. Propozycja spadkobiercy jest przyjęta, jeżeli na nią się zgodzą wierzyciele, mający łącznie co najmniej trzy czwarte ogólnej sumy wierzytelności osób, uprawnionych do uczestniczenia w zgromadzeniu i głosowaniu.

**Art. 115.** Po przyjęciu propozycji i po złożeniu przez spadkobiercę do depozytu sądowego sumy, do której złożenia



zobowiązał się, sąd wyda postanowienie co do objęcia spadku przez spadkobiercę.

**Art. 116.** § 1. Jeżeli majątku spadkowego nie przysądzono wierzycielom i jeżeli spadkobierca nie zgłosił propozycji co do wypłaty wierzycielom oznaczonej sumy albo jeżeli propozycja nie została przyjęta, na wniosek spadkobiercy, likwidatora lub wierzyciela, zgromadzenie wierzycieli ustali sposób likwidacji spadku.

§ 2. Uchwała zapada większością głosów wierzycieli, mających co najmniej trzy czwarte ogólnej sumy wierzytelności osób, uprawnionych do uczestniczenia w zgromadzeniu i głosowaniu. Dla ważności uchwały potrzebna jest nadto zgoda spadkobiercy oraz zatwierdzenie sądu.

**Art. 117.** § 1. Likwidacja spadku, o ile uchwała wierzycieli inaczej nie stanowi, następuje przez sprzedaż ruchomości i nieruchomości, przez ściągnięcie wierzytelności od dłużników i zrealizowanie innych praw majątkowych, wchodzących w skład spadku.

§ 2. Sprzedaż odbywa się według przepisów kodeksu postępowania cywilnego o sprzedaży w drodze egzekucji.

§ 3. Sprzedaż może być dokonana także z wolnej ręki z zezwolenia sądu na warunkach, przez sąd ustalonych.

§ 4. Spadkobierca nie jest wyłączony z liczby nabywców.

**Art. 118.** Po złożeniu przez spadkobiercę sumy, do której złożenia się on zobowiązał, albo po przeprowadzeniu likwidacji, sąd dokona podziału funduszków między wierzycieli jednorazowo lub kilkakrotnie w miarę postępującej likwidacji.

**Art. 119.** Podział funduszków, osiągniętych ze sprzedaży nieruchomości, będzie dokonany przed podziałem innych funduszków albo jednocześnie.

**Art. 120.** W podziale będą uwzględnione wierzytelności, nie wciągnięte na listę lub wykreślone z listy na skutek zarzutów, jeżeli przed przystąpieniem do podziału złożony będzie dowód, że wierzyciel wytoczył proces o ustalenie wierzytelności.

**Art. 121. § 1.** O planie podziału sąd zawiadamia spadkobiercę i wierzycieli.

§ 2. W ciągu miesiąca od daty doręczenia zawiadomienia spadkobierca i każdy wierzyciel może zgłosić zarzuty przeciwko planowi podziału.

§ 3. W razie wniesienia zarzutów sąd po wysłuchaniu osób zainteresowanych plan zatwierdzi albo odpowiednio zmieni.

§ 4. Jeżeli zarzutów nie wniesiono w terminie przepisany, sąd zarządzi wykonanie planu.

**Art. 122. § 1.** Z ceny osiągniętej za nieruchomość oraz za rzeczy, które stosownie do kodeksu postępowania cywilnego ulegają egzekucji według przepisów o egzekucji z nieruchomości, zaspokojone będą w następującej kolejności:

1) koszty ostatniej choroby i niezbytkownego pogrzebu spadkodawcy;

2) koszty, związane z wystawieniem nieruchomości na licytację, a mianowicie: opłaty sądowe, koszty doręczeń, koszty opisu, oszacowania i ogłoszeń;

3) należności pracowników, zatrudnionych w sprzedanej nieruchomości lub w przedsiębiorstwach znajdujących się na tej nieruchomości i wchodzących w skład spadku, byleby nie przewyższały rocznej należności pracownika: należności przewyższające sumę dwustu pięćdziesięciu złotych miesięcznie, korzystają z pierwszeństwa do wysokości dwustu pięćdziesięciu złotych miesięcznie;

4) podatki i inne daniny publiczne, należne ze sprzedanej nieruchomości za ostatnie dwa lata przed licytacją, wraz ze wszystkimi dodatkami, odsetkami i kosztami egzekucji;

5) należności instytucji ubezpieczeń społecznych z tytułu ubezpieczenia pracowników, wymienionych w pkt. 2, za rok ostatni przed licytacją;

6) wierzytelności i prawa, zabezpieczone hipotecznie (również i raty amortyzacyjne) w kolejności według przepisów prawa hipotecznego.

§ 2. Pozostała reszta dołączona będzie do sumy, osiągniętej z innych źródeł.

§ 3. Sprzedaż, dokonana w postępowaniu likwidacyjnym, ma te same skutki prawne, jakie ma sprzedaż w postępowaniu egzekucyjnym.

§ 4. Sprzedaż z wolnej ręki nie narusza zabezpieczonych na nieruchomości praw.

§ 5. Nabywca nieruchomości, sprzedanej z wolnej ręki, odpowiada za należności podatkowe z nieruchomości stosownie do przepisów ordynacji podatkowej o odpowiedzialności w przypadku nabycia w drodze umowy.

§ 6. Jeżeli suma przeznaczona do podziału nie wystarcza na zaspokojenie w całości wszystkich należności, należności dalszej kategorii będą uiszczone dopiero po zupełnym zaspokojeniu należności poprzedzającej kategorii, a gdy majątek nie wystarcza na pokrycie w całości wszystkich należności tej samej kategorii, należności te będą zaspokojone stosunkowo do wysokości każdej z nich.

**Art. 123.** § 1. Z funduszków, osiągniętych z innych źródeł poza wskazanymi w artykule poprzedzającym, będą zaspokojone w następującej kolejności:

1) koszty ostatniej choroby i niezbytkownego pogrzebu spadkodawcy;

2) koszty sprzedaży majątku, koszty likwidacji spadku oraz koszty zarządu spadku;

3) podatki i inne daniny publiczne, należne z ruchomości sprzedanej;

4) wierzytelności zabezpieczone prawem zastawu, z ceny za przedmiot zastawu i czynsz, przypadający za rok ostatni wypuszczającemu w najem lub w dzierżawę, lecz tylko ze sprzedaży ruchomości, wniesionych do przedmiotu najmu lub dzierżawy;

5) należności, przypadające za rok ostatni służbie domowej, lecz tylko z sum, uzyskanych ze sprzedaży urządzenia domowego, oraz pracownikom przedsiębiorstwa, lecz tylko z sum, uzyskanych z tego przedsiębiorstwa;

6) podatki i inne daniny, nie wymienione w pkt. 3, za rok ostatni;

7) należności instytucji ubezpieczeń społecznych, powstałe z tytułu ubezpieczenia pracowników, wymienionych w pkt. 5, za rok ostatni;

8) inne należności, przypadające od spadkodawcy;

9) wierzytelności z tytułu zachowku;

10) wierzytelności z tytułu zapisów.

§ 2. Jeżeli suma przeznaczona do podziału nie wystarcza na zaspokojenie w całości wszystkich należności, należności dalszej kategorii będą uiszczone dopiero po zupełnym zaspokojeniu należności poprzedzającej kategorii, a gdy majątek nie wystarcza na pokrycie w całości wszystkich należności tej samej kategorii, należności te będą zaspokojone stosunkowo do wysokości każdej z nich.

**Art. 124.** Sumy, przypadające na wierzytelności sporne albo na wierzytelności warunkowe, co do których warunek się jeszcze nie ziścił, będą pozostawione w depozycie sądowym.

**Art. 125.** § 1. Nadwyżkę, która pozostanie po dokonaniu podziału, wydaje się spadkobiercy.

§ 2. Wierzyciele, których wierzytelności zostały pominięte przy podziale, mogą dochodzić swoich należności z nadwyżki, przypadającej spadkobiercy.

§ 3. Jeżeli nie mogą odzyskać swoich należności z nadwyżki, mają prawo ich dochodzić tylko od zapisobierców w granicach wartości otrzymanych przez nich zapisów. Roszczenie przeciwko zapisobiercom przedawnia się z upływem lat trzech od zakończenia likwidacji.

**Art. 126.** § 1. Likwidatorowi należy się wynagrodzenie i zwrot wydatków; wysokość wynagrodzenia i wydatków oznacza sąd.

§ 2. Jeżeli likwidatorem jest spadkobierca, wynagrodzenie będzie mu przyznane, o ile sąd uzna to za słuszne ze względu na okoliczności sprawy.

§ 3. Likwidator traci prawo do otrzymania wynagrodzenia i zwrotu wydatków, jeżeli nie zażąda ich przed przystąpieniem do ostatniego podziału.

**Art. 127.** Mienie, które będzie wykryte po dokonaniu podziałów, o ile wszystkie wierzytelności nie zostały zaspokojone, poddane będzie likwidacji stosownie do powyższych przepisów. Likwidacja ta może być zarządzona również na wniosek wierzyciela, którego należność była wciągnięta na listę wierzytelności i nie została w całości zaspokojona.

**Art. 128.** Zawieszona egzekucja z przedmiotów, poddanych likwidacji, będzie umorzona po dokonaniu likwidacji.

### Oddział 13.

#### **Oddzielenie majątku spadkowego od majątku spadkobiercy.**

**Art. 129.** § 1. Sąd spadku wydaje postanowienie o oddzieleniu majątku spadkowego od majątku spadkobiercy na wniosek: 1) wierzyciela, mającego piśmienny dowód należności przeciwko spadkodawcy, 2) uprawnionego do zachowku, albo 3) zapisobiercy,

jeżeli długi spadkowe przewyższają wartość majątku, pozostawionego przez spadkodawcę, albo jeżeli zaspokojenie zgłaszającego wniosek jest zagrożone przez zachowanie się lub położenie majątkowe spadkobiercy.

§ 2. Oddzielenia majątku nie można żądać po upływie roku od dnia otwarcia spadku.

**Art. 130.** Uwzględniając wniosek o oddzielenie, sąd zarządzi spisanie inwentarza majątku spadkowego, o ile inwentarz nie był jeszcze spisany. Sąd może również ustanowić dozór lub zarząd tego majątku.

**Art. 131.** Po uprawomocnieniu się postanowienia o oddzieleniu majątku spadkowego, sąd na wniosek osób uprawnionych do żądania oddzielenia, albo na wniosek spadkobiercy lub jego wierzyciela, mającego przeciwko niemu tytuł wykonawczy, wydaje postanowienie o likwidacji według przepisów oddziału 12.

**Art. 132.** § 1. Spadkobierca władny jest uiścić należność, przypadającą żądającemu oddzielenia lub likwidacji, cho-

ciążby termin uiszczenia jeszcze nie nastąpił. Po uiszczeniu postępowanie będzie umorzone.

§ 2. Postępowanie również będzie umorzone, jeżeli spadkobierca zabezpieczy w sposób dostateczny należność, której istnieniu zaprzecza albo która nie jest jeszcze płatna. Należności zabezpieczonej służy pierwszeństwo zaspokojenia z przedmiotu zabezpieczenia.

§ 3. Umorzenie postępowania nie nastąpi, jeżeli sprzeciwia się temu inni uprawnieni do żądania oddzielenia lub likwidacji.

**Art. 133.** Po wydaniu postanowienia o oddzieleniu majątku spadkowego nie może być kierowana do tego majątku egzekucja przez wierzyciela spadkobiercy, a egzekucja, wszczęta wcześniej, będzie zawieszona z samego prawa, dopóki postępowanie nie zostanie umorzone albo dopóki nie będzie przeprowadzona likwidacja.

**Art. 134.** Oddzielenie majątku spadkowego nie jest dopuszczalne, jeżeli ogłoszono upadłość spadkodawcy.

## O d d z i a ł 14.

### Dział spadku.

**Art. 135.** Postępowanie o dział majątku spadkowego wszczynają się na wniosek uczestnika działu.

**Art. 136.** Zgłaszający wniosek obowiązany jest złożyć dowody, stwierdzające jego prawa do spadku i wskazać możliwie dokładnie majątek, który ma być podzielony, a nadto złożyć rozporządzenia spadkodawcy na wypadek śmierci, jeżeli były sporządzone. Może również złożyć projekt działu.

**Art. 137.** Na żądanie uczestnika działu, zgłoszone nie później niż na pierwszej rozprawie, sąd spadku może przekazać sprawę sądowi grodzkiemu, w którego okręgu znajduje się majątek spadkowy lub jego znaczna część, albo sądowi, w którego okręgu zamieszkują wszyscy uczestnicy.

**Art. 138.** Na skutek wniosku o dział sąd wyznacza rozprawę.

**Art. 139.** W razie sporu co do praw spadkowych uczestników, sąd może zawiesić postępowanie działowe do czasu stwierdzenia tych praw trybem przepisanych.

**Art. 140.** § 1. Postanowienie działowe zapada na podstawie zgodnego oświadczenia uczestników, jeżeli wskutek tego nie będą naruszone prawa osób trzecich. Zgoda uczestników musi być oświadczona na piśmie lub do protokołu.

§ 2. W innych przypadkach postanowienie będzie wydane według przepisów poniższych.

**Art. 141.** § 1. Skład i wartość majątku, ulegającego działowi, będą ustalone przez sąd.

§ 2. Zgodne oświadczenie wszystkich uczestników będzie podstawą oznaczenia składu i wartości majątku.

**Art. 142.** § 1. Sąd w postępowaniu działowym rozstrzyga również o powrotach oraz o zmniejszeniu zapisów i darowizn jako też wzajemne roszczenia między uczestnikami działu z tytułu wspólnego posiadania, pobranych dochodów, poczynionych nakładów i spłaconych długów spadkodawcy.

§ 2. Jeżeli zachodzi spór co do istnienia lub ważności zapisu, sąd zawiesza postępowanie do czasu rozstrzygnięcia tego sporu w drodze postępowania spornego.

**Art. 143.** § 1. Sąd oznaczy przedmioty, które mają przyspaść na schedę każdego ze spadkobierców.

§ 2. Przy układaniu sched należy dążyć, aby w skład każdej schedy wchodziła, o ile możliwości, ta sama ilość ruchomości, nieruchomości praw lub wierzytelności tej samej natury, jakości i wartości. Należy również unikać rozdrobnienia gospodarstw i przedsiębiorstw.

§ 3. Różnice wartości poszczególnych sched będą wyrównane w drodze dopłaty w gotowiźnie

§ 4. Można przyznać łączną schedę kilku spadkobiercom za ich zgodą.

**Art. 144.** Na zgodny wniosek wszystkich spadkobierców sąd po wydaniu postanowienia o ustaleniu sched przyznaje każdemu ze spadkobierców schedę na podstawie losowania.

**Art. 145. § 1.** W razie podziału nieruchomości w naturze (podział fizyczny), sąd może na jednej wydzielonej części ustanowić na rzecz innej służebność, jeżeli zajdzie ku temu istotna potrzeba.

§ 2. Jeżeli podział dotyczy nieruchomości, która jest obciążona służebnością, albo na której rzecz ustanowiona jest służebność, sąd co do oznaczenia sposobu wykonywania służebności stosuje przepisy, obowiązujące w przypadku zniesienia współwłasności.

**Art. 146. § 1.** Majątek, który nie może być podzielony w naturze, będzie na podstawie postanowienia działowego sprzedany w drodze licytacji, a osiągnięta suma będzie podzielona między uczestników.

§ 2. Na zgodny wniosek wszystkich uczestników działu licytacja będzie przeprowadzona wyłącznie między nimi według przepisów o sprzedaży dobrowolnej w drodze licytacji. Gdyby w tej drodze sprzedaż nie nastąpiła, przeprowadzona będzie licytacja publiczna przy odpowiednim zastosowaniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji.

§ 3. Uczestnik działu, przystępujący do licytacji, nie składa rękojmi.

**Art. 147. § 1.** Gdy przedmiotem działu jest gospodarstwo rolne i ogrodowe, nie dające się podzielić w naturze, sąd przyzna majątek spadkobiercy, który o to zgłosi wniosek, innym zaś spadkobiercom przyzna od niego spłaty.

§ 2. Jeżeli kilku spadkobierców zgłasza wniosek, sąd przyzna majątek temu, którego uzna za najodpowiedniejszego do objęcia majątku.

**Art. 148. § 1.** W przypadku wyznaczenia dopłat lub spłat sąd oznaczy termin uiszczenia, wysokość odsetek oraz sposób zabezpieczenia.

§ 2. Sąd również oznaczy sposób zabezpieczenia roszczeń zwrotnych w przypadku, gdy na niektórych tylko spadkobierców włożony został obowiązek zaspokojenia długów spadkodawcy.



**Art. 149.** § 1. Wznowienia postępowania, zakończonego prawomocnym postanowieniem działowym, można żądać również, gdy dział dokonany został na podstawie zgodnych oświadczeń uczestników, a oświadczenie któregośkolwiek złożone zostało pod wpływem podstępu, groźby lub wyzysku.

§ 2. Skargę o wznowienie może wnieść tylko uczestnik pokrzywdzony.

§ 3. Prawo wniesienia skargi o wznowienie wygasa po upływie roku; w przypadku podstępu — od dnia jego wykrycia, w przypadku groźby — od dnia, w którym stan obawy ustał, w przypadku wyzysku — od dnia złożenia oświadczenia.

## Oddział 15.

### Postępowanie spadkowe po cudzoziemcach.

**Art. 150.** Postępowanie spadkowe w przypadku śmierci cudzoziemca odbywa się według przepisów poniższych, o ile umowy międzynarodowe inaczej nie stanowią.

**Art. 151.** Do znajdującego się w Polsce majątku po cudzoziemcu stosuje się przepisy o zabezpieczeniu spadku. O wydaniu postanowienia o zabezpieczeniu spadku sąd zawiadamia właściwego konsula; może on uczestniczyć w postępowaniu

**Art. 152.** § 1. Stosuje się również przepisy o otwarciu i ogłoszeniu testamentu. O terminie tych czynności sąd zawiadamia właściwego konsula.

§ 2. Władzy państwa, którego obywatelem był spadkodawca, wydaje się na żądanie uwierzytelniony odpis testamentu oraz protokołu otwarcia i ogłoszenia. Pod warunkiem wzajemności może być wydany oryginał testamentu, jeżeli nie jest przewidywana żadna dalsza czynność urzędowa w Polsce.

**Art. 153.** § 1. Sąd z urzędu zarządzi dokonanie trybem, przepisany dla obwieszczeń o wezwaniu spadkobierców, obwieszczenia, w którym wezwie osoby, roszczące sobie prawo do spadku, zapisobierców szczególnych i wierzycieli spadkodaw-

cy, aby w ciągu trzech miesięcy prawa swoje zgłosili z podaniem należytych dowodów. W obwieszczeniu należy wskazać obywatelstwo spadkodawcy.

§ 2. Obwieszczenie doręczone będzie władzy skarbowej miejsca otwarcia spadku oraz właściwemu konsulowi.

§ 3. Obwieszczenie nie będzie dokonane, jeżeli pozostały majątek po cudzoziemcu ma nieznaczną wartość.

**Art. 154.** § 1. Jeżeli nikt nie zgłosi się w powyższym terminie, sąd postanowi wydać majątek ruchomy władzy państwa, którego obywatelem był spadkodawca.

§ 2. W przeciwnym razie będzie wyznaczona rozprawa, na którą będą wezwane osoby zainteresowane. Po wysłuchaniu stawających sąd wyda postanowienie o zabezpieczeniu zgłoszonych i wykazanych praw osób, zamieszkałych w Polsce, oraz obywateli polskich, zamieszkałych za granicą, tudzież o zabezpieczeniu podatku spadkowego. Sąd w razie potrzeby zarządzi zabezpieczenie również w przypadku, gdy obwieszczenie nie było dokonane.

§ 3. Zatrzymany w tej drodze majątek ruchomy będzie służył na zaspokojenie zabezpieczonych praw. Reszta majątku ruchomego będzie wydana władzy państwa, którego obywatelem był spadkodawca.

**Art. 155.** Postępowanie spadkowe co do majątku nieruchomości, położonego w Polsce, przeprowadza się według przepisów ogólnych.

**Art. 156.** § 1. Postępowanie spadkowe co do majątku ruchomego będzie przeprowadzone według przepisów ogólnych, jeżeli zainteresowany obywatel polski albo cudzoziemiec, zamieszkały w Polsce, zażąda przeprowadzenia tego postępowania przed wydaniem majątku władzy państwa obcego.

§ 2. Będzie również przeprowadzone według przepisów ogólnych, jeżeli władza państwa, którego obywatelem był spadkodawca, odmówi przyjęcia majątku spadkowego pomimo wezwania.

**Art. 157.** W przypadkach, przewidzianych w dwóch poprzedzających artykułach, ponowne obwieszczenie o wezwaniu spadkobierców nie będzie wymagane.

**Art. 158. § 1.** Jeżeli cudzoziemiec zmarł w Polsce w czasie podróży, a nie miał w Polsce zamieszkania lub stałego pobytu ani majątku oprócz rzeczy, znalezionych przy nim, rzeczy te będą zabezpieczone.

§ 2. Odpowiednia część tych rzeczy będzie sprzedana według przepisów o sprzedaży zabezpieczonych ruchomości i z osiągniętej ceny zaspokojone będą koszty pobytu w Polsce i pogrzebu spadkodawcy. Reszta ceny oraz rzeczy nie sprzedane wydane będą władzy państwa, którego obywatelem był spadkodawca.

**Art. 159.** Postępowanie spadkowe po osobach, nie mających żadnego obywatelstwa (bezpaństwowych), przeprowadza się według ogólnych przepisów.



## II.

# PROJEKT PRZEPISÓW WPROWADZAJĄCYCH ROZDZIAŁ KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNIEGO O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM.

### R o z d z i a ł I.

#### Przepisy ogólne.

**Art. I.** Wyraz: „spadkobierca“ w przepisach o postępowaniu spadkowym oznacza spadkobiercę ustawowego, testamentowego, umownego oraz zapisobiercę ogólnego i zapisobiercę pod tytułem ogólnym.

**Art. II.** Przepisy, dotyczące rozporządzeń ostatniej woli, stosuje się odpowiednio także do umów dziedziczenia.

**Art. III.** Spadkobierca, ograniczający swoją odpowiedzialność za zobowiązania spadkodawcy, wytacza powództwo z tytułu roszczeń do spadkodawcy, jeżeli nie ma współspadkobierców, przeciwko kuratorowi, którego wyznacza na wniosek spadkobiercy sąd spadku.

**Art. IV.** Uchyla się przepisy o właściwości sądu w sprawach spornych, o ile one dotyczą działów spadkowych, zawarte w art. 10 pkt. 2, art. 26, 40 i 41 § 2 kod. post. cyw.

**Art. V.** Ilekroć obowiązujące przepisy prawa powołują się na postępowanie niesporne (incydentalne) należy zamiast

dotychczasowych przepisów o postępowaniu niespornym (incydentalnym) stosować przepisy kodeksu postępowania niespornego.

**Art. VI.** Minister Sprawiedliwości wyda instrukcję dla organów, wykonywających postanowienia sądu o zabezpieczeniu spadku i spisie inwentarza.

## R o z d z i a ł II.

### **Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej Kodeksu Napoleona i części 1 tomu X Zводу Praw.**

**Art. VII. § 1.** Wprowadzenie w posiadanie spadku, w myśl art. 770, 773 i 1008 kod. Nap., zastępuje się stwierdzeniem praw do spadku w trybie postępowania spadkowego.

§ 2. Uchyła się art. 805 — 813, art. 819 ustęp drugi, art. 820—825, 827, 828, 832—835, 837, 880 i 1007 kod. Nap. oraz postanowienie Rady Administracyjnej z 30 stycznia (11 lutego) 1842 r. Dz. pr. t. XXIX, str. 23 o spadkach bezdziedzicznych i wakujących.

§ 3. Art. 838 kod. Nap. otrzymuje brzmienie następujące:  
„Jeżeli nie wszyscy współspadkobiercy są obecni lub jeżeli pomiędzy nimi znajdują się bezwłasnowolni lub małoletni, choćby usamowolnieni, to działy należy sporządzić sądownie z zachowaniem przepisów, wskazanych w art. 819, 826, 829 — 831 i 836, oraz przepisów kodeksu postępowania niespornego. Jeżeli jest kilku małoletnich, którzy mają w działach interesy sprzeczne, każdemu z nich powinien być dodany opiekun szczególny i oddzielny“.

§ 4. Z tomu X części 1 Zводу Praw uchyła się art. 1060, 1060<sup>1</sup>, 1060<sup>2</sup>, 1061, 1062, 1066<sup>1-14</sup>, 1225, 1226 z uwagą, 1227, 1231 z uwagą, 1239 — 1241, 1247, 1248, 1248<sup>1</sup>, 1265, 1266, 1315 — 1355; nie mają również mocy obowiązującej art. 1243 i 1244. W tomie X części 1 Zводу Praw dodaje się art. 1259<sup>1</sup> w następującym brzmieniu: „W przypadkach, gdy wierzyciele spadkodaw-

cy żądają zaspokojenia z majątku spadkowego przyjętego przez spadkobierców, stosuje się przepisy kodeksu postępowania nie-spornego o oddzieleniu majątku spadkodawcy od majątku spadkobierców”.

§ 5. Z ustawy postępowania cywilnego 1864 r. uchyla się art. 1401—1422, 1682—1757 i o ile dotyczy zrzeczenia się spadku, art. 1758 oraz art. 1761—1764, 1766—1774 i art. 22 przepisów przechodnich do ustawy postępowania cywilnego.

§ 6. W przepisach z 29 listopada 1930 r. wprowadzających kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. R. P. Nr 83, poz. 652) w art. XVII § 1 skreśla się w pkt. 6 słowa: „o działy spadkowe”, a w pkt. 12 słowa: „na miejsce art. 1759, 1760 i 1765 wchodzi w moc odpowiednie przepisy kodeksu postępowania cywilnego”.

§ 7. Uchyla się art. 134 prawa z 27 października 1933 r. o notariacie (Dz. U. R. P. Nr 84, poz. 609).

§ 8. Pozostaje w mocy ustawa z dnia 2 lipca 1937 r. o likwidacji mienia opuszczonego (Dz. U. R. P. Nr 52, poz. 405).

**Art. VIII.** W prawie o ustaleniu własności dóbr nieruchomości, o przywilejach i hipotekach z dnia 26 kwietnia 1818 r. (Dz. Pr. t. V, str. 295) wprowadza się następujące zmiany:

1) Zdanie pierwsze art. 13 otrzymuje brzmienie: „Nie są objęte przepisem art. 12 zgłoszenia się zainteresowanych, przewidziane artykułem 128”.

2) Art. 125 otrzymuje brzmienie: „Na przypadek śmierci właściciela dóbr nieruchomości lub jakiego prawa hipotekowanego, każdy interesant mocen jest podać do ksiąg hipotecznych urzędowy akt zejścia. Odtąd wszelkie wpisy będą wstrzymane, a do wykazu hipotecznego zapisana będzie wzmianka o zaszłej śmierci”.

3) Art. 126 otrzymuje brzmienie: „Chcący uzyskać przepisanie tytułów, spadkodawcy służących, na swoją osobę oraz wykreślenie wzmianki o zaszłej śmierci, zgłosi się do ksiąg hipotecznych i złoży postanowienie sądu, stwierdzające jego prawa spadkowe”.

4) Art. 127 uchyla się. Uchyla się również prawo z 16/28 czerwca 1830 r. względem zmiany tegoż artykułu 127 oraz względem dowodów legitymacji przez świadków (Dz. Pr. t. XIII. str. 116).

5) Art. 128 otrzymuje brzmienie: „W czasie wstrzymania wpisów wolno jednak wierzycielom nieboszczyka zgłosić się do ksiąg hipotecznych, podać swe prawa i załączyć dowody. Zgłoszenia te rozpoznane będą przez zwierzchność hipoteczną łącznie z wnioskiem o przepisanie tytułów spadkodawcy na sukcesora”.

6) Art. 129 i 130 uchyla się.

7) Art. 131 otrzymuje brzmienie: „Sukcesor, sądzący mieć lepsze lub równe prawo do spadku, wierzyciel i legatariusz mogą poszukiwać swych praw przeciwko sukcesorowi do ksiąg wpisanemu i uznanemu oraz na dobrach i należnościach hipotekowanych, jeżeli dobra i należności nie przeszły w ręce trzeciego lub obciążone nie zostały dla trzeciego, który działał w dobrej wierze”.

**Art. IX.** W prawie o ustaleniu własności dóbr nieruchomości, o przywilejach i hipotekach z dnia 31 sierpnia 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr 53, poz. 510 z 1928 r.) wprowadza się następujące zmiany:

1) Zdanie pierwsze art. 13 otrzymuje brzmienie: „Nie są objęte przepisem art. 12 zgłoszenia się zainteresowanych, przewidziane artykułem 128”.

2) Art. 125 otrzymuje brzmienie: „Na wypadek śmierci właściciela dóbr nieruchomości lub jakiego prawa hipotekowanego, każdy interesant mocen jest podać do ksiąg hipotecznych urzędowy akt zejścia. Odtąd wszelkie wpisy będą wstrzymane, a do wykazu hipotecznego zapisana będzie wzmianka o zaszłej śmierci”.

3) Art. 126 uchyla się.

4) Art. 127 otrzymuje brzmienie: „Chcący uzyskać przepisanie tytułu spadkodawcy na swoje imię oraz wykreślenie wzmianki o zaszłej śmierci, obowiązany jest przy wniosku zło-



żyć lub przesłać zwierzchności hipotecznej postanowienie sądu, stwierdzające jego prawa spadkowe“.

5) Art. 128 otrzymuje brzmienie: „W czasie wstrzymania wpisów wolno jednak wierzycielom nieboszczyka zgłosić się do ksiąg hipotecznych, podać swe prawa i załączyć dowody. Zgłoszenia te rozpoznane będą przez zwierzchność hipoteczną łącznie z wnioskiem o przepisanie tytułu spadkodawcy na spadkobiercę“.

### R o z d z i a ł III.

#### **Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego.**

##### **Art. X. Uchyła się:**

1) Księgę drugą patentu cesarskiego z 9 sierpnia 1854 r. (austr. Dzpp. Nr 208) o postępowaniu niespornym z wyjątkiem przepisów §§ 26, 92 i 108, o ile dotyczą fideikomisów i majątków obciążonych substytucją powierniczą, §§ 27 i 166 o zatwierdzeniu działów przez sąd spadku oraz §§ 65 i 66 o ogłaszaniu ustnych rozporządzeń ostatej woli;

2) rozdział XIII ustawy notarialnej z dnia 21 maja 1855 r. (austr. Dzpp. Nr 94) oraz §§ 1, 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 1860 r. (austr. Dzpp. Nr 120) o czynnościach notariuszów jako komisarzy sądowych;

3) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28 czerwca 1860 r. (austr. Dzpp. Nr 256), obejmujące instrukcję dla naczelników gmin w sprawach sądowych im powierzonych;

4) obowiązek sądów do przesyłania władzy skarbowej aktów zejścia, wykazów majątku spadkowego oraz do wymierzania podatku spadkowego;

5) dekret nadworny z 12 października 1835 r. (Zb. ust. sąd. Nr 90) o spadkach bezdziedzicznych;

6) §§ 105—108 normy jurysdykcyjnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (austr. Dzpp. Nr 111);

7) art. XXIX przepisów wpraw. prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

**Art. XI. § 1.** Oświadczenie o przyjęciu spadku składa się w sądzie spadku. Z oświadczeniem tym może być połączony wniosek o stwierdzenie praw do spadku.

§ 2. Jeżeli oświadczenie o przyjęciu spadku nie zostało złożone przez wszystkich znanych sądowi spadkobierców, sąd wzywa spadkobierców, którzy oświadczenia nie złożyli, aby uczynili to w terminie przez sąd oznaczonym. Spadkobiercy, którzy do wezwania tego nie zastosowali się, zostają pominięci przy stwierdzeniu praw do spadku.

§ 3. Stwierdzenie praw do spadku zastępuje uchwałę o przyznaniu praw do spadku, przewidzianą w prawie dotychczasowym.

§ 4. Sąd spadku może stosownie do okoliczności nawet przed stwierdzeniem praw spadkowych upoważnić spadkobiercę lub kuratora spadku, którym zarząd majątku spadkowego został powierzony, do rozporządzania majątkiem spadkowym i przyjmowania zapłat od dłużników spadkodawcy.

## R o z d z i a ł IV.

### **Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu cywilnego niemieckiego.**

**Art. XII.** Uchyła się:

1) rozdział V ustawy z dnia 17 maja 1898 r. o sprawach sądownictwa niespornego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 20 maja 1898 r. (Dz. U. Rzeszy 1898 r., str. 339 i 771) z wyjątkiem §§ 82 ustęp 1, 85 i 99, jednak w § 99 wstawia się w miejsce przepisów §§ 86—96 przepisy postępowania spadkowego o dziale spadku, a w miejsce § 73 ust. 2 — art. 1 § 1 postępowania spadkowego.

2) rozdział II ustawy z dnia 21 września 1899 r. o sądownictwie niespornym (Zb. u. prusk. 1899 r., str. 249); z rozdziału IV tej ustawy art. 31, 32 i 38—o ile nie zostały już uchylone pra-

wem o notariacie — oraz cały rozdział VII teŝe ustawy nie mają rownieŝ mocy obowiązującej;

3) § 74 ustępy 1 pkt. 3 ustawy wykonawczej z 24 kwietnia 1878 r. do niem. ustawy o ustroju sądownictwa (Zb. u. prusk. 1878 r., str. 230);

4) § 65, ustępy 2—4 ordynacji marynarskiej z 2 czerwca 1902 r. (Dz. U. Rzeszy, str. 175).

**Art. XIII.** Pozostają w mocy:

1) art. 81 i 82 ustawy wykonawczej z 20 września 1899 r. do kodeksu cywilnego w sprawie urzędowego przechowywania i otwierania testamentów oraz umów dziedziczenia (Zb. u. prusk., str. 174);

2) przepisy o postępowaniu w sprawach fideikomisów i dóbr rodzinnych.

**Art. XIV.** § 1. Uchyła się §§ 1960, 1961, 1964 — 1966, 1981—1983, 1984 ustępy pierwszy, 1986—1989, 1993—2004, 2005 ustępy drugi, 2006—2013, 2062, 2259—2264, 2353—2362, 2363 ustępy drugi, 2364 ustępy drugi, 2369, 2370 ustępy drugi kodeksu cywilnego.

§ 2. Skreśla się w kodeksie cywilnym:

1) W § 1990 w ustępie pierwszym słowa: „zarządu spadku lub” oraz słowa: „albo z tego powodu zarząd został zniesiony”.

2) W § 2005 słowa: „w przypadku § 2003”.

3) W § 2366 w zdaniu ostatnim słowa: „lub jest mu wiadomo o tym, że sąd spadku zażądał zwrotu poświadczenia dziedziczenia z powodu jego niezgodności z prawdą”.

**Art. XV.** Niżej wymienione przepisy kodeksu cywilnego otrzymują następujące brzmienie:

1) § 1945: „Zrzeczenie się (odrzućenie) spadku dokonywa się przez oświadczenie, które spadkobierca składa sądowi spadku, o czym spisuje się protokół w rejestrze w tym celu utrzymanym, albo w akcie notarialnym, którego wypis winien zrzekający się złożyć sądowi spadku”.

2) § 1975: „Odpowiedzialność spadkobiercy za zobowiązania spadkowe ogranicza się do majątku spadkowego, jeżeli sporządzono spis inwentarza majątku spadkowego albo otwarto co

do niego postępowanie likwidacyjne lub upadłościowe albo oddzielono majątek spadkowy od majątku spadkobiercy”.

3) § 1976: „W przypadkach ograniczenia odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania spadkowe nie wygasają wskutek pomieszczenia prawa i obowiązki, jakie zachodziły między spadkodawcą a spadkobiercą”.

4) § 1977: „W przypadku ograniczenia odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania spadkowe bezskuteczne jest potrącenie bez zgody spadkobiercy długu spadkowego z wierzytelnością spadkobiercy. Również bezskuteczne jest potrącenie bez zgody spadkobiercy wierzytelności spadkowej z długiem spadkobiercy”.

5) § 1978, ustęp pierwszy, zdanie pierwsze: „W przypadku ograniczenia odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania spadkowe, spadkobierca za dotychczasowy zarząd odpowiada wobec wierzycieli spadku według przepisów o poleceniu (zleceniu)”.

6) § 1980, ustęp pierwszy, zdanie pierwsze: „Jeżeli spadkobierca nie zgłosi wniosku o przeprowadzenie likwidacji spadku lub o ogłoszenie upadłości bezzwłocznie po tym, gdy się dowie o przeciążeniu spadku długami, odpowiada wobec wierzycieli za szkodę stąd wynikłą”.

7) § 1984, ustęp drugi: „W razie sporządzenia spisu inwentarza wierzyciel osobisty spadkobiercy nie może do majątku spadkowego kierować egzekucji ani uzyskać na nim zabezpieczenia powództwa”.

8) § 1895: „W razie sporządzenia spisu inwentarza spadkobierca odpowiada za zarząd spadku wobec wierzycieli spadku. Przepisy §§ 1978 ustęp drugi, 1979 i 1980 stosuje się odpowiednio”.

9) § 1992: „Jeżeli majątek spadkowy nie wystarcza na zaspokojenie zapisów i zleceń, zmniejszenie ich następuje w trybie postępowania niespornego”.

10) § 2042, ustęp drugi: „Przepisy §§ 749 ustęp drugi i trzeci, 750, 751 i 755—758 mają zastosowanie”.

Nadto dodaje się w § 2042 ustęp trzeci: „Sądowy dział spadku odbywa się w trybie postępowania niespornego”.

**Art. XVI.** W ustawie postępowania cywilnego z 30 stycznia 1877 r. (Dz. U. Rzeszy 1877 r., str. 244) wprowadza się zmiany następujące:

1) w § 780, ustęp drugi, skreśla się słowa: „zarządcy spadku lub innemu” a po słowach: „kuratorowi spadku” dodaje się: „albo — likwidatorowi spadku”;

2) w § 782 po słowach „o otwarciu upadłości” dodaje się: „lub o przeprowadzeniu likwidacji”;

3) § 784 otrzymuje brzmienie następujące: „W przypadkach ograniczenia odpowiedzialności za zobowiązania spadkowe spadkobierca może żądać umorzenia egzekucji, skierowanej do jego majątku, nie należącego do spadku, w poszukiwaniu należności, przypadającej od spadku”.

**Art. XVII.** § 1. Jeżeli przypadający mężatce spadek należy do mienia wniesionego lub łącznego, wniosek o przeprowadzenie likwidacji może zgłosić tak mężatka jak i jej mąż, przy czym zezwolenie współmałżonka nie jest potrzebne. To samo obowiązuje po ukończeniu wspólności, jeżeli spadek należy do mienia łącznego.

§ 2. Spadkobiercy nie służy prawo zatrzymania z powodu nakładów, ulegających zwrotowi ze spadku na podstawie §§ 1978 i 1979 kod. cyw.

§ 3. Należności z tytułu nakładów, wymienionych w paragrafie poprzedzającym, zobowiązania z czynności prawnych wykonawcy testamentu i kuratora spadku oraz zobowiązania, które powstały z tytułu zarządu spadku przez kuratora, wykonawcę testamentu lub spadkobiercę, który zrzekł się spadku, o ile wierzyciele spadku byłiby zobowiązani, gdyby wymienione osoby miały dla nich czynności te załatwiać, winny być zaspokojone w czwartej kategorii kolejności, wskazanej w art. 123 rozdziału o postępowaniu spadkowym, jednakowoż po należnościach w tej kategorii wymienionych.

**Art. XVIII.** § 1. Przepisy artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do postępowania likwidacji mienia łącznego w przypadku kontynuowanej wspólności majątkowej.

§ 2. W postępowaniu uczestniczą tylko wierzyciele mienia łącznego, których wierzytelności istniały już w czasie powstania kontynuowanej wspólności.

§ 3. Nie może żądać przeprowadzenia likwidacji zstępny, uprawniony do udziału w mieniu łącznym.

§ 4. Oddzielenia mienia łącznego w przypadku kontynuowanej wspólności majątkowej nie może żądać wierzyciel, za którego wierzytelność małżonek pozostały przy życiu odpowiadał w czasie powstania kontynuowanej wspólności osobistej.

**Art. XIX.** Uchyła się obowiązek sądów do przesyłania władzy skarbowej wyjaśnień o ogłoszonych rozporządzeniach ostatniej woli oraz o doszłych do wiadomości sądu wykroczeniach przeciwko ustawie z 3 czerwca 1906 r. o podatku spadkowym (Dz. U. Rzeszy, str. 654).

**Art. XX.** Przepisy o stwierdzeniu praw do spadku stosuje się odpowiednio we wszystkich przypadkach, w których prawo wymaga poświadczenia o dziedziczeniu lub odwołuje się do przepisów o tym poświadczeniu.

**Art. XXI.** Postanowienia sądu spadku, wydane na podstawie tytułu IV, V i VI rozdziału III księgi V niem. kod cyw., są natychmiast wykonalne.

## R o z d z i a ł V.

### Przepisy przejściowe.

**Art. XXII.** § 1. Postępowanie w sprawie spadku, wszczęte przed wejściem w życie kodeksu postępowania niespornego, toczyć się będzie aż do ukończenia w przedmiocie, którego dotyczyło, według dotychczasowych przepisów. Do dalszych czynności, podjętych po wejściu w życie k. p. n. i przewidzianych w tym kodeksie, stosuje się ten kodeks.

§ 2. Postępowanie, wszczęte w sprawach spadkowych według dotychczasowych przepisów w trybie spornym, toczy się aż do ukończenia według postępowania spornego.

### III.

## U Z A S A D N I E N I E PROJEKTU ROZDZIAŁU KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNEGO O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM.

#### W s t ę p.

Postępowanie spadkowe nie jest dotychczas w Polsce jednolicie unormowane; przepisy dzielnicowe w tym przedmiocie, zawarte w ustawach byłych państw rozbiornych, obowiązują nadal. Różnią się one między sobą w zasadniczych punktach: obok systemu obowiązkowego przewodu spadkowego istnieje system przewodu fakultatywnego, wszczynanego tylko na żądanie osoby zainteresowanej, a także system, według którego przeprowadzenie postępowania spadkowego jest niezbędne tylko w celu uzyskania przez spadkobiercę wpisu hipotecznego. Te różnice stwarzają w praktyce życia polskiego szczególne trudności, zwłaszcza gdy spadkodawca posiada majątek na kilku obszarach prawnych, sądy bowiem tylko wyjątkowo uznają stwierdzenie praw do spadku, pochodzące od sądu innego obszaru prawnego i wskutek tego okazuje się konieczność przeprowadzenia kilku odrębnych postępowań spadkowych. Ten stan rzeczy wymaga jak najrychlejszego skodyfikowania jednolitego postępowania spadkowego. Przeciwno temu nie przema-

wia różnolitość materialnego prawa spadkowego. Wprawdzie nie można zaprzeczyć, że przepisy formalno-prawne wiążą się ściśle z prawem materialnym i że wobec tego prawo o postępowaniu należy dostosować do tego prawa, ale mimo to na ogół możliwe jest scharmonizowanie jednego kompleksu prawa z drugim, i tylko tam, gdzie jest to wykluczone, z konieczności trzeba w postępowaniu zachować pewną odrębność dzielnicową aż do czasu wprowadzenia jednolitego prawa spadkowego.

Mając tedy na względzie nagłą potrzebę, podkomisja Komisji Kodyfikacyjnej, przygotowująca projekt kodeksu postępowania niespornego, przystąpiła do opracowania projektu rozdziału o postępowaniu spadkowym, przy czym miała na uwadze nie tylko prawo, dotychczas obowiązujące na ziemiach polskich, lecz także ustawy, obowiązujące w innych państwach.

Za naczelną zasadę podkomisja przyjęła, że postępowanie wszczyną się tylko *na wniosek*, i to nie tylko co do całości postępowania spadkowego, lecz także co do poszczególnych czynności, wskutek czego osoba zainteresowana może żądać dokonania tylko pewnych z nich, jeżeli to dla jej celów jest wystarczające. Postępowania z urzędu projekt nie przyjął z uwagi na to, że tam, gdzie brak sporu między osobami zainteresowanymi, nie należy obarczać ich kosztami a sąd czynnościami, których dokonanie nie prowadzi do żadnego celu. W wyjątkowych tylko przypadkach wprowadzono obowiązkowe postępowanie z urzędu, a mianowicie tam, gdzie tego wymaga interes publiczny albo potrzeba ochrony niektórych osób, w szczególności nieobecnych lub nie posiadających zdolności do działań prawnych. <sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> Wobec jednolitych przepisów o postępowaniu spadkowym zmieniono w *art. VII, VIII i IX* przep. wpraw. przepisy, obowiązujące w b. zaborze rosyjskim, oraz uchylono w *art. X* odnośne przepisy austriackiego patentu o postępowaniu niespornym i inne w związku z nimi pozostające, a w *art. XII* — przepisy prawa niemieckiego, odnoszące się do postępowania spadkowego. Nie uchylono przepisów o fideikomisach i dobrach rodzinnych, pomijając bowiem, że istnieje tendencja zniesienia tych instytucyj, postępowanie ich dotyczące nie jest, ściśle biorąc, spadkowe.



## Oddział 1.

### Podstawy postępowania i właściwość sądu.

1. Projekt wychodzi z założenia, że postępowanie spadkowe powinno być prowadzone nie tylko po osobie zmarłej, lecz także po osobie, uznanej za zmarłą (*art. 1 § 1*). Wprawdzie takie uznanie stwarza tylko domniemanie śmierci, ale nie podobna majątku osoby, którą uważa się za zmarłą, nadal uważać za należący do niej i nie podobna też oddawać go domniemanym spadkobiercom jedynie w używanie albo ustanawiać dla niego kuratora. Wobec tego także w przypadku uznania osoby za zmarłą przeprowadza się przewód spadkowy, co jednak nie pozbawia jej raz na zawsze prawa do majątku, może ona więc w razie wykazania, że żyje, żądać zwrotu od tych, którzy jej majątek objęli na podstawie stwierdzenia ich praw spadkowych.<sup>1)</sup>

2. Do przeprowadzenia postępowania spadkowego powinien być w zasadzie powołany sąd miejsca *ostatniego zamieszkania spadkodawcy*, tam bowiem, gdzie zmarły mieszkał, skupia się zazwyczaj cała jego działalność gospodarcza, na tym więc miejscu można stwierdzić wszelkie okoliczności, które dla rozstrzygnięcia sądowego są istotne. Tę więc podstawę właściwości przyjął projekt (*art. 1 § 2*) zamiast podstaw, przewidzianych w art. 7 księgi pierwszej kodeksu postępowania niespornego, zawierającej postanowienia ogólne.

Od zasady, że ostatnie zamieszkanie zmarłego rozstrzyga o właściwości sądu, projekt przyjął *wyjątek* wtedy, gdy spadkodawca w Polsce nie miał zamieszkania. W przypadku takim nie można było właściwości oznaczyć według zamieszkania osoby zgłaszającej wniosek o wszczęcie postępowania, bo byłoby to dowolne, skoro w wyniku postępowania mogą być zainteresowane także inne osoby, które również biorą w nim udział. Należało więc w tym przypadku uwzględnić inną podstawę właściwości. Za najodpowiedniejszą projekt uznał *miejsce znajdująca-*

---

<sup>1)</sup> Niektóre przepisy, odnoszące się do osoby zaginionej lub uznanej za zmarłą, uchylono w *art VII § 4* i w *art XIV § 1* przez wpraw.

nia się majątku spadkowego. W przypadku, gdy majątek znajduje się w okręgu kilku sądów, nie byłoby odpowiednie uznanie za właściwy sąd, w okręgu którego znajduje się nieruchomości, gdyż często ruchomości mają o wiele większą wartość. Nie można też kłaść nacisku na to, gdzie znajduje się majątek, posiadający większą wartość, bo to prowadziłoby do konieczności szacowania poszczególnych przedmiotów spadkowych przed ustaleniem właściwości sądu, a tym samym przewlekałoby właściwe postępowanie spadkowe. Tym bardziej zaś nie można przykładać wagi do rodzaju i wartości majątku, skoro może on być położony w okręgach kilku sądów. Najprostszym tedy rozwiązaniem jest uznanie za właściwy każdego sądu, w okręgu którego zmarły miał majątek (*art. 1 § 2*). Rozumie się, że sąd, w którym wszczęto postępowanie, staje się właściwym dla wszystkich czynności spadkowych, nie można więc następnie zwracać się do sądu innego o dokonanie czynności dalszych. Aby to uwydatnić, projekt nazywa sąd ten *sądem spadku*, co do niektórych czynności wyraźnie zaznaczając, że jest on powołany do ich dokonania.

Przepisy o właściwości sądu odnoszą się także do osoby, którą uznano za zmarłą. Nie ma powodu do odstąpienia od przyjętej zasady, gdyż i tutaj sąd ostatniego zamieszkania w Polsce jest najodpowiedniejszy: tam można bowiem zebrać dane, potrzebne w postępowaniu, i dlatego sąd majątku może być tylko posiłkowo właściwy.

Na przypadek, gdyby zmarły w Polsce nie miał zamieszkania, ani majątku, projekt uznaje za właściwy *sąd w siedzibie Sądu Najwyższego*, a zatem nie odstępuje od zasady, wyrażonej w art. 7 księgi pierwszej k. p. n. Projekt nie przyjął zasady art. 50 k. p. c., że Sąd Najwyższy oznaczy sąd właściwy, bo wychodził z założenia, że sąd powinien być dokładnie oznaczony w chwili, gdy osoba zainteresowana ma podjąć pewne czynności. Można by wprawdzie przeciw temu podnieść zarzut, że sąd spadku stosować będzie prawo materialne, obowiązujące w innej dzielnicy, z którym mało jest obznajomiony, i że dlatego Sąd Najwyższy powinienby oznaczyć sąd tego obszaru, którego prawo materialne wchodzi w zastosowanie. Okoliczność ta jednak nie może być rozstrzygająca, gdyż często sądy muszą uwzględniać prawo,

które nie obowiązują w ich okręgu, a nawet stosować prawo obce, to jednak nie powoduje w praktyce istotnych trudności. Poza tym przy oznaczeniu właściwości Sąd Najwyższy nie może z całą pewnością określić, jakie prawo materialne wejdzie w zastosowanie, tak iż nawet w razie przyjęcia zasady art. 50 k. p. c. nie byłoby wykluczone, że sąd oznaczony jako właściwy będzie musiał uwzględnić prawo, obowiązujące na innym obszarze prawnym.

Od zasady, że właściwy jest sąd spadku, a więc miejsca zamieszkania spadkodawcy albo położenia jego majątku, projekt przyjął pewne wyjątki.

Wyjątek podyktowany samą istotą rzeczy przyjęto co do *zabezpieczenia spadku*, gdyż nie podobna postępowania przekazywać innemu sądowi, jak tylko temu, w obrębie którego majątek się znajduje, chodzi bowiem o rychłe działanie, a niekiedy musi działać kilka sądów. W *art. 2* przekazano tedy czynność zabezpieczenia sądowi, w którego okręgu w czasie śmierci spadkodawcy znajduje się jego majątek, a oprócz tego *art. 7 § 1* stanowi właściwość sądu na wypadek, gdy zabezpieczenie zostało dokonane przez kierownika statku morskiego.

Dalszy wyjątek zawarty jest w *art. 6 § 2*, w myśl którego oświadczenie o *zrzeczeniu się spadku* może być złożone nie tylko w sądzie spadku, lecz także w sądzie grodzkim miejsca zamieszkania lub pobytu zrzekającego się; odnosi się to także do oświadczenia *przyjęcia spadku z ograniczoną odpowiedzialnością* (*art. 64 § 3*). Zwracanie się do sądu spadku przez osobę zamieszkałą poza jego okręgiem jest połączone z kosztami, których osoba niezamożna pokryć nie może, aby więc złożenie oświadczenia ułatwić, projekt stanowi, że osoba zainteresowana może się zwrócić albo do sądu spadku, albo do sądu swego zamieszkania a nawet pobytu, co jest doniosłe, gdy czasowo przebywa ona poza miejscem zamieszkania, a złożenie oświadczenia ze względu na okoliczności sprawy powinno rychło nastąpić.

Nie stanowi natomiast wyjątku przepis *art. 77 § 4*, według którego sąd spadku może na wniosek spadkobiercy zlecić przyjęcie od niego przysięgi wyjawienia sądowi miejsca jego zamieszkania, przepisem tym bowiem nie zmienia się właściwości sądu,

lecz umożliwia się tylko dokonanie czynności w drodze pomocy prawnej. Nie zachodzi też zmiana właściwości sądu, jeżeli sąd spadku przekazuje dział majątku spadkowego sądowi, w którego okręgu znajduje się majątek lub jego znaczna część, albo sądowi, w którego okręgu zamieszkują wszyscy uczestnicy (*art. 137*). Takie bowiem przekazanie, dopuszczalne na żądanie uczestnika działu i zawisłe od uznania sądu spadku, jest równe delegacji ze względów celowości, którą ogólnie przewiduje art. 9 § 1 księgi pierwszej k. p. n., nie zawiera więc ustawowej zmiany właściwości sądu spadku na właściwość sądu innego.

## Oddział 2.

### Zabezpieczenie spadku.

1. Jeżeli spadkobiercy nie przebywają w miejscowości, gdzie zmarł spadkodawca albo są nieznani, zachodzi konieczność zabezpieczenia majątku zmarłego, aby zapobiec przywłaszczeniu poszczególnych przedmiotów przez osoby nie uprawnione oraz zniszczeniu rzeczy, które wymagają opieki. Ale także w przypadku, gdy spadkobiercy są znani a nawet razem mieszkali ze zmarłym, często okazuje się potrzeba zabezpieczenia spadku, a mianowicie wtedy, gdy między spadkobiercami zachodzą nieporozumienia i niektórzy z nich chcą zagarnąć majątek z krzywdą dla innych. Konieczne są tedy przepisy o zabezpieczeniu spadku.

Projekt przyjmuje, że zarówno całe postępowanie, jak i zabezpieczenie, odbywa się *na wniosek* osoby zainteresowanej, zasadą jest bowiem działanie na wniosek. Tylko w wyjątkowych przypadkach nakazuje zabezpieczenie *z urzędu*, a mianowicie wtedy, gdy brak osoby, uprawnionej do działania w celu ochrony majątku spadkowego. Zachodzi to wówczas, gdy spadkobierca nie jest znany albo gdy wprawdzie jest znany, ale nie jest znane miejsce jego przebywania, wreszcie gdy spadkobierca niezdolny do działań prawnych nie ma ustawowego zastępcy (*art. 5 § 2*). Poza tym wniosek może zgłosić tylko osoba zainteresowana,

a taką jest spadkobierca i wierzyciel spadkodawcy (*art. 5 § 1*), za którego uważać należy także zapisobiercę (co do tej kategorii uprawnionych istnieją jednak odrębne przepisy o zabezpieczeniu zapisu, *art. 81 — 86*). Nie wystarcza jednak samo twierdzenie, że się jest spadkobiercą lub wierzycielem, lecz oprócz tego należy złożyć na to dowody. O ile chodzi o spadkobiercę, projekt poprzestaje na *uprawdopodobnieniu*, gdyż niezwłocznie po śmierci nie podobna żądać ścisłego dowodu pokrewieństwa, często bowiem księgi stanu cywilnego prowadzone są w innej miejscowości a nie tam, gdzie zmarły mieszkał. Inaczej jednak projekt stanowi, gdy chodzi o *wierzyciela*; tu wymaga dowodu piśmienenego należności, gdyż nie chce dopuścić do szykanowania spadkobierców przez osobę, gołosłownie mianującą się wierzycielem.

Projekt nie ograniczył się atoli do przepisu, że zabezpieczenie spadku ma nastąpić na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu w interesie pewnych osób, lecz mając na względzie, że niekiedy zabezpieczenia wymaga bezpieczeństwo publiczne, przyznał *prokuratorowi* uprawnienie do żądania zabezpieczenia, nie stanowiąc pod tym względem żadnego ograniczenia. Mogą bowiem zajść sytuacje, które zabezpieczenie czynią koniecznym, chociaż wszyscy znani spadkobiercy są ze sobą w zgodzie. I tak nie jest wykluczone, że działają oni na szkodę innych osób, których roszczenia powinny być ze spadku zaspokojone, jak np. wierzycieli, których nazwiska i pobyt są nieznane, spadkobierców, którzy prawdopodobnie istnieją oprócz zgłaszających się itp.

Według projektu nie zarządza się zabezpieczenia bezwzględnie, lecz tylko wówczas, gdy zachodzi ku temu *potrzeba*. Warunkiem jest niebezpieczeństwo usunięcia, zniszczenia albo uszkodzenia rzeczy spadkowych; w tych przypadkach konieczność zabezpieczenia nie ulega najmniejszej wątpliwości. Ale potrzeba zabezpieczenia może zajść także w innych przypadkach, w szczególności, gdy chodzi o dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa, bo zaniedbanie może spowodować znaczne straty, mimo iż przedmioty spadkowe będą nienaruszone. Projekt przewiduje to, ale nie wymienia szczegółowo warunków zabezpieczenia, bo nie dają się one taksatywnie przewidzieć. Z tego powodu stanowi ogólnie, że spadek będzie zabezpieczony,

gdy zachodzi potrzeba pieczy nad mieniem spadkowym z innych przyczyn, niż z powodu niebezpieczeństwa usunięcia, uszkodzenia lub zniszczenia rzeczy (*art. 3*).

Ze względu na nagłość sprawy, zabezpieczenie majątku spadkowego przekazane jest nie tylko sądowi, lecz także innym władzom. W szczególności projekt uznaje za uprawnioną do zabezpieczenia spadku *policję państwową (art. 6)* i *kierownika statku* lub portu statku powietrznego (*art. 7 § 2*). Zabezpieczenie przez policję państwową ogranicza się jednak tylko do zarządzenia środków tymczasowych, wobec czego o otwarciu spadku winna ona zawiadomić sąd, do którego należy zabezpieczenie i który wyda stanowcze zarządzenie, w zasadzie na podstawie zgłoszonego wniosku, a z urzędu tylko w przypadkach, gdy jest to dopuszczalne. Oprócz tego projekt stanowi, że w razie zabezpieczenia przez kierownika statku lub portu akt zabezpieczenia należy odesłać sądowi spadku, a gdyby ten nie był znany, sądowi, w którego okręgu znajduje się miejsce przybicia statku w Polsce (*art. 7 § 1*).

2. Środki zabezpieczenia spadku mogą być rozmaite. Projekt przyjmuje środki tymczasowe i środki ostateczne.

Zastosowanie środka tymczasowego jest pozostawione organowi, wykonywającemu postanowienie sądu o zabezpieczeniu. Może on wydać także zarządzenia, które prowadzą do celu; jednym ze środków jest *opieczętowanie (art. 9 § 1)*. Projekt wyraźnie wymienia ten środek, ale zarazem zawiera ograniczenia co do jego zastosowania ze względu na doniosłość tego zarządzenia, a mianowicie opieczętowanie przez organ wykonywający zabezpieczenie jest możliwe tylko wtedy, gdy zachodzą przeszkody przy zabezpieczeniu albo gdy dalszy ciąg czynności zabezpieczenia ma być odroczone. Oprócz tego wyłączone są od opieczętowania przedmioty codziennego użytku, niezbędne dla osób, które nadal pozostają w mieszkaniu spadkodawcy oraz przedmioty, których ze względu na ich właściwość nie można opieczętować, jak np. przedmioty, ulegające zepsuciu (*art. 10 § 1*).

Zabezpieczenie zarządzane przez sąd polega na spisaniu majątku ruchomego i oddaniu go pod nadzór, na oddaniu majątku nieruchomego pod dozór, na złożeniu do depozytu sądowego

i na ustanowieniu zarządu tymczasowego (*art. 4*). Sąd nie musi jednak zastosować wszystkich środków na raz, może bowiem zarządzić je kolejno po sobie, albo tylko niektóre spośród nich. O tym, jaki środek zastosować należy, rozstrzyga sąd według swego uznania albo stosownie do zgłoszonego przez osobę zainteresowaną wniosku. Sąd może też zarządzić opieczątowanie majątku ruchomego wówczas, gdy zaskarżone zostały czynności organu dokonywającego zabezpieczenie (*art. 9 § 2*); opieczątowanie to jest jednak tylko środkiem tymczasowym, bo stanowczy środek zabezpieczenia zarządza się dopiero po rozstrzygnięciu skargi.

Co do poszczególnych środków zabezpieczenia projekt stanowi, że do przechowania ruchomości wyznacza się *dozorcę*, którego ustanowienie należy do organu, wykonywającego postanowienie o zabezpieczeniu (*art. 17 § 1*). Może też on ustanowić dozorcę dla zabezpieczenia nieruchomości, ale tylko wtedy, gdy zachodzi potrzeba jedynie jej strzeżenia (*art. 19*). Jeżeli należy dokonać i innych jeszcze czynności odnośnie nieruchomości, albo gdy zabezpieczenie dotyczy przedsiębiorstwa zarobkowego lub gospodarstwa rolnego, ustanawia się *tymczasowego zarządcę*, jednak tylko w razie potrzeby (*art. 18 § 1*), czy zaś ona zachodzi, o tym rozstrzyga organ, wykonywający postanowienie o zabezpieczeniu. Do czynności dozorczy i tymczasowego zarządcy stosuje się przepisy prawa egzekucyjnego o dozorczy i sekwestrze (*art. 17 § 2 i 18 § 2*).

*Złożenie do depozytu* jako środek zabezpieczenia stosuje się bezwzględnie tylko do pieniędzy i papierów wartościowych, nie zawsze zaś do kosztowności, bo te składa się tylko wtedy, gdy nie oddaje się ich wyznaczonemu dozorczy (*art. 13*). O tym, czy jeden czy drugi środek ma być zastosowany, rozstrzyga organ wykonywający zabezpieczenie, sąd zaś w razie skargi na jego czynności.

Organ, wykonywający polecenie zabezpieczenia, nie wydaje żadnego zarządzenia co do pakietów opieczątowanych i dokumentów, stanowiących dowód uprawnień lub zawierających rozporządzenie ostatniej woli spadkodawcy; ma on je odesłać

sądowi, który wydał postanowienie o zabezpieczeniu (*art. 12 § 1 i § 2*); sąd ten poweźmie decyzję stosownie do okoliczności.

Zabezpieczenie majątku spadkowego może utrudnić, a nawet udaremnić dokonanie ważnych czynności, pozbawić członków rodziny utrzymania i uniemożliwić prowadzenie gospodarstwa i przedsiębiorstwa. Aby temu zapobiec, projekt zawiera przepis, że organ, wykonywający polecenie sądu, może z pieniędzy spadkowych wydać odpowiednią sumę na pokrycie kosztów pogrzebu zmarłego, może również członkom rodziny zmarłego, którzy w chwili śmierci należeli do jego domowników, wydać z pieniędzy spadkowych odpowiednią kwotę, niezbędną na zaspokojenie ich potrzeb, atoli na czas nie dłuższy niż miesiąc (*art. 15 § 1, art. 16*), wreszcie tymczasowemu zarządcy przedsiębiorstwa lub nieruchomości może z funduszów spadku wydać odpowiednią sumę na niezbędne wydatki (*art. 18 § 3*).

Do dokonania atoli *sprzedaży* majątku spadkowego nie jest uprawniony organ, wykonywający polecenie, nawet gdy chodzi o pokrycie kosztów pogrzebu; może ją zarządzić tylko sąd i to tylko co do ruchomości, oznaczając przy tym sposób sprzedaży (*art. 15 § 2*).

Zabezpieczenie nie powinno obejmować rzeczy, które nie należały do spadkodawcy i dlatego projekt stanowi, że z opieczętowania mogą być wyłączone rzeczy, do których osoba trzecia zgłosiła i uprawdopodobniła swe prawa, i że należy je wydać tej osobie, jeżeli prawa jej będą udowodnione (*art. 10 § 2*). Projekt stanowi też, że dokumenty i rzeczy, które były we władaniu zmarłego z tytułu sprawowania przez niego funkcji publicznych lub społecznych, oddać należy właściwemu urzędowi lub instytucji (*art. 14*).

*Uchylenie zabezpieczenia* należy do sądu, który je zarządził; to samo dotyczy odjęcia pieczęci, jeżeli zarządzenie opieczętowania wyszło od sądu (*art. 11 § 1 zd. 2*). Odjęcia pieczęci, bez polecenia sądu nałożonych przez organ wykonywający zabezpieczenie, dokonywa ten organ (*art. 11 § 1 zd. 1*). Do odjęcia pieczęci może też sąd upoważnić osobę, która jest uprawniona do objęcia rzeczy opieczętowanej (*art. 11 § 3*). Uchylenie za-



bezpieczenia następuje, gdy ustała jego potrzeba. Postanowienie co do tego sąd wydaje nie z urzędu, lecz tylko na wniosek osoby, uprawnionej do żądania zabezpieczenia; uchylenia zabezpieczenia, zarządzonego na wniosek wierzyciela, może żądać spadkobierca (*art. 20*). O tym, kiedy nastąpi zabezpieczenie, nie zawiadamia się zainteresowanych, chodzi bowiem o czynność nie cierpiącą zwłoki a wyczekiwanie aż do czasu, kiedy zawiadomienie będzie dokonane, udaremniłoby cel, do jakiego dąży zabezpieczenie. Nie stoi to jednak na przeszkodzie, aby przy spisaniu majątku ruchomego były obecne osoby, które mają prawo zgłosić wniosek o zabezpieczenie (*art. 8 zd. 1*). Te osoby mogą też być obecne przy odjęciu pieczęci (*art. 11 § 2 zd. 1*). Na żądanie należy je więc zawiadomić o terminie spisania ruchomości i odjęcia pieczęci, ale ich nieobecność nie wstrzymuje wykonania zabezpieczenia (*art. 8 zd. 2*), co odnosi się też do odjęcia pieczęci.<sup>1)</sup>

3. W wielu przypadkach nie wystarcza samo zabezpieczenie spadku dla utrzymania majątku spadkowego, lecz konieczne są jeszcze dalsze zarządzenia.<sup>2)</sup> Zajdzie to, gdy okaże się potrzeba dochodzenia wierzytelności, która służyła spadkodawcy albo przeciwko niemu, brak atoli osoby, uprawnionej do działania, wobec nieobjęcia jeszcze spadku przez spadkobiercę. W przypadku takim na wniosek wierzyciela należy ustanowić *kuratora* dla tymczasowego zastępowania spadku (*art 21 § 1*). Tymczasowy kurator jest powołany do działania nie tylko w sprawie, która dała powód do jego wyznaczenia, lecz zastępuje spadek także w innych sprawach. Może więc być pozywany o roszczenia przeciwko spadkodawcy i może też pozywać o roz-

---

<sup>1)</sup> Wobec przepisów o zabezpieczeniu spadku uchyla się: w *art. VI* przep. wpraw. art. 819 kod. Nap., w *art. VII § 5* art. 1401 i nast. ros. ust. post. cyw., a w *art. XIV § 1* — § 1960 niem. k. c.

<sup>2)</sup> Dla obszaru prawa austriackiego przyjęto w *art. XI § 4* przep. wpraw. przepis, że spadkobiercę, któremu oddano zarząd spadku, można upoważnić do rozporządzania majątkiem i przyjmowania zapłat od dłużników spadkodawcy. Przepis ten jest konieczny ze względu na przepisy prawa materialnego, które stanowią, że spadkobierca nie może samowładnie objąć majątku spadkowego, lecz potrzebuje do tego stwierdzenia sądowego praw spadkowych.

czenia, które służyły spadkodawcy, dopóki spadkobiercy spadku nie objęli. Z uwagi na to, że działalność tymczasowego kuratora dotyczy całego spadku, zbędnym staje się tymczasowy zarządca, jeżeli był ustanowiony, bo uprawnienia kuratora idą dalej niż zarządcy. Projekt przeto stanowi, że kurator tymczasowy obejmuje także czynności zarządcy (*art. 21 § 2 zd. 1*), czyli że ten ustępuje. Nie wyklucza to jednak poruczenia stanowiska kuratora tymczasowemu zarządcy (*art. 21 § 2 zd. 2*).<sup>1)</sup>

### O d d z i a ł 3.

#### Spis inwentarza.

1. Wykaz ogólnikowy majątku spadkowego wystarcza w celach jego zabezpieczenia, nie jest jednak wystarczający, gdy majątek spadkowy należy dokładnie oznaczyć i oszacować, gdy dziedzic przyjmuje spadek z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe, gdy majątek spadkowy ma być oddzielony od majątku spadkobiercy, gdy dziedzic konieczny żąda zachowku albo gdy spadkobierca domaga się obniżenia zapisów szczególnych. W przypadkach takich konieczne jest sporządzenie dokładnego wykazu poszczególnych części majątku spadkowego a zarazem dokonanie oszacowania, czyli *spisanie inwentarza*. Projekt stanowi to, ale nie nakazuje spisania z urzędu, lecz tylko na wniosek, za uprawnionego zaś do jego zgłoszenia uznaje tylko tego, kto ma interes w spisaniu inwentarza. Wniosek taki mogą tedy zgłosić przede wszystkim spadkobierca i wierzyciel. Oprócz tego projekt przyznaje uprawnienie w tym kierunku wykonawcy testamentu i kuratorowi spadku wakującego (*art. 22*), te bowiem osoby winny czuwać nad tym, aby majątek nie był uszczuplony.

Jeżeli wniosek o spisanie inwentarza pochodzi od spadkobiercy, od kuratora spadku lub od wykonawcy testamentu, konieczność spisania inwentarza nie nasuwa żadnych wątpliwości, a przeto projekt nie zawiera na ten przypadek żadnego ograni-

---

<sup>1)</sup> W *art. XIV § 1* przep. wpraw. uchylono przepisy §§ 1981 i nast. niem k c o zarządzie spadku

czenia. Inaczej, gdy z wnioskiem występuje *wierzyciel*. W tym przypadku należy zapobiec szykanie i dlatego projekt wymaga, aby wierzyciel wykazał swoją należność przeciwko spadkodawcy dokumentem, a oprócz tego stanowi, że spadkobierca może uiścić dług, chociaż termin uiszczenia jeszcze nie nadszedł (*art. 23 § 2*); podobny przepis mieści się i w *art. 132 § 1*, dotyczącym oddzielenia majątku. Wierzyciel bowiem, którego wierzytelność się zaspokaja, nie ma żadnego interesu w spisaniu inwentarza. Nie może się też żalić na zaspokojenie przed terminem płatności, skoro bowiem żądał zabezpieczenia, to widocznie obawiał się, że w oznaczonym terminie nie otrzyma zaspokojenia, tę zaś obawę usuwa ofiarowanie natychmiastowej zapłaty. Rozumie się, że przymus przyjęcia zapłaty przed terminem odpada, gdy wierzyciel cofa swój wniosek o spisanie inwentarza.

Aby zapobiec szykanie ze strony wierzyciela, projekt stanowi ponadto, że, aczkolwiek w zasadzie koszty spisu inwentarza pokrywa się z majątku spadkowego (*art. 36 § 1*), sąd może nałożyć na wierzyciela obowiązek poniesienia tych kosztów (*art. 23 § 1 zd. 2*). Dopuszczalność takiego zarządzenia powstrzyma niejednego wierzyciela od składania nieuzasadnionego wniosku.

Od zasady, że inwentarz spisuje się na wniosek, projekt czyni wyjątek w przypadku, gdy spadkobierca złożył oświadczenie o przyjęciu spadku z ograniczoną odpowiedzialnością za zobowiązania spadkodawcy. Sąd wówczas wydaje z urzędu postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza (*art. 64 § 2*); wniosek czy to spadkobiercy, czy też wierzyciela nie jest potrzebny. Tak samo ma się rzecz w razie oddzielenia majątku spadkowego od majątku spadkobiercy (*art. 130*) i wtedy wraz z postanowieniem o oddzieleniu sąd zarządza spisanie inwentarza majątku spadkowego.

Przy rozstrzygnięciu wniosku o spisanie inwentarza nie jest potrzebne wysłuchanie osób zainteresowanych. Jedynie w przypadku, gdy wniosek składa wierzyciel, projekt wymaga *wysłuchania spadkobierców* i tu jednak zawiera ograniczenie o tyle, że wysłuchanie ma się odbyć *w miarę możliwości* (*art. 23 § 1*).

Spis inwentarza powinien być dokonany w okręgu tego sądu, w którym rzeczy spadkowe się znajdują. Jeżeli więc znaj-

dują się poza okręgiem sądu spadku, sąd ten powinien zwrócić się do sądu ich położenia o wydanie zarządzenia spisu i oszacowania (*art. 26*).

Spisanie inwentarza nie wyklucza *uzupełnienia* spisu w czasie późniejszym, jeżeli ujawni się majątek albo dług nie wciągnięty do spisu inwentarza (*art. 30*).

2. Ze względu na to, że inwentarz powinien zawierać dokładny wykaz majątku, zawiadamia się o terminie, w którym ma być dokonany, spadkobiercę i wykonawcę testamentu, a także wierzyciela, jeżeli na jego żądanie dokonywa się czynności (*art. 24*). Należy też wezwać dozorcę i zarządcę tymczasowego, jeżeli ich ustanowiono, bo ich wyjaśnienia mogą się przyczynić do dokładnego spisania. Do spisu jednak przystępuje się bez względu na to, czy stawiają się osoby, zawiadomione o terminie. Sporządza się go według zasad postępowania egzekucyjnego (*art. 25 § 2*). Oprócz majątku spadkowego należy też wykazać długi i ciężary (*art. 25 § 1*), chodzi bowiem o stwierdzenie nie tylko stanu czynnego, lecz o ustalenie czystej wartości pozostałego po zmarłym majątku. Sam wykaz majątku nie wystarcza, lecz oprócz tego należy majątek *oszacować*. Oszacowanie poszczególnego przedmiotu odpada jedynie wtedy, gdy wszyscy zainteresowani wyrażają zgodę na jego wartość (*art. 25 § 3*). Zgodę można wyrazić bądź w czasie spisywania inwentarza, bądź w piśmie, skierowanym do organu, spisującego inwentarz. Tylko więc w braku zgody co do wartości przedmiotu należy dokonać oszacowania — w zasadzie *przez biegłych*.

3. Sam spis inwentarza nie wystarcza dla ochrony praw osób zainteresowanych, bo przez jego dokonanie osiąga się tylko ustalenie składu majątku spadkowego i jego wartości, nie ma się jednak pewności, że majątek pozostanie nienaruszony. Wobec tego potrzebne jest zarządzenie innych jeszcze *czynności zabezpieczających*, i to bądź w czasie spisania inwentarza, bądź też później. I tych czynności dokonywa się w zasadzie na wniosek, a tylko wyjątkowo z urzędu, nie są one jednak w ogóle potrzebne, jeżeli wszyscy spadkobiercy są obecni i są w zgodzie co do tego, kto ma posiadać rzeczy spadkowe. Tylko więc wtedy, gdy między spadkobiercami zachodzą spory albo gdy niektórzy z nich

nie są obecni, należy wydać zarządzenie zabezpieczające. Zarządzenie to może dotyczyć ruchomości albo nieruchomości. Przy spisaniu inwentarza zarządza się zabezpieczenie przez oddanie rzeczy spadkowych *dozorcy*, którego ustanawia organ, wykonujący czynności (*art. 27 § 2*). Po spisaniu inwentarza zabezpieczenie polega na ustanowieniu *zarządcy spadku*. Do ustanowienia jego jest jednak powołany tylko sąd, a ustanowienie następuje bądź z urzędu, bądź na wniosek. Z urzędu sąd ustanawia zarządcę, gdy majątku nie pozostawiono w posiadaniu spadkobierców wskutek ich nieobecności (*art. 28 § 1*), a więc także wówczas, gdy ustanowiono dozorcę. Na wniosek sądu ustanawia się zarządcę, gdy wniosek taki zgłosi choćby tylko jeden spadkobierca (*art. 28 § 2*). Ustanowienie zarządcy spadku jest możliwe, chociaż przedtem był ustanowiony tymczasowy zarządca lub kurator.

Ustanawiając zarządcę, sąd określa jego prawa i obowiązki (*art. 28 § 3*). Może go też — na jego lub spadkobiercy wniosek — upoważnić do spieniężenia części ruchomego majątku spadkowego celem zaspokojenia długu spadkodawcy (*art. 29*); w tym przypadku sąd określa także sposób spieniężenia. W zasadzie nastąpi to przez sprzedaż, i o niej też wspomina projekt. Nie wyklucza to jednak i innego sposobu zrealizowania mienia ruchomego, wchodzącego w skład spadku, jeżeli raczej ten sposób prowadzi do celu, niż sprzedaż. Możliwe jest więc podjęcie należności od dłużnika, albo sumy należnej na książeczkę wkładową instytucji finansowej. <sup>1)</sup>

#### Oddział 4.

### Przepisy łączne o zabezpieczeniu spadku i o spisie inwentarza.

1. Zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza spadkowego dokonywa w zasadzie komornik. Sąd może jednak zarządzić

---

<sup>1)</sup> Ze względu na przepisy o spisie inwentarza uchylono w *art. XIV § 1* przep. wpraw. §§ 1993 i nast., 2009 niem. k. c., a w *art. VII § 4* art. 1225 i nast. t. X cz. 1 Zw. Pr. o zabezpieczeniu spadku i spisie inwentarza.

wykonanie tych czynności przez notariusza, w sprawach zaś mniejszej wagi może wyznaczyć burmistrza lub wójta gminy (*art. 31 § 1*). Jeżeli czynności te powierza nie komornikowi, lecz innemu organowi, stosuje się do niego przepisy, którym podlega komornik; w tym przypadku podlegają oni w zakresie nadzoru sądowi spadku. Projekt zaznacza to wyraźnie, bo nad notariuszem nadzór sprawuje sąd okręgowy.

Na czynności organu, dokonywającego zabezpieczenia spadku lub spisu inwentarza, dopuszcza projekt *skargę* do sądu spadku (*art. 33 § 1*), a na postanowienie sądu — *zażalenie* do sądu okręgowego, który rozstrzyga ostatecznie (*art. 33 § 2*). Dalszego środka odwoławczego nie dopuszczono tu na podobieństwo postępowania egzekucyjnego (por. *art. 513 § 2 k. p. c.*). Dla skargi oznaczono termin dwutygodniowy od daty dokonania czynności, jeżeli zainteresowany o terminie czynności był zawiadomiony, bo wtedy może brać w niej udział albo poinformować się o tym, jak ją wykonano. Jeżeli go jednak o terminie czynności nie zawiadomiono, termin do skargi liczy się od daty, kiedy dowiedział się o czynności.

Podobnie, jak komornik w postępowaniu egzekucyjnym, organ, dokonywający zabezpieczenia lub sporządzający spis inwentarza, powinien być odpowiedzialny za *szkodę*, wyrządzoną rozmyślnie lub przez niedbalstwo; o szkodzie można jednak mówić dopiero wtedy, gdy nie można jej było zapobiec za pomocą środków, przewidzianych w ustawie (*art. 34 § 1*). Nie tylko jednak organ powinien być osobiście odpowiedzialny za *szkodę*, lecz także Skarb Państwa, skoro organ Państwa dopuścił się czynu niedozwolonego. Tak też stanowi projekt, nakładając na Skarb Państwa odpowiedzialność solidarnie z osobą, wykonywającą czynność (*art. 34 § 2*). Projekt przepisuje też krótki termin przedawnienia, a mianowicie dwóch lat od czasu, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie (*art. 34 § 3*). podobnie do przepisu *art. 521 § 3 k. p. c.* o przedawnieniu roszczenia odszkodowawczego z powodu czynności lub zaniechania komornika w postępowaniu egzekucyjnym.

Od zasady, że czynności zabezpieczające oraz spis inwentarza odbywają się na polecenie sądu, projekt przyjął wyjątek

co do spisu inwentarza. Dopuszcza bowiem, aby spadkobierca o dokonanie tej czynności zwrócił się bezpośrednio do komornika lub notariusza (*art. 31 § 2*). Projekt powodował się przy tym motywem, że sąd na wniosek spadkobiercy wydaje zarządzenie bez badania, czy i w jakim celu zachodzi potrzeba spisania inwentarza, a więc nie ma istotnej przeszkody, ażeby wniosek złożono wprost temu organowi, który powołany jest do wykonania czynności. W tym jednak przypadku należało odstąpić od zasady, że Skarb Państwa odpowiada za szkodę, poniesioną przez osobę zainteresowaną wtedy, gdy *notariusz* ją wyrządził (*art. 34 § 2 zd. 2*), skoro bowiem spadkobierca wybiera organ, który tylko wyjątkowo dokonywa czynności spisu inwentarza, nie może z powodu doznanej szkody czynić Skarbu Państwa odpowiedzialnym. Może natomiast domagać się odszkodowania, jeżeli zwrócił się do komornika i wskutek jego działalności doznał szkody, ponieważ komornik jest organem, w zasadzie powołanym do spisania inwentarza. Rozumie się, że Skarb Państwa odpowiada za szkodę zrządzoną przez notariusza, którego sąd sam wyznaczył.

Przepis o dopuszczalności bezpośredniego zwrócenia się do komornika lub notariusza nie odnosi się do wierzyciela. W przypadku tym sąd wydaje zarządzenie w zasadzie po wysłuchaniu spadkobierców, nie można więc dopuścić do tego, aby zabezpieczenie i spisanie inwentarza odbyło się przez organ niższy bez uprzedniej decyzji sądu.

2. Co do samej procedury zabezpieczenia i spisu inwentarza projekt stanowi, że do tych czynności organ, wykonywający czynność, przybiera dwóch świadków, którymi mogą być także domownicy spadkodawcy (*art. 32 § 1*). Powołanie świadków ma na celu nadanie czynności większej powagi oraz zmierza do tego, aby w razie skargi na czynność organu można było odtworzyć prawdziwy jej przebieg przez przesłuchanie tych świadków.

Organowi, który dokonywa zabezpieczenia lub spisu inwentarza, przyznane jest prawo sprawowania *policji sesyjnej*; może on osobę, która zachowuje się niewłaściwie, upomnieć, a gdyby to nie skutkowało, wydalić, w razie zaś oporu wezwać pomocy policji (*art. 35*).

Z dokonanych czynności spisuje się protokół, do którego wciąga się oświadczenia osób, których obecność przy tych czynnościach jest dopuszczalna (*art. 32 § 2 i § 3*); oprócz tego wciąga się oświadczenia osób trzecich. Protokół podpisują obecni, a spisujący go stwierdza odmowę podpisu lub niemożność jego umieszczenia.

Projekt zawiera także przepisy o *kosztach* czynności. Stanowi, że koszty obciążają spadek z wyjątkiem przypadku, gdy nałożono je na wierzyciela, który żądał sporządzenia inwentarza (*art. 36 § 1*). W razie sporu wysokość kosztów oznacza sąd, od którego postanowienia nie służy zażalenie (*art. 36 § 2*), gdyż chodzi o kwestię uboczną. Sąd może też w celu pokrycia kosztów zarządzić sprzedaż ruchomości spadkowych, oznaczając przy tym sposób sprzedaży (*art. 36 § 3*).

3. Akty zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza przesyła się sądowi spadku (*art. 37*). Ma to więc nastąpić także wówczas, gdy zabezpieczenie zarządza inny sąd, a nie sąd spadku (zob. *art. 2*, *art. 7 § 2*) lub gdy akt zabezpieczenia przedłożony został innemu sądowi, jak w przypadku, gdy kierownik statku morskiego akt zabezpieczenia przedłożył sądowi miejsca przybicia statku w Polsce (zob. *art. 7 § 1*).

W kwestii, *kiedy* należy wykonać postanowienie sądu w przedmiocie zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, projekt zajął stanowisko, że jest ono *wykonalne natychmiast*, a więc przed uprawomocnieniem się (*art. 38*), chodzi bowiem o czynności nagłe, nie cierpiące zwłoki. Nie stosuje jednak tej samej zasady do zmiany lub uchylecia zabezpieczenia, nie jest bowiem wykluczone, że poprzednie postanowienie będzie następnie wskutek skargi w mocy utrzymane. To samo stosuje się także do zarządzenia sprzedaży majątku ruchomego, ale tylko wówczas, gdy ma być ona dokonana w celu zaspokojenia uciążliwego długu spadkodawcy; i w tym przypadku należy wyczekiwać uprawomocnienia się zarządzenia (*art. 38*).<sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> Ponieważ szczegółowych postanowień natury technicznej o zabezpieczeniu spadku i spisie inwentarza nie podobna unormować w ustawie, postanowiono w *art. VI* przep. wprowadz., że Minister Sprawiedliwości wyda *instrukcję* dla organów, wykonywających postanowienie sądu o zabezpieczeniu spadku i spisie inwentarza.



## Oddział 5.

### Ogłoszenie rozporządzeń ostatniej woli.

1. Instytucja ogłoszenia testamentu jest znana ustawom obowiązującym na ziemiach polskich z wyjątkiem ziem wschodnich, gdzie istnieje instytucja zatwierdzenia testamentu. Projekt przyjął system ogłoszenia testamentów i w ogóle rozporządzeń ostatniej woli (*art. 46*), uznając, że jest on i odpowiedni i wystarczający.

Otwarcie i ogłoszenie rozporządzenia ostatniej woli, znajdującego się w sądzie, następuje z *urzędu* nawet bez wniosku osoby zainteresowanej. Zasadę tę projekt przyjął dlatego, że jak najrychlejsze ujawnienie treści testamentu jest konieczne, gdyż przez to każdy, mający w tym interes, może się zapoznać z rozporządzeniami spadkodawcy.

Przepis o otwarciu i ogłoszeniu testamentu z urzędu byłby pozbawiony wszelkiego znaczenia, gdyby nie istniały także postanowienia o *obowiązku złożenia* go sądowi spadku, tylko takie bowiem przepisy umożliwiają ujawnienie testamentów. Dlatego też projekt stanowi (*art. 39*), że notariusz, sąd lub inny urząd mają obowiązek złożenia testamentu sądowi spadku niezwłocznie po otrzymaniu dowodu śmierci spadkodawcy; taki sam obowiązek jest włożony na każdego, kto ma w swoim posiadaniu testament a dowiedział się o śmierci spadkodawcy. Złożenie testamentu powinno nastąpić *niezwłocznie* po śmierci spadkodawcy, a więc nawet bez polecenia sądu. W wielu bowiem przypadkach wydaje się zarządzenia natychmiast po śmierci spadkodawcy, a niektóre tylko na wniosek osoby zainteresowanej, zachodzi więc potrzeba stwierdzenia uprawnienia tej osoby. Może zaś to nastąpić tylko na podstawie testamentu, gdyż treść jego wykazuje, czy i jakie prawa przypadają pewnej osobie i jakie na nią włożono obowiązki.

Możliwe jest atoli, że pewna osoba posiada testament, ale nie składa go sądowi. Projekt, mimo że ogłoszenie testamentu uznał za czynność konieczną, nie przyjął jednak działania z urzędu w celu otrzymania testamentu, ograniczając je tylko do przypadku, gdy sądowi testament już złożono. Powodował

się przy tym względem, że nie można wkraczać w sferę interesów prywatnych, jeżeli osoba zainteresowana nie zgłasza w tej mierze wniosku. Z tego powodu zarządzenie złożenia testamentu wydaje się według projektu tylko na wniosek. Od tej zasady odstąpił projekt w jednym przypadku, a mianowicie, gdy wszczęte jest postępowanie o stwierdzenie praw do spadku, gdyż wtedy sąd — jak to wynika z istoty tego postępowania — wzywa do złożenia testamentu osobę, która go posiada (*art. 53 § 1*) i, stosownie do okoliczności, zwraca się do władzy obcego państwa o wydanie testamentu, tam się znajdującego (*art. 53 § 2*).

Do zgłoszenia wniosku o polecenie złożenia sądowi testamentu uprawnione są oprócz spadkobiercy lub zapisobiercy także inne osoby, mające interes w ujawnieniu jego treści. Nie jest jednak wymagane wykazanie tego interesu; wystarcza jego *uprawdopodobnienie* (*art. 40 § 1*), gdyż prowadzenie dowodu przewlekłoby postępowanie, rychła zaś znajomość treści testamentu jest konieczna. Złożenie testamentu można nakazać tylko temu, kto go posiada. Posiadanie należy *uprawdopodobnić*, nie wymaga się zatem i tutaj ścisłego dowodu. Jeżeli więc i interes w ujawnieniu treści testamentu i jego posiadanie przez pewną osobę zostały uprawdopodobnione, sąd wydaje postanowienie, którym nakazuje złożenie testamentu.

Projekt miał też na względzie, że pewna osoba może posiadać wiadomość o tym, czy istnieje testament i gdzie się on znajduje, i stanowi, że na wniosek zainteresowanych, sąd może nakazać tej osobie złożenie oświadczenia co do tego, co wie o istnieniu i miejscu przechowania testamentu (*art. 40 § 2 zd. 1*). Nakaz taki wydaje się w trybie, przepisany dla wyjawienia majątku (zob. art. 72 i nast.), można więc nakazać nie tylko złożenie oświadczenia, lecz także zaprzysiężenie podanych faktów. Obowiązek oświadczenia ma każdy, zachodzi jednak różnica między obowiązkiem spadkobiercy i legatariusza z jednej a obowiązkiem osoby trzeciej z drugiej strony. Tylko na spadkobiercę i legatariusza wkłada się obowiązek wyjawienia wszystkich okoliczności znanych im co do istnienia testamentu i co do miejsca jego znajdowania się. Trzecia zaś osoba ma jedynie obowiązek wyjawienia, czy posiada lub posiadała testament (*art. 40*

§ 2 zd. 2). Różnica jest tym uzasadniona, że spadkobierca i legatariusz mają często interes w ukryciu testamentu, od nich więc żąda się, aby podali nie tylko to, czy sami posiadają lub posiadali testament, lecz także, czy go posiada albo posiadała inna osoba. Ten motyw nie zachodzi co do osoby trzeciej i dlatego ograniczony jest jej obowiązek wyjawienia, co oczywiście nie wyklucza przesłuchania jej w charakterze świadka co do innych faktów.

Postanowienie o złożeniu testamentu jest *natychmiast wykonalne* (art. 40 § 1 zd. 2), nie można bowiem ze względu na nagłość sprawy wyczekiwać prawomocności. Wykonanie nie odbywa się jednak z urzędu, lecz na wniosek tego, kto wystąpił z wnioskiem o nakazanie złożenia testamentu (art. 40 § 3), gdyż i w tym przypadku projekt zajął stanowisko, że bez zgody osób zainteresowanych nie można działać.

2. Złożony testament sąd otwiera, a następnie ogłasza. Ogłoszenie dotyczy także kodycyłu i umowy spadkowej, jak również rozporządzenia ostatniej woli, wydanego przez władzę obcego państwa, choćby tam było przedtem ogłoszone (art. 46).

Do otwarcia testamentu sąd przystępuje tylko wtedy, gdy ma dowód śmierci spadkodawcy (art. 41 § 1) i ogłasza go, chociażby spadkodawca wyraził żądanie, aby jego ostatnią wolę ogłoszono w czasie późniejszym. Takie postanowienie spadkodawcy wypada uważać za pozbawione skuteczności, gdyż zarządzenie co do majątku spadkowego należy wydać zaraz po jego śmierci, a więc nie można pozostawić w zawieszeniu kwestii, kogo uznać należy za spadkobiercę, czy osobę, powołaną na podstawie ustawy lub umowy, czy też na podstawie rozporządzenia ostatniej woli; prowadziłoby to do niejasności i zawikłań, a tym należy zapobiec.

W razie, gdy złożono kilka testamentów, należy je otworzyć i ogłosić możliwie w jednym czasie (art. 42), bo wiadomość o treści każdego z nich jest konieczna.

O terminie otwarcia i ogłoszenia testamentu nie zawiadamia się osób zainteresowanych (art. 41 § 2). Jest to niepotrzebne, czynność bowiem otwarcia i ogłoszenia testamentu nie wymaga udziału osób zainteresowanych, a o treści może się każdy zainte-

resowany przekonać z akt spadkowych. Każdy zainteresowany może jednak być obecny przy tej czynności.

Z czynności otwarcia i ogłoszenia testamentu spisuje się *protokół*, w którym wymienia się, kto i kiedy złożył testament oraz stan zewnętrzny testamentu (*art. 43*). Na testamencie umieszcza się datę otwarcia i ogłoszenia, a gdy ogłoszono kilka testamentów, umieszcza się na każdym z nich wzmiankę także o innych (*art. 42*).

O dokonanym otwarciu i ogłoszeniu testamentu zawiadamia się osoby, których rozporządzenia testamentowe dotyczą (*art. 44*), a więc spadkobierców, zapisobierców, wykonawcę testamentu, ustanowionego opiekuna itd. Zawiadomienie oczywiście odpadnie, gdy adres tych osób nie jest znany.

Testament oraz protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu przechowuje sąd spadku (*art. 45 § 1*), a nie notariusz, jak według niektórych ustaw. Każdy zainteresowany ma prawo przeglądać te dokumenty w obecności sekretarza sądu (*art. 45 § 1*); może też otrzymać odpisy testamentu oraz odpis protokołu otwarcia i ogłoszenia (*art. 45 § 2*).<sup>1)</sup>

## Oddział 6.

### Stwierdzenie praw do spadku.

1. Nie wszystkim ustawodawstwom znane jest postępowanie niesporne, mające na celu stwierdzenie praw do spadku, niektóre bowiem pozostawiają osobie zainteresowanej wykazanie swoich praw w drodze procesowej i wydobyć w tej drodze majątku spadkowego od osoby nieuprawnionej. Ale także i tam,

---

<sup>1)</sup> Ze względu na to, że umowa dziedziczenia powoduje te same skutki, co testament, umieszczono odpowiedni przepis w *art. II* przep. wpraw. W *art. VII § 2* uchylono odmienny od zaprojektowanego przepis art. 1007 kod. Nap., dotyczący złożenia testamentu; w *art. VII § 6* — art. 134 pr. o not.; w *art. VII § 5* — art. 1742 i nast. ros. ust. post. cyw.; w *art. XIV § 1* — §§ 2259 do 2264 niem. k. c. Natomiast w *art. XIII L. 1* utrzymano w mocy przepisy prawa niemieckiego o urzędowym przechowywaniu testamentów i umów dziedziczenia.

gdzie znane jest postępowanie niesporne, jest ono rozmaicie unormowane, bo wszczyna się je albo na wniosek albo z urzędu. Ten ostatni system ma na celu zapobieżenie sporom o spadek i dlatego ściśle wiąże się z nim przepis, że po śmierci spadkodawcy nikt nie może sam objąć jego majątku, dopóki przez sąd nie zostanie do tego upoważniony. W następstwie tego natychmiast po śmierci spadkodawcy ustanawia się zarządcę majątku spadkowego.

Projekt zajął stanowisko, że stwierdzenie praw do spadku powinno się odbyć w postępowaniu niespornym; w wielu bowiem przypadkach prawo do spadku można natychmiast ustalić, tak iż prowadzenie procesu nie jest potrzebne, a więc postępowanie niesporne jest odpowiedniejsze, niż procesowe. Oprócz tego stwierdzenie praw do spadku jest często potrzebne nawet tam, gdzie nie ma sporu co do tego, komu przypada spadek. W szczególności takie stwierdzenie jest konieczne w celu uzyskania wpisu praw w księgach hipotecznych i rejestrach na rzecz spadkobiercy w miejsce spadkodawcy albo celem wykazania uprawnienia wobec osób, które ze spadkobiercą pozostawały w stosunkach prawnych, zwłaszcza wierzycieli i dłużników.

Uznając konieczność wprowadzenia postępowania niespornego dla stwierdzenia praw do spadku, projekt stosownie do wytkniętej zasady naczelnej przyjął przepis, że postępowania nie wszczyna się z urzędu. Uważał, że interes publiczny nie wymaga dochodzenia z urzędu, kto jest spadkobiercą, a w wielu nawet przypadkach zbędne jest stwierdzenie prawa spadkowego. W szczególności jest ono niepotrzebne, gdy żaden spadkobierca ani inny zainteresowany tego nie żąda, nie chodzi mu bowiem o prawo wpisane do ksiąg publicznych, i gdy nie jest potrzebne wykazanie uprawnienia do wykonywania praw, które służyły spadkodawcy. To też projekt stanowi, że stwierdzenie praw do spadku następuje tylko *na wniosek*. Może to wprowadzić powódność niejasności w księgach publicznych, bo często latami spadkodawca jest w nich wykazany jako uprawniony, ale załatwienie tej kwestii nie jest rzeczą postępowania spadkowego, lecz raczej hipotecznego albo rejestrowego. W odnośnych zatem działach ustawodawstwa powinny być umieszczone przepisy o ko-

nieczności dokonania zaszłych zmian, nakazujące w tym celu spadkobiercy uzyskanie i stwierdzenie praw do spadku.

Wobec tego, że stwierdzenie praw do spadku następuje tylko na wniosek, projekt przyznaje prawo jego zgłoszenia *tylko spadkobiercy i zapisobiercy (art. 47 § 1)*, tylko te bowiem osoby mają bezpośredni interes w tym, aby prawa do spadku były ustalone, interes zaś innych osób, w szczególności wierzycieli, jest tylko pośredni, nie jest więc tak doniosły, aby przyznać im prawo do żądania wszczęcia postępowania niespornego w celu ustalenia, kto jest spadkobiercą. Z tego powodu w procesie, wytoczonym z powodu praw lub zobowiązań spadkodawcy, w razie potrzeby stwierdza się, czy osoba pozywająca lub zapozwana jest spadkobiercą oraz jaka część spadku jej przypada. Rozumie się, że stwierdzenie to będzie miało moc tylko w danej sprawie, a nie także w innych sprawach, bo dotyczyć będzie jedynie kwestii prejudycjalnej, a mianowicie legitymacji w procesie o prawa lub zobowiązania spadkobiercy.

2. Prawo do spadku może się opierać na umowie spadkowej, na rozporządzeniu ostatniej woli albo na ustawie. Jeżeli opiera się na dokumencie, pochodzącym od spadkodawcy, z łatwością można ustalić, kto jest spadkobiercą. Nie zachodzi też trudność, gdy spadkodawca pozostawił najbliższych krewnych, jak dzieci albo rodziców. Inaczej przedstawia się rzecz, gdy można przypuszczać, że obok testamentu, pochodzącego z czasu bardzo odległego, istnieje testament późniejszy albo że testament jest nieważny lub też, że oprócz zgłaszających się krewnych istnieją jeszcze dalsi krewni, uprawnieni do spadku. W przypadkach takich należy zachować ostrożność przy ustaleniu prawa do spadku osób, występujących z wnioskiem. Projekt uwzględnia obydwie przypadki dopiero co wskazane i normuje je odrębnie.

Jeżeli nie zachodzą wątpliwości, że oprócz tych, którzy się zgłosili, nie ma innych spadkobierców, *sąd ustala* prawa zgłaszających się. Jeżeli jednak zachodzi możliwość istnienia innych jeszcze spadkobierców, należy tym nieznanym spadkobiercom umożliwić zgłoszenie i wykazanie swoich praw. Może to nastąpić

tylko przez *wezwanie za pomocą obwieszczenia*, i dlatego projekt je nakazuje.

Szczegóły postępowania są według projektu unormowane w sposób następujący:

a) Jeżeli spadkobiercy są znani i wszyscy zgłosili wniosek o stwierdzenie praw do spadku, sąd orzeka zgodnie z wnioskiem. Jest jednak możliwe, że nie każdy ze znanych spadkobierców zgłosił wniosek albo nawet żaden tego nie uczynił, a wniosek pochodzi od zapisobiercy. Na ten przypadek projekt stanowi, że przed stwierdzeniem praw do spadku sąd wzywa na posiedzenie zgłaszających wniosek i inne osoby, które należy uważać za spadkobierców (*art. 47 § 2*). Wezwanie to ma na celu stwierdzenie, czy obok zgłaszających się i wezwanych nie istnieją inni jeszcze spadkobiercy i czy pomiędzy wezwanymi panuje zgoda co do praw do spadku. Jeżeli bowiem niektórzy nie uznają praw innych osób, które się zgłosiły jako spadkobiercy, sąd w miarę wyników postępowania odmówi stwierdzenia praw niektórych zgłaszających się, a uzna prawa innych, może też niektórych odesłać na drogę procesu i wówczas zawiesza postępowanie niesporne (*art. 54*). Odesłanie jest obowiązkowe, jeżeli nie chodzi o kwestię prawną, lecz o ustalenie istotnych faktów, jak np. czy spadkodawca w chwili sporządzenia testamentu był przytomny.

W przypadku, gdy mimo zgłoszenia się spadkobiercy albo kilku spadkobierców powstają wątpliwości co do tego, czy nie istnieją i inni jeszcze spadkobiercy, projekt stanowi, że sąd może się zadowolić *zapewnieniem* zgłaszających się, złożonym w protokóle sądowym lub w akcie notarialnym, że nie ma innych osób, uprawnionych do spadkobrania (*art. 48 § 1*). Takie zapewnienie uznaje się za równoznaczne ze złożeniem zeznania pod przysięgą (*art. 48 § 3*). Powinno ono zawierać oświadczenie o tym, co zgłaszającemu jest wiadome o istnieniu lub nieistnieniu osób, któreby również uczestniczyły w spadkobranii albo wyłączały składającego oświadczenie. Oprócz tego zgłaszający się powinien podać, co mu jest wiadome o rozporządzeniu ostatniej woli spadkodawcy lub o umowach dziedziczenia (*art. 48 § 2*).

b) Jeżeli zgłaszający się nie złożył zapewnienia, równoznacznego ze złożeniem zeznania pod przysięgą, albo sąd uznał je za niewystarczające, ponieważ wydaje mu się, iż nie jest ono zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy albo niedokładne, należy przez *obwieszczenie* wezwać spadkobierców do zgłoszenia swoich praw. Takie obwieszczenie jest konieczne nawet wtedy, gdy zgłaszający się spadkobierca złożył dowody swego uprawnienia i nieistnienia innych osób uprawnionych, ale sąd nie uznał ich za wystarczające (*art. 49 § 1*). Zachodzi to np., gdy przedłożono wyciąg rodzinny spadkodawcy, który przebywał w kilku miejscowościach, a zwłaszcza położonych w rozmaitych krajach, wskutek czego jest możliwe pominięcie niektórych osób, pozostających ze spadkodawcą w stosunku pokrewieństwa, a zatem powołanych do spadku.

Obwieszczenia dokonywa się na wniosek (*art. 49 § 2*), w tym więc przypadku sąd nie odmawia stwierdzenia prawa do spadku osoby zgłaszającej się, lecz odracza wydanie orzeczenia na czas późniejszy. Projekt przepisuje tylko wtedy dokonanie obwieszczenia z *urzędu*, gdy z urzędu zarządzone zostało zabezpieczenie spadku z powodu, że spadkobiercy nie są znani (*art. 5 § 2*). W tym przypadku nie podobna pozostawić w zawieszeniu stworzonego zabezpieczeniem stanu majątku spadkowego i dlatego zarządza się obwieszczenie, chociaż nikt nie zgłosił wniosku o stwierdzenie praw do spadku; tylko przez nie bowiem można osiągnąć zgłoszenie spadkobierców i objęcie przez nich majątku. Obwieszczeniem wzywa się pretendenta do spadku, aby w terminie sześciomiesięcznym zgłosili i udowodnili swoje prawa do spadku (*art. 50*). Obwieszczenie zawiera ponadto imię, nazwisko, zawód oraz ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy, jeżeli jest znane, datę jego śmierci, wskazanie majątku po nim pozostałego, a zarazem podaje skutki niezgłoszenia. Obwieszczenie umieszcza się w budynku sądowym, w urzędzie gminnym ostatniego zamieszkania spadkodawcy w Polsce, jeżeli jest znane oraz w Monitorze Polskim, a według uznania sądu — także w poczytnych gazetach prywatnych. W pismach obwieszczenie umieszcza się tylko wtedy, gdy wartość majątku spadkowego przenosi 1000 złotych (*art. 51*), nie byłoby bowiem właściwe mnożenie kosztów, gdy spadek jest nieznaczny.



Po upływie terminu sześciomiesięcznego, zarówno wtedy, jeżeli nikt się nie zgłosi, jak i w przypadku, gdy nastąpiło zgłoszenie, sąd przystępuje do rozpoznania wniosku o stwierdzenie praw do spadku i w tym celu wyznacza posiedzenie; nie czyni tego jednak z urzędu, lecz na wniosek osoby zainteresowanej (*art. 52 zd. 1*). Na to posiedzenie wzywa się zainteresowanych, jeżeli w Polsce mieszkają lub tu obrały sobie miejsce zamieszkania w celu doręczenia (*art. 52 zd. 2*).

Ponieważ samo zgłoszenie wniosku nie wystarcza dla uznania prawa do spadku, sąd przeprowadza badania i w miarę ich wyników wydaje orzeczenie. Jeżeli w celu wydania orzeczenia potrzebna jest znajomość treści rozporządzenia ostatniej woli, którego sądowi jeszcze nie przedłożono, osobie, która prawdopodobnie je posiada, poleca się jego złożenie (*art. 53 zd. 2*). Postępowanie jest w przypadku tym takie samo, jak z wniosku o nakazanie złożenia rozporządzenia ostatniej woli (zob. art. 40), tu jednak nie wymaga się osobnego w tym przedmiocie wniosku, wystarcza bowiem już wniosek o wyznaczenie posiedzenia w celu stwierdzenia praw do spadku (*art. 53 § 1*). Projekt stanowi także, że sąd może się zwrócić do władzy obcego państwa o wydanie rozporządzenia ostatniej woli tam się znajdującego (*art. 53 § 2*).

c) Po przeprowadzeniu postępowania sąd wydaje *postanowienie o stwierdzeniu praw do spadku*. Postanowienie to powinno nie tylko wymieniać osoby, którym spadek przypada, lecz i ograniczenia, jakim podlegają, jak powiernictwo, zakaz zbywania i obciążania itp. a także i prawa zapisobierców (*art. 57 § 1 zd. 1*).

Postanowienie o stwierdzeniu praw do spadku wydaje sąd nie tylko na rzecz osób, które zgłosiły o to wnioski, lecz także na rzecz tych wszystkich, których prawa do spadku zostały ustalone, a które nie zrzekły się spadku (*art. 56*). Odmowa stwierdzenia praw do spadku nie wyklucza wykazania ich w drodze procesowej (*art. 55*) a niezgłoszenie praw w postępowaniu niespornym nie powoduje ich utraty, o ile zachodzą warunki, wymienione w art. 48 księgi pierwszej k. p. n., zawierającej posta-

nowienia ogólne, nie jest więc wykluczone dochodzenie ich w drodze postępowania spornego.

Stwierdzenie praw do spadku następuje na rzecz osób, które się zgłosiły, tylko wówczas, jeżeli prawa te są niewątpliwe, choćby więc nawet nikt nie podniósł zarzutu, sąd z urzędu bada uprawnienie zgłaszającego się. Wobec tego w razie, gdy testament jest oczywiście nieważny, np. z powodu niezachowania przepisanej formy, sąd oddali wniosek o stwierdzenie praw do spadku na jego podstawie zgłoszony. Tak samo ma się rzecz, gdy się okaże, że spadkodawca nie posiadał zdolności do działania albo że osoba zgłaszająca swoje prawa nie posiada zdolności dziedziczenia (*art. 58*).<sup>1)</sup>

Projekt uwzględnia także przypadek, gdy pomiędzy zgłaszającymi się powstał *spór o prawo do spadku*. Spór taki rozstrzyga się w postępowaniu niespornym, gdy chodzi o kwestię prawną, jak np. czy pewnej osobie, spokrewnionej ze spadkodawcą w dalszym stopniu, przysługuje prawo do spadku. Nie można natomiast rozstrzygnąć go inaczej, jak tylko w postępowaniu procesowym, gdy zarzuty, podniesione przez osobę, roszczącą sobie prawa do spadku, opierają się na *faktach*, których prawdziwość należy stwierdzić; w tym przypadku sąd powinien zainteresowanych odesłać na drogę procesową i to też stanowi projekt (*art. 54*). Odesłanie atoli na drogę procesową nie zawsze musi nastąpić. Jeżeli zarzuty są oczywiście bezpodstawne, należy je oddalić i zaniechać zastrzeżenia drogi procesowej. Wyraża to projekt, stanowiąc, że odsyła się do drogi postępowania spornego, jeżeli sąd podniesione zarzuty ze względu na przytoczone fakty uzna za istotne. Projekt nie zawiera przepisu, że sąd, odsyłając na drogę procesową, ma zarazem oznaczyć rolę zain-

---

<sup>1)</sup> Stwierdzenie praw do spadku zastępuje odpowiednie instytucje, znane ustawom dzielnicowym, i dlatego dotyczące ich przepisy uchylono w *art. VII §§ 1 i 4* przep. wpraw. (art. 1060 i nast. i 1265 i nast. t. X cz. 1 Zw. Pr.) oraz w *art. XIV § 1* (§§ 2253 i nast. niem. k. c.) lub tylko postanowiono, że zastępuje je stwierdzenie praw do spadku, jak w *art. XI § 3* (dla b. zab. austriackiego) i *art. XX* przep. wpraw. (dla b. dzielnicy pruskiej).

teresowanych w procesie, a zatem, kto powinien wystąpić z powództwem, a komu ma przypaść stanowisko pozwanego. Uważano bowiem za nieodpowiednie, aby sąd oznaczał rolę, w jakiej zainteresowani mają działać, gdyż wprawdzie na drogę procesową odsyła się zazwyczaj tę stronę, której prawo jest słabsze, której rzeczą jest więc obalić prawo silniejsze, ale w praktyce często zachodzą znaczne trudności w określeniu prawa silniejszego i słabszego. Z tego powodu projekt nie oznaczył z góry roli stron w przyszłym procesie, zaczem każdy, kto ma interes w rychłym rozstrzygnięciu sporu, może wystąpić z powództwem. Może tedy pozew wnieść także ten, kto ma prawo jak najsilniejsze, przeciwko temu, czyje roszczenie opiera się na kruchych podstawach. Nie przyjmując postanowienia o oznaczeniu roli procesowej, nie przyjął też projekt przepisu prawa austriackiego, że powództwo należy wytoczyć w przeciągu pewnego terminu pod rygorem pominięcia w postępowaniu niespornym roszczenia, odesłanego na drogę procesową.

W razie odesłania na drogę procesową, nie można na razie dalej prowadzić postępowania niespornego, bo w razie uznania zarzutów za słuszne może się okazać, że prawo do spadku służy nie temu, przeciwko komu wystąpiono z zarzutami, lecz temu, kto je podniósł, albo że służy ono tylko częściowo jednemu lub drugiemu. Z tego powodu projekt, idąc za niektórymi ustawami obowiązującymi, stanowi, że sąd powinien *zawiesić postępowanie niesporne* aż do czasu, kiedy postępowanie procesowe prawomocnie będzie ukończone (*art. 54*). Ze względu na to, że sąd nie oznacza roli procesowej i nie zakreśla terminu, w ciągu którego powództwo należy wytoczyć, postępowanie niesporne jest zawieszane przez czas nieoznaczony. Nie jest to wprawdzie pożądané, ale jest nieuniknione wobec zasady, że inicjatywie osób zainteresowanych pozostawia się, czy prawo do spadku ma być stwierdzone. <sup>1)</sup>

---

1) Wobec przepisów k. p. n. o objęciu postępowaniem spadkowym całości mienia spadkowego zmieniono, w *art. VIII i IX* przep. wpraw. niektórych przepisów prawa o ustaleniu własności dóbr nieruchomości, obowiązującego w b. Królestwie Kongresowym i na ziemiach wschodnich co do poszczególnych tylko części mienia spadkowego.

Na podstawie prawomocnego postanowienia, stwierdzającego prawa spadkobiercy i zapisobiercy, można wykonać wszelkie uprawnienia, służące po spadkodawcy. Można więc uzyskać wpis prawa w księgach hipotecznych i w rejestrach (*art. 59*). Aczkolwiek przepis ten właściwie jest zbędny wobec przepisu art. 45 części pierwszej k. p. n., jednak na razie zamieszczono go w projekcie rozdziału o postępowaniu spadkowym celem uwidocznienia w części szczegółowej doniosłości powyższej zasady. Postanowienie sądu jest też rozstrzygające w każdym postępowaniu, w którym powstaje kwestia uprawnienia spadkobiercy do działania w sprawach, odnoszących się do majątku spadkowego.

Projekt jednak nie hołduje zasadzie, że postanowienie, którym stwierdzono prawa do spadku, jest bezwzględnie wiążące. Dopuszcza bowiem *uchylenie* postanowienia w razie, gdy dotyczyło ono majątku osoby, *uznanej za zmarłą*, a okazuje się, że osoba ta żyje. Wynika to z istoty postanowienia o uznaniu za zmarłego. Stwarza ono bowiem tylko domniemanie śmierci, jeżeli więc domniemanie to zostaje obalone, odpada podstawa stwierdzenia praw do spadku, wskutek czego na wniosek uznanego za zmarłego należy uchylić postanowienie o stwierdzeniu praw do jego majątku (*art. 60*).

Także i w innym jeszcze kierunku odstąpił projekt od zasady, że postanowienie, wydane w postępowaniu niespornym, jest wiążące, że więc wbrew jego treści nie można osiągnąć żadnych korzyści (*art. 48* księgi pierwszej k. p. n.). Mając na względzie, że oddalenie wniosku uczestnika o stwierdzenie praw do spadku może być oparte na materiale niedostatecznym i że uczestnik może odszukać środki dowodowe, które za nim przemawiają, dopuszcza projekt *drogę procesową* na przypadek odmowy stwierdzenia praw do spadku (*art. 55*) nawet wtedy, gdy nie nastąpiło odesłanie na drogę procesową. Tę drogę zastrzega jednak tylko temu, kto nie wniósł zażalenia, jeżeli bowiem je wniesiono, o roszczeniu sąd orzeka ostatecznie w postępowaniu niespornym.

3. Oprócz stwierdzenia praw do spadku często okazuje się potrzeba stwierdzenia uprawnienia *wykonawcy testamentu*. Jego bowiem zadaniem jest rozporządzać majątkiem spadkowym zgodnie z wolą spadkodawcy, a do tego potrzebne jest wykazanie uprawnienia do działania. Projekt uwzględnia to i stanowi, że sąd spadku wyda wykonawcy testamentu poświadczenie o jego uprawnieniach (*art. 57 § 2*). Bliższych postanowień o postępowaniu w tym przypadku nie umieszczono, bo wystarczają przepisy ogólne.

Poświadczenie o uprawnieniach wykonawcy testamentu wydaje sąd, według projektu, tylko na wniosek wykonawcy. Inne osoby nie są uprawnione do zgłaszania takiego wniosku, jeżeli jednak zgłoszono wniosek o stwierdzenie praw do spadku, sąd powinien w postanowieniu, które co do tego wydaje, wymienić także uprawnienia wykonawcy testamentu (*art. 57 § 1 zd. 2*). Jest to konieczne, gdyż inaczej spadkobierca mógłby na podstawie stwierdzenia jego praw do spadku sam działać z pominięciem osoby, przez spadkodawcę powołanej do wykonania jego rozporządzeń. <sup>1)</sup>

## O d d z i a ł 7.

### **O zrzeczeniu się spadku i o przyjęciu spadku z ograniczeniem odpowiedzialności.**

1. Według ustaw, obowiązujących w Polsce, spadek przypada spadkobiercy albo z mocy samego prawa albo dopiero po jego oświadczeniu o przyjęciu spadku. <sup>2)</sup> W pierwszym przypadku spadkobierca, który nie chce spadku przyjąć, musi złożyć oświadczenie, że się go zrzeka, w drugim zaś przypadku według niektórych ustaw powinien złożyć oświadczenie, że go przyjmuje,

---

1) Z uwagi na przepis o stwierdzeniu praw wykonawcy testamentu w *art. XIV § 1* przep. wpiow uchylono § 2364 niem. k. c.

2) Ze względu na to umieszczono w *art. XI §§ 1 do 3* przep. wpraw. przepisy, dotyczące oświadczenia o przyjęciu spadku, odnoszące się do obszaru prawa austriackiego.

bo dopóki to nie nastąpi, nie uważa się go za dziedzica. Ale i tam, gdzie (jak w prawie austriackim), dla uzyskania spadku potrzebne jest jego przyjęcie, dziedzice nieraz składają oświadczenie, że się go zrzekają a nawet wymieniają osobę, na rzecz której to czynią. Oświadczenie o przyjęciu spadku — z ograniczeniem odpowiedzialności — jest konieczne, jeżeli spadkobierca nie chce za długi spadkowe odpowiadać także swoim własnym majątkiem, lecz tylko majątkiem spadkowym lub do wysokości jego wartości, bo jeżeli takiego oświadczenia nie składa, naraża się na nieograniczoną odpowiedzialność. Wobec takiego stanu prawnego na różnych obszarach, konieczne jest unormowanie oświadczenia o zrzeczeniu się spadku i o jego przyjęciu.

Projekt stanowi, że oświadczenie o zrzeczeniu się spadku (*art. 61 § 1*) i oświadczenie o ograniczeniu odpowiedzialności za zobowiązania spadkowe (*art. 64 § 1*) spadkobierca składa sądowi, oświadczenie o zrzeczeniu się spadku można jednak złożyć także w akcie notarialnym. Aby ułatwić złożenie oświadczenia, projekt nie wymaga, aby ono nastąpiło w sądzie spadku, lecz dopuszcza je także w sądzie grodzkim miejsca zamieszkania lub pobytu zrzekającego się (*art. 61 § 2*) lub przyjmującego spadek z ograniczoną odpowiedzialnością.

Sąd, w którym składa się oświadczenie, spisuje *protokół*, a jeżeli co do zrzeczenia się spadku lub przyjęcia z ograniczoną odpowiedzialnością spisano protokół nie w sądzie spadku, należy przedłożyć go temu sądowi. Sąd miejsca zamieszkania lub pobytu, w którym spadkobierca złożył oświadczenie (*art. 62 zd. 2*), powinien przesłać protokół sądowi spadku.

Dla złożonych oświadczeń o zrzeczeniu się spadku i o przyjęciu go z ograniczoną odpowiedzialnością sąd spadku prowadzi *wykaz*, który jest jawny (*art. 63*). Jawność wprowadzono, aby każdy mógł się przekonać o tym, czy pewna osoba zrzekła się spadku i czy go przyjęła z ograniczoną odpowiedzialnością. Każdy więc może przeglądać wykaz i otrzymać z niego odpowiedni wyciąg. Wciągnięcie do wykazu nie ma znaczenia konstytutywnego, a przeto oświadczenie spadkobiercy jest skuteczne, chociażby żadnej o nim wzmianki nie umieszczono w wykazie.

Wobec tego oświadczenie jest skuteczne już z chwilą, gdy je złożono w sądzie spadku, albo gdy sąd spadku otrzymał wypis aktu notarialnego lub protokołu spisanego w innym sądzie (*art. 62*), a nie dopiero z chwilą uwidocznienia w wykazie.

2. Ze względu na to, że oświadczenia o zrzeczeniu się spadku i o przyjęciu spadku z ograniczoną odpowiedzialnością mogą być złożone także w akcie notarialnym i w sądzie grodzkim miejsca zamieszkania lub pobytu oświadczającego, projekt stanowi, że zrzekający się spadku i przyjmujący spadek z ograniczeniem odpowiedzialności winien wypis aktu notarialnego złożyć sądowi spadku (*art. 61 § 1, 64 § 3*) i że sąd grodzki powinien protokół przesłać niezwłocznie sądowi spadku (*art. 61 § 2 zd. 2*).

Projekt uwzględnia także przypadek, w którym osoba powołana do spadku nie składa oświadczenia osobiście, lecz przez pełnomocnika, i stanowi, że pełnomocnictwo do zrzeczenia się spadku lub do jego przyjęcia powinno mieć formę aktu notarialnego (*art. 65*). Przepis taki projekt uważał za konieczny, skoro oświadczenie o zrzeczeniu się można złożyć w akcie notarialnym, to i forma pełnomocnictwa powinna w tym przypadku odpowiadać formie, w której składa się oświadczenie (por. *art. 96 § 2 k. z.*). Ale nawet, gdy oświadczenie składa się w sądzie, nie można się zadowolić pełnomocnictwem zwykłym albo opatrzonym tylko podpisem wierzytelnym, bo chodzi o uprawnienie do aktu nader doniosłego. Z tego powodu akt notarialny uznano za niezbędny także do oświadczenia o przyjęciu spadku.

Oświadczenie o przyjęciu spadku z ograniczoną odpowiedzialnością za zobowiązania spadkowe pociąga za sobą ten skutek, że spadkobierca nie ma obowiązku zaspokojenia długów spadkowych ze swego majątku albo że obowiązek ten jest ograniczony do majątku spadkowego lub jego wartości. Należy więc ustalić, jak daleko sięga odpowiedzialność spadkobiercy, a w tym celu zachodzi potrzeba dokładnego spisania majątku spadkowego i podania jego wartości. Projekt przeto stanowi, że w razie złożenia przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu spadku z ograniczoną odpowiedzialnością, sąd spadku zarządzi sporzą-

dzenie spisu inwentarza i że postanowienie to jest natychmiast wykonalne (*art. 64 § 2*). <sup>1)</sup>

## O d d z i a ł 8.

### O spadku wakującym.

1. Jeżeli nie jest wiadome, czy istnieją spadkobiercy albo gdy znani spadkobiercy się nie zgłaszają, gwoli utrzymania majątku spadkowego w stanie należyтым i dla prowadzenia dotyczących go spraw niezbędne jest ustanowienie kuratora. Projekt, mając to na względzie, stanowi przede wszystkim, że przy zabezpieczeniu spadku ustanawia się na wniosek wierzyciela *tyczasowego* kuratora spadku (zob. *art. 21*). W innych przypadkach kuratora nie ustanawia się, ponieważ przypuszczać można, że zgłoszą się spadkobiercy i w interesie swoim dokonają czynności, które okażą się konieczne. Jeżeli jednak spadkobiercy przez dłuższy czas się nie zgłaszają, okazuje się potrzeba ustanowienia trwałej pieczy nad majątkiem. Z tego powodu projekt stanowi, że w razie, gdy w ciągu sześciu miesięcy od daty obwieszczenia o wezwaniu spadkobierców nikt nie zgłosił wniosku o stwierdzenie praw do spadku i praw swoich nie udowodnił (zob. *art. 49 i nast.*), sąd na wniosek osoby zainteresowanej uzna spadek za *wakujący* i wyznaczy *kuratora spadku* (*art. 66 § 1*). Z urzędu uznanie spadku za wakujący i wyznaczenie kuratora następuje według projektu i w przypadku, gdy spadek był

---

1) Spadkobierca, który spadek przyjął z ograniczoną odpowiedzialnością za zobowiązania spadkodawcy, może roszczeń swoich do spadkodawcy dochodzić na równi z wierzycielami. W przypadku jednak, gdy jest jedynym spadkobiercą, a więc nie ma innych osób, któreby działały w charakterze strony pozwanej, musiałby być i powodem i pozwanym, co jest niemożliwe; z tego powodu umieszczono w *art. III* przep. wpraw. postanowienie, że na wniosek takiego spadkobiercy, chcącego dochodzić swoich roszczeń, ustanawia się *kuratora spadku*.

Oprócz tego w *art. VII § 5* uchylono *art. 1758* ros. ust. post. cyw., o ile dotyczy zrzeczenia się spadku. W *art. XV* zmieniono cały szereg przepisów niemieckiego kodeksu cywilnego, odnoszących się do spadkobiercy, który przyjął spadek z ograniczoną odpowiedzialnością, aby ujednostajnić w tym zakresie stan prawny na wszystkich obszarach Rzplitej.



z urzędu zabezpieczony z tego powodu, że spadkobiercy nie są znani (*art. 66 § 2*). W tym przypadku można przyjąć, że spadkobierców nie ma i dlatego, aby stanu prawnego nie pozostawić w zawieszeniu, postępuje się z urzędu.

2. Zadaniem kuratora jest zarządzanie majątkiem spadkowym, a oprócz tego poszukiwanie spadkobierców (*art. 67 § 1*).

Nad czynnościami kuratora sprawuje nadzór sąd spadku (*art. 66 § 3*). Sąd ten wydaje także zarządzenia co do sprzedaży ruchomego majątku, jeżeli jego przechowanie powoduje znaczne koszty, niewspółmierne z jego wartością (*art. 67 § 2 zd. 1*). Sprzedaż powinna być w zasadzie dokonana w drodze licytacji (*art. 67 § 2 zd. 2*), a w razie, gdy przedmiot ma nieznaczną wartość, z wolnej ręki, o czym decyduje sąd (*art. 67 § 2 zd. 3*).

Aby zapobiec wszelkim wątpliwościom, projekt stanowi, że *wynagrodzenie kuratora* i wydatki, jakie należy mu zwrócić, korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia na równi z pierwszeństwem, przyznany innym kosztom według przepisu k. p. c. o podziale sum, uzyskanych w drodze egzekucji (*art. 69*).

3. W razie, gdy po upływie dwóch lat od daty obwieszczenia o wezwaniu spadkobierców nie zgłosi się żaden spadkobierca i nie udowodni swoich praw, majątek przekazuje się *Skarbowi Państwa* albo instytucji, uprawnionej do objęcia spadku bezdziedzicznego (*art. 70*), (taką instytucją jest np. lwowski szpital powszechny, któremu przekazuje się rzeczy przyniesione przez chorego, następnie tam zmarłego). Postanowienie w tym przedmiocie wydaje sąd na wniosek Prokuratury Generalnej lub odpowiedniej instytucji uprawnionej. Upřednie uznanie spadku za wakujący nie jest w tym przypadku konieczne.

Przekazanie majątku spadkowego Skarbowi Państwa lub instytucji nie pozbawia spadkobiercy jego praw. Może on przed upływem terminu przedawnienia zgłosić w sądzie i udowodnić swoje prawa. Sąd wydaje wtedy postanowienie o zwrocie spadkobiercy majątku spadkowego. Spadkobierca może żądać tylko, aby mu majątek oddano w tym stanie, w jakim on się znajduje.

je, a jeżeli rzecz zbyto, aby wydano mu osiągniętą za nią cenę (*art. 71*);<sup>1)</sup> dalszych roszczeń zgłaszać nie może.

## O d d z i a ł 9.

### Wyjawienie majątku spadkowego.

1. Instytucja wyjawienia majątku spadkowego, znana ustawodawstwu austriackiemu i niemieckiemu, polega na tym, że ten, komu strona, mająca w tym interes, zarzuca ukrycie pewnych przedmiotów spadkowych, obowiązany jest złożyć w tym względzie uroczyste zeznanie, a w razie, gdy się do tego czynu przyzna, wskazać miejsce znajdowania się usuniętych przedmiotów. Wyjawienia majątku spadkowego można żądać nie tylko od tego, kto go ukrył, lecz także od tego, kto o ukryciu posiada wiadomości, i to bowiem prowadzi do stwierdzenia, co wchodzi w skład majątku spadkowego. Oprócz zeznania wyjawienia majątku można żądać także zaprzysiężenia złożonego oświadczenia, bo często samo wyjawienie nie prowadzi jeszcze do celu.

Projekt uznał, że instytucja wyjawienia majątku powinna być u nas przyjęta, gdyż za pomocą niej można wykryć usunięty majątek spadkowy. Nie poszedł jednak drogą ustaw, które stanowią, że wydania orzeczenia o wyjawieniu można żądać tylko w drodze procesowej, a następnie po uprawomocnieniu się orzeczenia domagać się jego wykonania przez wymuszenie na dłużniku złożenia oświadczenia i przysięgi. Droga procesowa jest długotrwała, wskutek czego cel, do którego dąży wyjawienie, nie zostaje rychło osiągnięty, ponadto krępuje sąd w badaniu istotnych okoliczności. Z tego powodu projekt wprowadził dla wyjawienia postępowanie niesporne. Ograniczył jednak ten tryb do przypadku, gdy wyjawienia żąda się od spadkobiercy. Przeciwno innym osobom można więc wystąpić tylko w drodze procesowej, o ile istnieje obowiązek wyjawienia, jak według *art. XLII* przep. wpraw. austr. proc. cyw., utrzymanego w mocy *art. XXV* L. 3 przep. wpraw. k. p. c.

---

1) W *art. VII § 2* i *XIV § 1* przep. wpraw. uchylono *art. 811* i nast. kod. Nap. i §§ 1964 i nast. niem. k. c., dotyczące spadku wakującego

Projekt stanowi, że wyjawienie majątku spadkowego sąd nakazuje nie z urzędu, lecz tylko *na wniosek*. Do tego jest uprawniony każdy spadkobierca, dziedzic konieczny, zapisobierca i wierzyciel spadku (*art. 72 § 1*). Mając jednak na względzie, że wyjawienie zmierza do wykrycia majątku w celu zaspokojenia roszczeń osoby zainteresowanej, projekt przyjął ograniczenie w przypadku, gdy z żądaniem występuje zapisobierca lub wierzyciel, ich bowiem interes polega tylko na tym, aby otrzymali to, co im się należy, jeżeli więc majątek, który jest wykazany, wystarcza na zaspokojenie ich należności, nie mogą żądać wyjawienia. Z tego powodu projekt wymaga od nich *uprawdopodobnienia*, że ujawniony majątek spadkowy nie wystarcza na ich zaspokojenie (*art. 72 § 2*), powinni więc wykazać, że wobec innych zobowiązań spadkowych nie będzie można osiągnąć pełnego pokrycia.

Wyjawienia majątku można według projektu żądać dopiero *po sporządzeniu spisu inwentarza (art. 72 § 1)*, bo przedtem nie jest wiadome, czy nastąpiło ukrycie, a w razie, gdy wniosek pochodzi od zapisobiercy lub wierzyciela, czy ujawniony majątek wystarcza na pełne pokrycie ich wierzytelności.

Projekt, przyjmując instytucję wyjawienia, nie poszedł tak daleko, jak obowiązujące ustawy, nie przyjął bowiem obowiązkowego zaprzysiężenia oświadczenia spadkobiercy, lecz uznaniu sądu pozostawia, czy spadkobierca ma także złożyć przysięgę na stwierdzenie rzetelności swego oświadczenia lub przedłożonego wykazu (*art. 77 § 3*), kierował się bowiem tym, że w wielu przypadkach zaprzysiężenie nie jest potrzebne, skoro już samo oświadczenie spadkobiercy może być wystarczające, a mianowicie wtedy, gdy się wydaje sądowi wiarogodnym.

2. Na skutek wniosku sąd wyznacza rozprawę i na nią wzywa nie tylko tego, kto zgłosił wniosek, i tego, przeciwko komu jest on skierowany, lecz także innych spadkobierców oraz zapisobierców, o ile ci są zainteresowani w wyniku postępowania (*art. 73 § 1*). Aby uzyskać korzystne orzeczenie, wystarczy *uprawdopodobnić*, że nie cały majątek spadkowy został wciągnięty do spisu inwentarza (*art. 72 § 1*), nie można bowiem wymagać ścisłego dowodu, który nie jest możliwy. Uprawdopodob-

nienie ogranicza się tylko do podania faktu, że całego majątku nie podano, projekt nie wymaga więc wykazania, że majątek został ukryty.

Mając na względzie, że w wielu przypadkach żądanie ma na celu tylko dokuczenie współspadkobiercy, projekt, aby zapobiec szykanie, zawiera przepis, że spadkobierca, przeciwko któremu złożono wniosek o wyjawienie, może na rozprawie żądać, aby oświadczenie lub wykaz nieujawnionego majątku złożył również spadkobierca, który zgłosił wniosek (*art. 73 § 2*); uprawdopodobnienie, że ten spadkobierca dopuścił się ukrycia majątku lub że o tym posiada wiadomość, nie jest potrzebne. Jeżeli sąd dojdzie do wniosku, że w spisie inwentarza nie podano wszystkich przedmiotów, należących do spadku, nakaze spadkobiercy złożenie oświadczenia, że żadnego majątku nie ukrył, albo złożenie wykazu przedmiotów, nie ujawnionych w spisie inwentarza, o ile są mu wiadome, wreszcie aby wskazał znane mu osoby, które majątek ukryły (*art. 72 § 1*). Przy tym sąd nakazuje wyjawienie majątku również spadkobiercy, zgłaszającemu wniosek, jeżeli tego zażąda w czasie właściwym spadkobierca, przeciwko któremu wniosek był skierowany; nakazu takiego sąd oczywiście nie wyda, jeżeli oddała pierwotny wniosek o wyjawienie.

Postanowieniem, uwzględniającym wniosek o wyjawienie, nakazuje sąd złożenie odpowiedniego oświadczenia albo na piśmie lub do protokołu sądowego, albo złożenie w terminie wyznaczonym wykazu przedmiotów, nie ujawnionych w spisie inwentarza (*art. 74 zd. 1*).

Postanowienie, ogłoszone na rozprawie, którym nakazuje się złożenie oświadczenia, doręcza się tylko temu spadkobiercy, na którego nakłada się obowiązek wyjawienia (*art. 74 zd. 2*), tu więc projekt przyjął zasadę inną, niż w art. 34 § 2 części ogólnej k. p. n., uznał bowiem doręczenie wszystkim zainteresowanym za zbędne. Ze względu na doniosłość skutków odmowy zastosowania się do nakazu, projekt stanowi, że o tych skutkach należy uprzedzić spadkobiercę, na którego nałożono obowiązek wyjawienia.

3. Prawomocne postanowienie, którym nakłada się obowiązek wyjawienia, wykonywa się nie z urzędu, lecz tylko *na wniosek*, który zresztą może pochodzić nie tylko od tego, kto żądał wyjawienia, lecz *od każdego*, kto jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o złożenie oświadczenia lub wykazu (*art. 75*). Wykonania może tedy żądać także dziedzic konieczny, zapisobierca lub wierzyciel, chociaż wniosku o wyjawienie nie zgłosili. Oczywiście spadkobierca może sam złożyć oświadczenie, nakazane mu przez sąd, jakkolwiek wniosku o wykonanie jeszcze nie zgłoszono.

Sposób wykonania postanowienia jest taki, że sąd wyznacza posiedzenie, na które wzywa wszystkich uczestników postępowania (*art. 77 § 1*). Przed tym posiedzeniem spadkobierca może przedłożyć wykaz przedmiotów, nie ujawnionych w inwentarzu; w wykazie tym powinien podać miejsce, gdzie się one znajdują, a jeżeli chodzi o wierzytelności lub prawa majątkowe, na jakich podstawach prawnych opierają się (*art. 76 § 1*). O złożeniu wykazu zawiadamia się uczestników postępowania (*art. 76 § 2*). Na posiedzeniu spadkobierca składa oświadczenie, o ile nie złożył go przedtem na piśmie (*art. 77 § 2 zd. 1*), a w obu przypadkach sąd i każdy uczestnik za zezwoleniem sądu mogą zadawać spadkobiercy pytania, zmierzające do wykrycia majątku spadkowego (*art. 77 § 2*), rzecz jest więc unormowana tak samo, jak w postępowaniu egzekucyjnym. Po złożeniu oświadczenia lub wykazu sąd może nakazać złożenie przysięgi na prawdziwość oświadczenia spadkobiercy, jeżeli uzna to za potrzebne (*art. 77 § 3*) i w tym przypadku oznacza fakty, które mają być zaprzysiężone. Ze względu na to, że przysięga służy tylko dla wzmocnienia oświadczenia spadkobiercy, projekt nie dopuszcza środka odwoławczego od postanowienia, nakazującego złożenie przysięgi.

Ponieważ przy złożeniu oświadczenia lub wykazu możliwe jest przesłuchanie spadkobiercy na fakty, zmierzające do wykrycia majątku spadkowego, projekt stanowi, że odbywa się ono według przepisów kodeksu postępowania cywilnego o przesłuchaniu stron (*art. 80 zd. 1*), przyjmuje jednak wyjątek o tyle, że także osoba, która skazana została prawomocnie za fałszywe ze-

znania lub krzywoprzysięstwo, może być zobowiązana do złożenia przysięgi (*art. 80 zd. 2*). Wyjątek ten tłumaczy się tym, że nie chodzi o zeznanie w celach dowodowych, lecz w celu wykrycia majątku.

Z uwagi na to, że złożenie oświadczenia lub wykazu i przysięgi stanowi akt egzekucyjny, projekt zawiera na wypadek, gdyby spadkobierca nie zastosował się do nakazu sądu, te same sankcje, jakie istnieją w kodeksie postępowania cywilnego na wypadek niespełnienia czynności, której kto inny za dłużnika nie może wykonać, a mianowicie sąd nakłada na spadkobiercę — według projektu — grzywnę lub stosuje przymus osobisty (*art. 78 § 1*). Co do wysokości grzywny i czasu trwania przymusu osobistego projekt stanowi takie same ograniczenia, jak w prawie egzekucyjnym (*art. 78 § 2*), a także przepis, że ponowny wniosek o złożenie oświadczenia lub wykazu nie jest bezwzględnie dopuszczalny, lecz tylko wtedy, gdy (podobnie jak w prawie egzekucyjnym — *art. 627 k. p. c.*) będzie uprawdopodobnione, że po złożeniu poprzedniego oświadczenia lub wykazu spadkobierca powziął wiadomość o majątku spadkowym (*art. 79*). <sup>1)</sup>

## O d d z i a ł 10.

### Zabezpieczenie zapisów.

1. Zabezpieczenie zapisów, co do których termin świadczenia jeszcze nie nadszedł, dopuszczają niektóre ustawy, jak austriacki patent o postępowaniu niespornym bez względu na to, czy zachodzi niebezpieczeństwo, że w razie niezabezpieczenia zapisobierca będzie pozbawiony zaspokojenia. Dopuszczają też postępowanie niesporne co do żądania zabezpieczenia, ale tylko dopóty, dopóki spadkobierca prawnie nie objął spadku, wobec czego po tym czasie z żądaniem należy wystąpić w drodze powództwa. Projekt ze swej strony przyjął instytucję zabezpieczenia zapisów, a postępowanie niesporne uznał za obowiązkowe nie tylko w przypadku, gdy czas świadczenia jeszcze nie nad-

---

1) W *art. XIV § 1* przep. wpraw. uchylono §§ 2006 i nast. niem k. c. o przysiędze wyjawienia.

szedł, lecz także wówczas, gdy świadczenie stało się już płatnym, brak bowiem istotnej racji, dlaczegoby każdy z tych przypadków miał być odmiennie traktowany, chyba gdy zapisobierca już wytoczył powództwo o zapis wymagalny (*art. 81 § 2*); w tym przypadku może żądać zabezpieczenia w trybie tymczasowego zarządzenia, unormowanym w k. p. c., jeżeli bowiem toczy się już postępowanie sporne, tylko sąd procesowy powinien orzekać o zabezpieczeniu.

Zabezpieczenie zapisu może być zarządzone *tylko na wniosek* nawet wtedy, gdy zapisobiercą jest osoba, pozostająca pod pieczęcią sądową. Projekt nie poszedł za austriackim patentem nie-spornym, który w tym i w innych jeszcze przypadkach wprowadził zabezpieczenie z urzędu. To stanowisko projektu odpowiada przyjętej przezeń naczelnej zasadzie, że sąd nie działa z urzędu, lecz tylko na wniosek.

Projekt nie przyznał też zapisobiercy bezwzględного prawa do zabezpieczenia, uważając, że brak do tego podstawy. Przyznaje je więc tylko wtedy, gdy roszczenie zapisobiercy jest wiarogodne (*art. 81 § 1*) i zachodzi *potrzeba zabezpieczenia*, a zatem gdy niezabezpieczenie mogłoby zapisobiercę pozbawić zaspokojenia. Oprócz tego zabezpieczenie jest dopuszczalne, gdy je przewiduje rozporządzenie ostatniej woli, w tym bowiem przypadku prawo do zabezpieczenia stanowi składową część woli spadkodawcy.

2. We wniosku o zabezpieczenie zapisobierca winien wskazać sposób zabezpieczenia (*art. 82*). Na skutek wniosku sąd wyznacza *rozprawę* (*art. 83*) i wzywa na nią osoby zainteresowane (*art. 14 § 2* księgi pierwszej k. p. n.), a zatem obciążone zapisem. Po przeprowadzeniu rozprawy sąd orzeka, czy zabezpieczenie ma być dopuszczone i jakim mianowicie sposobem. Sposób ten określa przede wszystkim rozporządzenie ostatniej woli, sąd nie może więc nakazać innego sposobu, niż w nim określonego, a wcale nie może zarządzić zabezpieczenia, jeżeli je spadkodawca wykluczył. Na przypadek, gdy rozporządzenie ostatniej woli nie zawiera żadnych wskazań w przedmiocie zabezpieczenia, projekt oznacza ściśle środki zabezpieczające (*art. 84 § 2*), nie można więc stosować przepisów k. p. c. o środkach zabez-

pieczenia, bo wchodzą one w zastosowanie tylko w braku odrębnych przepisów w k. p. n. Wybór środka zabezpieczającego jest pozostawiony sądowi, który — w granicach wniosków stron — wybierze środek w danym przypadku najodpowiedniejszy.

O sposobie *wykonania* zabezpieczenia projekt nie zawiera żadnego przepisu, bo co do tego wchodzi w zastosowanie przepisy k. p. c. o wykonaniu (art. 4 księgi pierwszej k. p. n.). Projekt zawiera tylko przepis, że postanowienie o zabezpieczeniu jest *natychmiast wykonalne* (art. 86), chodzi bowiem o sprawę niecierpiącą zwłoki (zob. art. 43 § 1 księgi pierwszej k. p. n.).

3. Zabezpieczenie może się okazać całkowicie lub częściowo niepotrzebnym wskutek zmiany okoliczności. Z tego powodu projekt dopuszcza jego *uchylenie* jako też *zmianę*, gdy zmieniony sposób zabezpieczenia wystarcza dla ochrony zapisobiercy (art. 85 zd. 1). Uchylenie lub zmianę zabezpieczenia sąd zarządza na wniosek spadkobiercy albo innej osoby, zapisem obciążonej, po przeprowadzeniu rozprawy, na którą oprócz tego, kto go złożył, wzywa się osobę zapisem obciążoną (art. 14 § 2 księgi pierwszej k. p. n.).

4. Wobec tego, że zabezpieczenie zapisu jest możliwe tylko wtedy, gdy je zarządził spadkodawca albo gdy zachodzi niebezpieczeństwo utraty zaspokojenia, projekt stanowi, że na postanowienie drugiej instancji nie służy skarga kasacyjna (art. 86). W pierwszym bowiem przypadku orzeczenie opiera się na zarządzeniu spadkodawcy, zazwyczaj nie powstają więc tu kwestie prawne, w drugim zaś przypadku analogicznie do zabezpieczenia według k. p. c. dopuszczenie skargi kasacyjnej nie byłoby celowe.

## O d d z i a ł 11.

### Zmniejszenie zapisów szczególnych z powodu niewystarczalności majątku.

1. Z żądaniem zmniejszenia zapisu obecnie może wystąpić spadkobierca w toku procesu, wytoczonego przez zapisobiercę; poza tym spadkobierca może sam wytoczyć proces przeciwko wszystkim zapisobiercom, albo tylko przeciwko nie-



którym z nich, o oznaczenie sumy, o jaką zapisy mają być zmniejszone. W tych przypadkach nie można się ograniczyć do tego zapisu, o który toczy się proces, lecz należy uwzględnić i inne zapisy, aby bowiem dojść do odpowiedniego wyniku, konieczne jest ustalenie wartości majątku spadkowego i wartość wszystkich zapisów, gdyż tylko na tej podstawie można orzec, czy i o jaką kwotę zapis należy zredukować. Dochodzi więc nie-raz do tego, że sąd orzeka także o zmniejszeniu zapisów, nie objętych sporem, co prawda tylko w uzasadnieniu wyroku, a nie w jego sentencji. Z powyższego okazuje się, że droga procesu w sprawach o zmniejszenie zapisów nie jest odpowiednia, skoro w sporze uwzględnia się także prawa osób, postępowaniem nie objętych. Wskazane jest więc postępowanie niesporne, ponieważ obejmuje ono każdego, kto w sprawie jest zainteresowany. Gdyby przeciwko temu rozumowaniu podnieść, że spadkobierca ma możliwość wytoczenia procesu łącznie przeciwko wszystkim zapisobiercom i że wskutek tego zapadnie orzeczenie co do wszystkich zapisobierców, to taki argument nie przemawiałby przeciwko postępowaniu niespornemu, gdy bowiem chodzi o redukcję legatów, należy badać skład całego majątku spadkowego i ustalić wysokość długów, a do tego nadaje się raczej postępowanie niesporne, niż procesowe. Nie można też i tego pominąć, że przy zmniejszeniu zapisów należy uwzględnić zapisy jeszcze nie wymagalne, w procesie może więc powstać pytanie, czy przed wymagalnością zapisu dopuszczalne jest orzeczenie o jego wysokości. Wszystko zatem przemawia za drogą postępowania niespornego i dlatego projekt przyjął tę drogę.

Postępowanie o redukcję legatów wszczyna się *tylko na wniosek spadkobiercy*. Nie wyklucza to jednak wytoczenia przez zapisobiercę sporu o zapisany mu przedmiot, a nawet uzyskanie przez niego wyroku i prowadzenia egzekucji, w procesie nie orzeka atoli sąd o zmniejszeniu, gdyż to należy do postępowania niespornego. Można więc żądać zmniejszenia także po uprawomocnieniu się wyroku co do zapisu, o ile tylko nie nastąpiło jeszcze jego uiszczenie (*art. 94*). Można też żądać zmniejszenia zapisu w toku egzekucji, na ten przypadek jednak dopuszcza projekt

zawieszenie postępowania aż do czasu, kiedy wszczęte już postępowanie niesporne o zmniejszenie zapisów będzie ukończone (*art. 92 § 1*). Zawieszenie postępowania egzekucyjnego jest pozo- stawione uznaniu sądu spadku, który dalsze prowadzenie egze- kucji może też uzależnić od złożenia przez egzekwującego za- pisobiercę stosownego zabezpieczenia sumy, o jaką zapis może być zmniejszony (*art. 92 § 2*).

Postępowanie o zmniejszenie zapisów obejmuje wszelkie zapisy zarówno bezwarunkowe, jak i warunkowe, bo i co do nich orzeczenie jest konieczne. Obejmuje też ono zlecenia spadko- dawcy (*art. 95*), gdyż i te traktuje się często tak samo, jak zapi- sy, jak np. według § 2192 niem. k. c.

Postępowanie o zmniejszenie zapisów jest bezcelowe, gdy co do majątku spadkowego toczy się postępowanie upadło- ściowe, likwidacyjne (zob. *art. 96 — 128*) lub działowe (*art. 87*), w postępowaniach tych bowiem uwzględnia się także zapisy i orzeka się o sumie, jaką zapisobiercy mają otrzymać, jeżeli więc je już przeprowadzono albo się przeprowadza, zbędne już jest postępowanie, które dąży do tego samego celu.

2. Wniosek o zmniejszenie zapisów powinien wymieniać zapisy, które mają być zmniejszone, ich wartość pieniężną oraz wykaz majątku, służącego na ich zaspokojenie z wymienieniem jego wartości; w razie potrzeby należy do wniosku dołączyć roz- porządzenie ostatniej woli (*art. 88*). Na skutek wniosku sąd wyznacza *rozprawę* (*art. 89*), na którą wzywa się wszystkie oso- by zainteresowane. Jeżeli na tej rozprawie wszyscy uczestnicy składają zgodne oświadczenie co do składu i wartości majątku, który służy na zaspokojenie wszystkich zapisów, odpada po- trzeba dalszego badania, sąd jest bowiem związany zgodnym oświadczeniem uczestników (*art. 90 zd. 2*). Nie wystarcza jed- nak zgoda tylko tych, którzy się stawili, lecz potrzebne jest oświadczenie wszystkich uczestników, a więc także i tych, któ- rzy nie stawili się na rozprawie. W braku zgody sąd ustala war- tość majątku i wartość każdego zapisu (*art. 90 zd. 1*). Projekt nie stanowi, w jaki sposób ma nastąpić ustalenie wartości, wcho- dzą więc w zastosowanie przepisy, przewidujące oszacowanie przez biegłych.

Po przeprowadzeniu postępowania sąd wydaje postanowienie, w którym wymienia zapisy, ulegające zmniejszeniu, zakres i sposób zmniejszenia (*art. 93*). Jeżeli więc zapis jest pieniężny, sąd oznacza sumę pieniężną, o jaką zapis się zmniejsza, a gdy zapis jest niepieniężny bądź oznacza sumę, jaką zapisobiercy należy uiścić, bądź sumę, jaką on powinien zapłacić w razie otrzymania zapisu w naturze.

3. W postępowaniu niespornym rozstrzyga sąd także kwestię, czy zapis należy się, a więc czy go rzeczywiście uczyniono i czy jest ważny, jest bowiem kwestia wstępna, której nie można pominąć. Wobec tego zarzut co do istnienia lub ważności zapisu powinien być podniesiony w toku postępowania niespornego, a zatem aż do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji. Aby jednak zapobiec wszelkim wątpliwościom, projekt stanowi wyraźnie, że uczestnik, który w toku postępowania o zmniejszenie zapisów nie podniósł zarzutu co do istnienia lub wartości zapisu, nie może się bronić tym zarzutem przeciwko innemu uczestnikowi, ani na nim oprzeć powództwa (*art. 91*). Od tej zasady przyjęty jest jednak *wyjątek*, uzasadniony istotą rzeczy, a mianowicie, że powództwo lub obronę można oprzeć na okolicznościach, ujawnionych po zamknięciu rozprawy w drugiej instancji w postępowaniu niespornym.

## O d d z i a ł 12.

### Likwidacja spadku.

1. W przypadkach, gdy w razie przewyżki długów spadkowych nad stanem czynnym jest niemożliwe ogłoszenie upadłości, dochodzi do egzekucji. Jest ona jednak niekorzystna dla tych wierzycieli, którzy nie posiadają jeszcze tytułu egzekucyjnego, a tym bardziej dla tych, których należności nie są wymagalne, bo mogą ich ubiec inni wierzyciele i uzyskać pełne zaspokojenie swoich wierzytelności, wskutek czego nie pozostaje żaden majątek, z któregooby można uzyskać zaspokojenie. Należy więc wprowadzić *instytucję zastępującą upadłość*.

Nie tylko jednak wierzyciele mają interes w tym, aby majątek spadkowy był równomiernie między nich rozdzielony,

lecz także spadkobierca, który spadek przyjął w sposób, ograniczający jego odpowiedzialność. Może on bowiem stać się odpowiedzialnym w razie, gdy zaspokaja należność niektórych wierzycieli w całości, a innych pomija i doprowadza do tego, że brak dla nich pokrycia z majątku spadkowego. Należy więc również w interesie spadkobiercy wprowadzić postępowanie, które dąży do zaspokojenia wszystkich wierzycieli w miarę wartości spadku albo z przedmiotów, w skład jego wchodzących.

Projekt wprowadza takie postępowanie na wniosek spadkobiercy (przypadek likwidacji na wniosek wierzyciela przewidziany jest w oddziale o oddzieleniu majątku, *art. 131*). Z postępowaniem tym projekt łączy *wezwanie wierzycieli spadkowych*, która to instytucja jako odrębna znana jest ustawodawstwu austriackiemu, ale ma jedynie na celu stwierdzenie wysokości długów. Takiego odrębnego postanowienia nie przyjął projekt, uważając je za bezcelowe, wobec czego wierzycieli spadkowych wzywa się do zgłoszenia ich wierzytelności tylko wtedy, gdy wszczyna się postępowanie likwidacyjne.

Wprowadzając likwidację spadku, projekt nie pozbawia spadkobiercy możliwości pozostania przy majątku spadkowym. Zawiera bowiem przepis, że może on objąć majątek spadkowy za wypłatą wierzycielom sumy, odpowiadającej co najmniej jego wartości (*art. 112 § 1*). W ten sposób stara się pogodzić interesy wierzycieli i spadkobierców.

Postępowanie likwidacyjne, jak wyżej zaznaczono, ma zastąpić w pewnych przypadkach postępowanie upadłościowe. Z tego powodu projekt o tyle je ogranicza, że nie można go prowadzić, jeżeli toczy się już postępowanie upadłościowe albo jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości spadkodawcy został już złożony (*art. 97 § 1*). Z tego jednak nie wynika, że tam, gdzie dopuszczalne jest postępowanie upadłościowe, nie można wszcząć postępowania likwidacyjnego. A więc gdy spadkodawca był kupcem, można wybrać jedno albo drugie postępowanie, atoli z wyborem jednego, drugie nie powinno być dopuszczone i dlatego projekt stanowi, że nie można ogłosić upadłości, jeżeli wszczęto już postępowanie likwidacyjne (*art. 97 § 2*).

Postępowanie likwidacyjne nie miałoby żadnego celu, gdyby wierzyciele mogli prowadzić *egzekucję* z majątku spadkowego, chodzi bowiem o ich równomierne zaspokojenie. Z tego powodu za wzorem prawa o postępowaniu układowym projekt stanowi, że po uprawomocnieniu się postanowienia o przeprowadzeniu likwidacji nie można kierować egzekucji do majątku spadkowego i nakazuje jej zawieszenie, jeżeli przedtem już była wszczęta (*art. 104 § 2*). Co więcej, już po zgłoszeniu wniosku o przeprowadzenie likwidacji sąd spadku może zawiesić egzekucję, skierowaną do przedmiotów spadkowych (*art. 104 § 1 zd. 1*). Zawieszoną egzekucję umarza się po dokonaniu likwidacji (*art. 128*).

Postępowanie likwidacyjne nie może oczywiście naruszać praw odrębności. Wierzyciel zachowuje więc poprzednie zabezpieczenie dla swojej wierzytelności, a zatem hipotekę, choćby sądową, ostrzeżenie na podstawie tymczasowego zarządzenia, zastaw, prawo zatrzymania lub zabezpieczenia w rejestrze. Wierzytelności swojej nie potrzebuje zgłaszać, jeżeli chce uzyskać zaspokojenie tylko z przedmiotu zabezpieczenia (*art. 105 § 2*); nie można też zawiesić egzekucji, skierowanej przezeń do przedmiotu zabezpieczenia. Nie dotyczy to jednak zabezpieczenia, które wierzyciel uzyskał dopiero po dacie *otwarcia spadku*, tę bowiem chwilę uznaje się za miarodajną dla równomiernego zaspokojenia wierzycieli.

2. Postępowanie likwidacyjne można wszcząć na wniosek tylko tego *spadkobiercy*, który przyjął spadek z ograniczoną odpowiedzialnością (*art. 96 zd. 1*). Oprócz tego wniosek może zgłosić *kurator spadku*, tego bowiem ustanawia się w braku spadkobierców; w tym przypadku majątek należy spieniężyć celem zaspokojenia wierzycieli i wydania nadwyżki temu, kto uprawniony będzie do objęcia spadku wakującego. Prawo zgłoszenie wniosku o likwidację jest też przyznane *wykonawcy testamentu*, jednak tylko wtedy, gdy go do tego spadkodawca upoważnił (*art. 96 zd. 2*), jeżeli bowiem brak takiego zarządzenia, nie wolno mu majątku spieniężać.

Z natury rzeczy wniosek powinien zawierać wykaz majątku spadkowego i spis wierzycieli, których należy zaspokoić. Pro-

jekt wymaga też wymienienia podstaw prawnych wierzytelności (*art. 98*), bo inni wierzyciele powinni mieć dokładną wiadomość o tym, na czym się wierzytelność opiera i czy należy się.

Projekt nie wspomina o obowiązkowym wyznaczeniu rozprawy, skąd wynika, że wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu (*art. 27 § 1* księgi pierwszej k. p. n.). Sąd bada jednak uprawnienie zgłaszającego wniosek do żądania likwidacji oraz warunki jej wszczęcia, a więc czy spadkobierca przyjął spadek z ograniczeniem i czy wykonawca testamentu został uprawniony do likwidacji.

Uwzględniając wniosek, sąd wyznacza *likwidatora* spadku (*art. 99 § 1 zd. 1*). Zostaje nim kurator spadku, jeżeli wniosek od niego pochodzi (*art. 99 § 2*), może zaś nim zostać spadkobierca, nie koniecznie ten, który zgłosił wniosek o likwidację, lecz i inny, a także wykonawca testamentu (*art. 99 § 1 zd. 2*). Likwidator obejmuje majątek z samego prawa bez wprowadzenia go w zarząd (*art. 100 zd. 1*), a tylko w razie potrzeby wprowadzi go komornik (*art. 100 zd. 2*); w tym celu likwidator legitymuje się postanowieniem, którym go wyznaczono.

Jeżeli to jest potrzebne, likwidator ustali skład majątku spadkowego i jego wartość (*art. 101 § 1*), jeżeli więc sporządzono spis inwentarza, czynność ta jest zbędna.

Likwidator *zarządza* majątkiem, jednak w ręku jego nie pozostawia się pieniędzy i papierów wartościowych, muszą one być złożone do depozytu sądowego (*art. 101 § 2 zd. 1*). Kosztowności składa się do depozytu tylko wtedy, gdy sąd to zarządzi albo likwidator uzna to za potrzebne (*art. 101 § 2 zd. 2*).

Czynności likwidatora nie ograniczają się do zarządu, lecz obowiązkiem jego jest także *spieniężenie* mienia spadkowego w celu zaspokojenia wierzycieli. Likwidację przeprowadza się jednak dopiero po ustaleniu listy wierzycieli (o czym niżej). Przed rozpoczęciem likwidacji można za zezwoleniem sądu sprzedać jedynie *ruchomości*, które ulegają szybkiemu zepsuciu bądź utraciłyby znacznie na wartości wskutek opóźnienia sprzedaży, albo których przechowanie pociąga za sobą koszty nieproporcjonalne do ich wartości. Oprócz tego sprzedaż jest do-

puszczalna, gdy zachodzi potrzeba zaspokojenia kosztów postępowania (*art. 102*).

3. Przed przystąpieniem do likwidacji spadku należy ustalić, jacy wierzyciele powinni być zaspokojeni z majątku spadkowego, tj. ustalić listę wierzycieli. W tym celu wzywa się ich przez obwieszczenie w Monitorze Polskim, aby zgłosili swoje wierzytelności w ciągu trzech miesięcy (*art. 103 zd. 1*). Oprócz tego wierzycieli, których adresy wskazano we wniosku o likwidację, wzywa się imiennie do zgłoszenia wierzytelności (*art. 103 zd. 2*).

Dalsze postępowanie jest zbliżone do tego, jakie przyjęte jest w prawie upadłościowym i układowym. Wierzyciel tedy powinien zgłosić swoją wierzytelność, jeżeli chce brać udział w postępowaniu likwidacyjnym (*art. 105 § 1*), i powinien w zgłoszeniu podać wszystkie istotne okoliczności, dotyczące jego wierzytelności (*art. 106 § 1*). Jeżeli jednak wierzytelność jest zabezpieczona w księdze hipotecznej lub rejestrze albo zastawem, tylko wtedy powinien ją zgłosić, jeżeli chce uzyskać zaspokojenie z majątku, na którym nie ma zabezpieczenia.

Zgłoszenie po upływie terminu, wyznaczonego do zgłoszeń, jest dopuszczalne (*art. 108 § 1*), ale wierzytelność taką uwzględnia się tylko w tym podziale funduszków spadkowych, który nastąpi po wciągnięciu wierzytelności na listę (*art. 108 § 2*).

Listę wierzytelności likwidator sporządza po upływie terminu zgłoszeń (*art. 107 § 1*) i wykazuje je w walucie polskiej (*art. 107 § 3*). Nie wciąga wierzytelności, których istnieniu zaprzeczył spadkobierca (*art. 107 § 2*), natomiast nie ma przeszkody do wciągnięcia wierzytelności niezgłoszonych, ale wykazanych przez spadkobiercę.

Przeciwko wciągnięciu wierzytelności na listę może każdy wierzyciel, którego wierzytelność została wciągnięta na listę, zgłosić zarzuty (*art. 110 § 1*). O zarzutach sąd spadku rozstrzyga ostatecznie po wysłuchaniu wierzycieli, spadkobiercy i likwidatora (*art. 110 § 2*); wyznaczenie rozprawy nie jest przewidziane. Wierzyciel nie wciągnięty na listę może żądać ustalenia należności w drodze procesu przeciwko spadkobiercy i likwidatorowi (*art. 109*). Wciągnięcie na listę nie tamuje też możliwości wyto-

czenia procesu o ustalenie istnienia lub nieistnienia wierzytelności (*art. 110 § 3 zd. 1*).

4. Właściwa likwidacja majątku spadkowego odbywa się różnymi sposobami.

a) Przede wszystkim projekt przyznaje wierzycielom możliwość *objęcia majątku spadkowego w miejsce zapłaty* swych należności. Jeżeli bowiem majątek jest przeciążony tak, że spadkobiercom nic z niego nie przypada, słuszne jest, aby wierzyciele mieli możliwość spieniężenia go według swego uznania. W tym atoli przypadku nie podobna przyznać im prawa do poszukiwania niedoboru, jeżeli bowiem sami obejmują realizację, to ich rzeczą jest troszczyć się o uzyskanie jak największej kwoty. Wobec tego projekt zawiera przepis, że tylko za *jednomyślną zgodą wierzycieli* sąd może przysądzić im na własność majątek spadkowy (*art. 111*). Wniosek o przysądzenie należy złożyć w ciągu dwóch tygodni od upływu terminu do zgłaszania wierzytelności.

Projekt nie przyznał atoli wierzycielom bezwzględnego prawa do objęcia majątku spadkowego, lecz pozostawił to *uznaniu sądu*. Mogą bowiem zajść sytuacje, w których wskazane jest przeprowadzenie realizacji przez likwidatora pod kierownictwem sądu. Z tego powodu nakazane jest *wysłuchanie spadkobiercy* co do wniosku o przysądzenie wierzycielom majątku spadkowego (*art. 111*). Może on zatem wskazać okoliczności, które przemawiają przeciwko oddaniu wierzycielom majątku w miejsce zapłaty.

b) Na wypadek, gdy nie zgłoszono wniosku o przysądzenie wierzycielom majątku w miejsce zapłaty albo wniosek taki sąd prawomocnie oddalił, projekt podaje drugi sposób likwidacji, a mianowicie wierzyciele rozstrzygają o tym, w jaki sposób ma się odbyć realizacja majątku spadkowego. W tym celu zwołuje się *zebranie wierzycieli*.

Realizacja majątku spadkowego nie jest jednak bezwzględnie konieczna, bo projekt, uwzględniając interes *spadkobiercy*, stanowi, że może on przed zebraniem wierzycieli złożyć podanie o przyznanie mu majątku spadkowego za sumę, która odpowiada przynajmniej ustalonej wartości tego majątku. Wniosek powi-



nien spadkobierca złożyć w ciągu dwóch tygodni po bezskutecznym upływie terminu do złożenia wniosku o przysądzenie majątku wierzycielom na własność albo po prawomocnym oddaleniu takiego wniosku (*art. 112 § 1*). Odpis podania spadkobiercy dorecza się wierzycielom (*art. 112 § 2*).

Zebranie wierzycieli, na którym rozstrzyga się także wnioski spadkobiercy o objęcie majątku spadkowego, winno się odbyć nie wcześniej, niż po miesiącu od upływu terminu do zgłoszenia zarzutów przeciwko wciągnięciu wierzycieli na listę wierzycieli (*art. 110 § 1*) i nie później, niż w ciągu dwóch miesięcy od tejże daty (*art. 113 § 1*). O terminie i miejscu zebrania zawiadamia się wierzycieli wciągniętych na listę przynajmniej na tydzień przed terminem (*art. 113 § 2 zd. 1*), a także na nią nie wciągniętych, jeżeli złożyli sądowi dowód wytoczenia powództwa o ustalenie wierzycielskości (*art. 113 § 3*), które to prawo jest im zastrzeżone (*art. 110 § 3*). Na zebranie wzywa się także spadkobiercę i likwidatora spadku (*art. 113 § 2 zd. 2*).

Zebranie odbywa się pod przewodnictwem sędziego (*art. 114 § 1*). Uczestniczą w nim wierzyciele wciągnięci na listę (*art. 114 § 2*), a o tym, czy do uczestniczenia i głosowania dopuścić należy także wierzyciela, nie wciągniętego na listę, który wniósł powództwo o ustalenie należności, orzeka sędzia po wysłuchaniu wierzyciela, spadkobiercy i likwidatora (*art. 114 § 3*). Sędzia orzeka również o tym, czy do głosowania ma być dopuszczony wierzyciel, którego wierzycielskość jest wprawdzie zabezpieczona, ale niewystarczająco, i wierzyciel, którego wierzycielskość jest uzależniona od warunku zawieszającego, przy czym w tych przypadkach oznacza sumę, według której będzie obliczony głos dopuszczonego wierzyciela (*art. 113 § 3*).

Zebranie wierzycieli może powziąć rozmaite uchwały co do realizacji majątku spadkowego. Uchwałę mogą powziąć wierzyciele tylko większością 3/4 ogólnej sumy wierzycielskości osób, uprawnionych do uczestniczenia w zgromadzeniu i głosowaniu (*art. 114 § 4 i 116 § 2*). W braku takiej większości przeprowadza się likwidację podług określonych w projekcie przepisów.

*Przebieg zebrania jest według projektu następujący:*

aa) Na zebraniu likwidator składa sprawozdanie, po czym wierzyciele przeprowadzają dyskusję nad propozycją spadkobiercy (*art. 114 § 1*). Następnie odbywa się nad nią głosowanie. Jeżeli zebranie przepisaną większością przyjmie propozycję spadkobiercy, musi on w ciągu miesiąca (*art. 112 § 1*) zaofiarowaną sumę złożyć do depozytu sądowego, po czym sąd wyda postanowienie co do objęcia przezeń spadku (*art. 115*). Gdyby spadkobierca nie złożył ofiarowanej sumy, należy przeprowadzić likwidację; w tym celu może się odbyć ponowne zebranie wierzycieli.

bb) W braku propozycji ze strony spadkobiercy o objęcie majątku spadkowego albo w razie odrzucenia jego propozycji, wierzyciele na wniosek likwidatora, spadkobiercy lub wierzyciela mogą powziąć *uchwałę co do sposobu likwidacji* spadku (*art. 116 § 1*). Dla ważności uchwały wierzycieli potrzebna jest większość głosów wierzycieli, mających co najmniej 3/4 ogólnej sumy wierzytelności osób, uprawnionych do uczestniczenia w zebraniu i głosowaniu (*art. 116 § 2 zd. 1*) a oprócz tego zgoda spadkobiercy oraz zatwierdzenie sądu (*art. 116 § 2 zd. 2*), projekt nie chce bowiem dopuścić do tego, aby większość wierzycieli działała na szkodę mniejszości, a do tego mogłoby dojść, jeżeli uchwalono przeprowadzenie likwidacji w sposób niewłaściwy.

W braku uchwały wierzycieli co do sposobu likwidacji lub w razie niezatwierdzenia ich uchwały, przeprowadza się likwidację przez *sprzedaż ruchomości i nieruchomości* w trybie egzekucyjnym, określonym w kodeksie postępowania cywilnego (*art. 117 § 2*); sąd może jednak także zezwolić na sprzedaż z wolnej ręki pod warunkami, ustalonymi przez siebie (*art. 117 § 3*). Od przepisów kodeksu postępowania cywilnego o sprzedaży projekt przyjął wyjątek o tyle, że spadkobiercy nie wyłączono z liczby nabywców (*art. 117 § 4*). Wynika to z sytuacji prawnej spadkobiercy beneficjalnego, którego majątek osobisty nie łączy się z majątkiem spadkowym i którego odpowiedzialność za długi spadkodawcy ograniczona jest do majątku spadkowego lub do jego wartości.

Dla usunięcia wątpliwości projekt stanowi, że sprzedaż, dokonana w postępowaniu likwidacyjnym, ma te same skutki, jakie ma sprzedaż w postępowaniu egzekucyjnym (*art. 122 § 3*), dalej, że sprzedaż z wolnej ręki nie narusza zabezpieczonych na nieruchomości praw (*art. 122 § 4*) i że nabywca z wolnej ręki odpowiada za podatki z nieruchomości, należne za czas przed jej nabyciem, stosownie do przepisów ordynacji podatkowej o odpowiedzialności w przypadku nabycia w drodze umowy (*art. 122 § 5*).

Co do *wierzytelności* projekt zawiera przepis, że ściąga się je od dłużników; zaś co do *innych praw majątkowych*, wchodzących w skład spadku, stanowi, że realizuje się je w sposób odpowiedni (*art. 117 § 1*).

5. Po realizacji majątku spadkowego następuje *podział uzyskanej sumy*. *Nie musi* on nastąpić jednorazowo, lecz może się odbywać w miarę wpływu funduszków (*art. 118*). Projekt stanowi też, że nie jest konieczne, aby podział funduszków, osiągniętych ze sprzedaży nieruchomości, odbył się osobno (*art. 119*), chociaż co do nich uwzględnić należy prawa rzeczowe na nieruchomości. Podział bowiem sumy, uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości, wywołuje cały szereg kwestii spornych, wskutek czego przed uprawomocnieniem się planu podziału nie wiadomo, jaka suma będzie przekazana do funduszków, pochodzących z innych źródeł (*art. 122 § 2*). Wskazane więc jest w razie potrzeby dokonać podziału funduszu, pochodzącego ze sprzedaży nieruchomości, razem z podziałem funduszków innych. Projekt nie wprowadza jednak przepisu bezwzględnie obowiązującego, lecz pozostawia uznaniu sądu, w jakim czasie podział powinien być przeprowadzony, w sprawach bowiem prostych można ze sobą połączyć obydwa podziały.

Co do sposobu podziału sum, uzyskanych z likwidacji, projekt zawiera szczegółowe przepisy, wzorowane na przepisach prawa egzekucyjnego i upadłościowego. Stanowi tedy: że należy sporządzić *plan podziału* i że o tym zawiadamia się spadkobiercę i wierzycieli (*art. 121 § 1*); że ci mogą w ciągu miesiąca zgłosić zarzuty przeciwko planowi (*art. 121 § 2*); że w przypadku ich wniesienia sąd po wysłuchaniu osób zainteresowanych

plan zatwierdza albo zmienia (*art. 121 § 3*); wreszcie że w razie niewniesienia zarzutów w terminie przepisany, zarządza się wykonanie planu (*art. 121 § 4*).

Co do porządku zaspokojenia wierzytelności z ceny, osiągniętej za *nieruchomość*, projekt idzie za przepisem art. 800 § 1 k. p. c. z tą zmianą, że z uwagi na charakter funduszków, pochodzących od spadkodawcy, jako pierwszą kategorię należności oznaczył koszty ostatniej choroby i niezbytkownego pogrzebu spadkodawcy, dalej zaś spośród wymienionych w art. 800 § 1, uwzględnia tylko pierwszych pięć kategorii, wreszcie sumę, jaką się zaspokaja wierzytelność pracowników, ogranicza do 250 zł miesięcznie (*art. 122 § 1*).

Również co do zaspokojenia z funduszków, osiągniętych z *innych* źródeł, projekt poszedł za przepisami k. p. c., a mianowicie art. 796 § 1, odnoszącego się do ruchomości, i jak przy podziale funduszków, osiągniętych z nieruchomości przyznał pierwszeństwo *kosztom choroby i niezbytkownego pogrzebu spadkodawcy*, wobec czego umieścił je w pierwszej, a nie — jak w postępowaniu egzekucyjnym — dopiero w szóstej kategorii; do tych funduszków dołącza się także resztę sumy, uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości, pozostałą po zaspokojeniu wierzytelności, posiadających uprzywilejowaną kolejność (*art. 122 § 2*). Oprócz tego projekt przyjął jeszcze dwie kategorie, a mianowicie dziewiątą kategorię dla zachowku i dziesiątą dla zapisów (*art. 123 § 1*). Na wypadek niewystarczalności funduszków na zaspokojenie wszystkich kategorii albo tylko pewnej kategorii projekt przyjął przepisy, odpowiadające art. 797 i 801 k. p. c. (*art. 122 § 6 i 123 § 3*). Co do wierzytelności spornych lub uzależnionych od warunku zawieszającego w razie, gdy warunek jeszcze się nie ziścił, przepis projektu odpowiada prawu egzekucyjnemu i upadłościowemu, stanowi bowiem, że odnośne sumy składa się do depozytu sądowego (*art. 124*).

Projekt uwzględnia też przypadek, w którym po podziale pozostaje *nadwyżka*, i stanowi, że służy ona przede wszystkim na zaspokojenie tych wierzytelności, które przy podziale zostały pominięte (*art. 125 § 2*). Odnosi się to zarówno do wierzycieli,

k którzy wierzytelności nie zgłosili, jak i do tych, którzy je wprowadzie zgłosili, ale na czas nie wytoczyli powództwa, wskutek czego nie uwzględniono ich przy podziale (*art. 120*). Wierzycielom tym zastrzeżono też prawo domagania się zaspokojenia od zapisobierców, ale w granicach wartości otrzymanych przez nich zapisów (*art. 125 § 3 zd. 1*), przy czym ustanowiono trzyletni termin przedawnienia, liczony od dnia ukończenia likwidacji (*art. 125 § 3 zd. 2*).

6. Ukończenie likwidacji nie powinno narażać wierzycieli na utratę niedoboru, jaki mógłby się okazać w wyniku likwidacji, a przeto na ich dalsze zaspokojenie powinien być obrócony majątek, który zostanie wykryty po dokonaniu podziałów. Obowiązuje więc ta sama zasada, jaką przyjęło prawo upadłościowe na przypadek, gdy likwidacja i podział nie doprowadziły do całkowitego zaspokojenia wierzytelności. Wskutek tego projekt uznaje *dodatkową likwidację* (*art. 127*). Nie zarządza się jej jednak z urzędu, nie jest bowiem wykluczone, że należności wierzycieli zgasły wskutek zrzeczenia się nadwyżki lub innej okoliczności. Wobec tego, zgodnie z zasadą przyjętą przez projekt, dodatkową likwidację zarządza się tylko *na wniosek*; do zgłoszenia wniosku jest uprawniony nie tylko ten, kto żądać może przeprowadzenia likwidacji spadku, lecz także wierzyciel, którego należność była wciągnięta na listę wierzytelności, ale nie została w całości zaspokojona.

Dodatkową likwidację wypadnie przeprowadzić, oczywiście, według przepisów o likwidacji; wobec tego wierzycielom należy na wniosek przekazać w miejsce zapłaty wykryty majątek, należy zwołać zgromadzenie wierzycieli, spadkobierca może objąć wykryty majątek za zapłatą sumy, odpowiadającej jego wartości itd.

7. Projekt zawiera też przepis o *wynagrodzeniu likwidatora* (*art. 126*). Likwidator otrzymuje wynagrodzenie a zarazem zwrot wydatków (*§ 1 zd. 1*), musi jednak zażądać ich przed przystąpieniem do ostatniego podziału, gdyż inaczej traci je (*§ 3*). Wysokość wynagrodzenia i wydatków oznacza sąd (*§ 1 zd. 2*). Wynagrodzenie likwidatorowi, będącemu spadkobiercą,

w zasadzie nie należy się, sąd może mu je jednak przyznać, jeżeli ze względu na okoliczność sprawy uzna to za słuszne (§ 2).<sup>1)</sup>

## O d d z i a ł 13.

### Oddzielenie majątku spadkowego od majątku spadkobiercy.

1. Instytucja oddzielenia majątku spadkowego od majątku spadkobiercy, znana ustawodawstwu b. dzielnic, ma na celu przez zapobieżenie zmieszaniu jednego majątku z drugim umożliwienie wierzycielom spadkodawcy zaspokojenia z przedmiotów, wchodzących w skład spadku, przed zaspokojeniem wierzycieli spadkobiercy. Instytucję tę jako celową przejął projekt.

Oddzielenie majątku spadkowego dąży do tego samego celu, co likwidacja spadku w drodze upadłości lub postępowania niespornego. Jest ono dopuszczalne także tam, gdzie upadłość jest możliwa, wierzyciel może więc wybrać bądź wniosek o ogłoszenie upadłości, bądź wniosek o oddzielenie majątku spadkowego. Jeżeli jednak ogłoszono już upadłość spadkodawcy, nie jest dopuszczalne oddzielenie majątku spadkowego (*art. 134*), bo wtedy cel, do którego dąży oddzielenie, został już osiągnięty.

Wniosek o oddzielenie (*art. 129 § 1*) mogą zgłosić: wierzyciel spadkodawcy, osoba uprawniona do zachowku i zapisobierca, są oni bowiem wierzycielami spadku. Wierzyciel spadkodawcy musi posiadać piśmienny dowód swojej należności, którego wymaga projekt także w przypadku, gdy wierzyciel żąda zabezpieczenia spadku (por. *art. 5 § 1*) albo spisu inwentarza (por. *art. 22*).

---

<sup>1)</sup> W *art. VII § 2* przep. wpraw. uchylono *art. 805* i nast. kod. Nap., dotyczące likwidacji mienia spadkowego, w *art. VII § 5* — *art. 1750* i nast. 10s. ust. post. cyw., dotyczące warunkowego przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. W *art. XVI* zmieniono niektóre przepisy niemieckiej ustawy postępowania cywilnego, zaś w *art. XVII i XVIII* umieszczono dla obszaru prawa niemieckiego przepisy o likwidacji spadku, przypadającego mężatce a należącego do mienia, wniesionego lub łącznego, oraz przepisy o likwidacji mienia łącznego w przypadku kontynuowanej wspólności majątkowej.

Oddzielenie majątku jest daleko idącym ograniczeniem spadkobiercy, powoduje spis inwentarza (*art. 130*), a pod pewnymi warunkami likwidację spadku. Z tego powodu projekt dopuszcza oddzielenie wtedy, gdy *długi spadkowe* przewyższają wartość majątku, pozostawionego przez spadkodawcę (*art. 129 § 1*). Nie można jednak oddzielenia ograniczać do tego przypadku, często bowiem okazuje się potrzeba oddzielenia ze względu na *niepomyślnie położenie majątkowe spadkobiercy*, mającego znaczne długi, wskutek czego istnieje obawa, że jego osobiści wierzyciele uprzedzą wierzycieli spadkodawcy, którzy wskutek tego mogą nie otrzymać zaspokojenia, chociażby stan czynny spadku przewyższał stan bierny. Projekt ma na względzie ten przypadek, a oprócz tego jeszcze i drugi, mianowicie, gdy zaspokojenie zgłaszającego wniosek o oddzielenie majątku jest zagrożone przez *zachowanie się spadkobiercy*, który usuwa albo niszczy majątek spadkowy, wskutek czego może być udaremnione zaspokojenie. W obydwu wymienionych przypadkach projekt dopuszcza oddzielenie majątku spadkowego (*art. 129 § 1*).

Stan majątku spadkodawcy i stan majątku spadkobiercy można należycie stwierdzić tylko wkrótce po śmierci spadkodawcy, i wtedy wierzyciel ma możliwość ocenić, czy zachodzi potrzeba oddzielenia spadku od majątku spadkowego. Z tego powodu nie można dopuścić do oddzielenia po upływie dłuższego czasu od śmierci zmarłego; to też projekt stanowi, że z żądaniem oddzielenia można wystąpić tylko *w ciągu roku od dnia otwarcia spadku* (*art. 129 § 2*). Wierzyciel pomimo to nie zostaje narażony na szkodę, jeżeli bowiem zachodzi potrzeba ochrony, może ją uzyskać w drodze zabezpieczenia na poszczególnych przedmiotach.

Oddzielenie majątku spadkowego nie powinno być środkiem zwykłym ze strony wierzyciela. Tak samo więc, jak przy żądaniu spisu inwentarza (zob. *art. 23 § 2*), projekt stanowi, że spadkobierca może zapobiec oddzieleniu majątku spadkowego przez uiszczenie należności wierzycieli, chociażby termin uiszczenia jeszcze nie nastąpił. Wskutek tego wniosek należy oddalić, jeżeli dług został uiszczony, a postępowanie należy umorzyć

(art. 132 § 1), chociażby zaspokojenie wierzyciela nastąpiło już po dozwoleniu oddzielenia. Spadkobierca może też wierzytelność tylko zabezpieczyć, jeżeli jej istnieniu zaprzecza albo gdy nie jest jeszcze płatna, i to również powoduje umorzenie postępowania o oddzielenie i likwidację spadku (art. 132 § 2 zd. 1). W tym przypadku projekt przyznaje wierzycielowi pierwszeństwo zaspokojenia z przedmiotu zabezpieczenia (art. 132 § 2 zd. 2), gdyż tylko to daje mu pełną rękojmię, że nastąpi całkowite zaspokojenie jego należności.

2. Oddzielenie majątku spadkowego wykonywa się przede wszystkim w ten sposób, że się spisuje inwentarz tego majątku, rozumie się, o ile go jeszcze nie spisano (art. 130 zd. 1), gdyż w tym przypadku jest to zbędne. Oprócz tego sąd może ustanowić dozór lub zarząd majątku (art. 130 zd. 2).

Z uwagi na to, że oddzielenie majątku nie jest celem dla siebie, lecz dąży do zaspokojenia należności wierzycieli spadkowych, projekt stanowi, że po dozwoleniu na oddzielenie powinna być przeprowadzona *likwidacja*, ale dopuszcza ją tylko *na wniosek*. Może on pochodzić nie tylko od tego wierzyciela spadku, który zgłosił wniosek o oddzielenie, lecz także od każdego innego. Wniosek o likwidację może też zgłosić spadkobierca, który przyjął spadek z ograniczoną odpowiedzialnością, bo w każdym razie zarządza się ją na jego wniosek, jest więc obojętne, że przedtem dozwolono już oddzielenie majątku na żądanie wierzyciela spadku. Projekt idzie dalej i dopuszcza likwidację także na wniosek wierzyciela spadkobiercy, ale wymaga, aby wierzyciel należność swoją wykazał tytułem wykonawczym (art. 131), chodzi bowiem o wykonanie prawa, służącego spadkobiercy, to zaś powinno nastąpić tylko wtedy, gdy jego wierzyciel może już prowadzić egzekucję.

Ze względu na to, że do zgłoszenia wniosku o likwidację są uprawnione prócz wierzyciela także inne osoby, projekt stanowi, że postępowanie nie będzie umorzone, mimo iż spadkobierca zaspokaja albo zabezpiecza należność tego wierzyciela, który żądał oddzielenia majątku, jeżeli umorzeniu sprzeciwi się osoba, uprawniona do żądania oddzielenia albo likwidacji (art.



132 § 3). Ta bowiem osoba może żądać oddzielenia, skoro zasprzeciwia się ona umorzeniu postępowania, można przyjąć, że zgłosi wniosek o oddzielenie, a przeto nie byłoby właściwe umorzenie postępowania tam, gdzie ponowne jego wszczęcie jest wysoce prawdopodobne.

3. Aby umożliwić osiągnięcie celu, do jakiego dąży oddzielenie majątku spadkowego, po jego dozwoleniu przez sąd należy nie dopuścić do zaspokojenia poszczególnego wierzyciela spadku. Z tego powodu projekt zawiera przepis, że po wydaniu postanowienia o oddzieleniu, wierzyciel spadku nie może kierować *egzekucji* do majątku spadkowego i że egzekucję, wszczętą wcześniej, zawiesza się z samego prawa, dopóki postępowanie nie zostaje umorzone albo dopóki nie będzie przeprowadzona likwidacja (*art. 132*). Przepis ten jest tym bardziej uzasadniony, iż po prawomocnym postanowieniu o likwidacji wierzyciele spadku nie mogą prowadzić egzekucji z majątku spadkowego (zob. *art. 104 § 2*). <sup>1)</sup>

## O d d z i a ł 14.

### Dział spadku.

1. Postępowanie w przedmiocie działu spadku powinno być przeprowadzone w trybie niespornym, postępowanie bowiem procesowe nie jest odpowiednie ze względu na to, że często zachodzą interesy sprzeczne pomiędzy kilkoma osobami, tak iż istnieje kilku przeciwników strony, a ci znowu wzajemnie się zwalczają. Usunięcie nieporozumień, w takich przypadkach powstających, można osiągnąć tylko w postępowaniu, obejmującym wszystkie osoby zainteresowane, a sądowi dającym możliwość swobodnego badania stanu sprawy bez zachowania tych form, jakie go krępują w procesie. <sup>2)</sup>

---

1) Ze względu na przepisy o oddzieleniu majątku spadkowego, zmieniono w *art. VII § 4* brzmienie *art. 1259<sup>1</sup> t. X cz. 1 Zw. Pr.*

2) Wobec wprowadzenia postępowania niespornego co do działów spadkowych uchylono w *art. IV* przep. wpraw. postanowienie *k. p. c. o własności sądu* w sprawach spornych, dotyczące działu spadku, a w *art. XV L 10* zmieniono brzmienie przepisu § 2042 ust. 2 niem. *k. c.*

Normując postępowanie działowe, nie mógł jednak projekt ograniczyć się do postanowień o tym, jak poszczególne przedmioty spadkowe przydzielić spadkobiercom, lecz musiał rozszerzyć je także na inne kwestie. Przy podziale bowiem majątku spadkowego należy uwzględnić *powroty*, czyli to, co spadkobierca za życia otrzymał, a co mu się wlicza w część spadkową lub obowiązkową; nie można też pominąć zapisów, które często ulegają zmniejszeniu, a wreszcie konieczne jest uregulowanie roszczeń, jakie spadkobiercy wzajemnie do siebie podnoszą z powodu nakładów, spłaconych długów spadkodawcy i pobranych przed działem dochodów. Projekt, chcąc umożliwić całkowite zafatwienie wszelkich wzajemnych roszczeń pomiędzy współspadkobiercami, stanowi wyraźnie, że w postępowaniu działowym rozstrzyga się również i powyższe kwestie (*art. 142 § 1*).

2. Postępowania działowego nie wszczyna się z urzędu nawet wówczas, gdy spadkobiercą jest osoba, pozostająca pod pieczę sądowną. Wniosek powinien sądowi złożyć uczestnik działu (*art. 135*), a więc mający prawo do spadku. Z istoty rzeczy wynika, że ten, kto zgłasza wniosek o dział, musi wykazać swoje prawa do spadku (*art. 136 zd. 1*), nie może jednak uczynić tego inaczej, jak przez złożenie prawomocnego postanowienia sądu, którym jego prawa zostały stwierdzone. Z tego powodu projekt stanowi, że w razie, gdy zachodzi spór co do praw spadkowych uczestników, sąd może *zawiesić postępowanie działowe* aż do czasu stwierdzenia prawa (*art. 139*), a w przypadku, gdy zachodzi spór co do istnienia lub ważności zapisu, sąd *zawiesza postępowanie działowe* do czasu rozstrzygnięcia tego sporu (*art. 142 § 2*).

We wniosku należy wskazać majątek, który ma być podzielony, ponieważ dział może obejmować albo cały majątek spadkowy, albo tylko jego część, jeżeli co do reszty spadkobiercy dokonali już działu dobrowolnego. Oprócz tego dołączyć należy rozporządzenie ostatniej woli, bo może ono zawierać wskazówki, potrzebne przy dokonaniu działu (*art. 135 zd. 1*).

Na skutek wniosku sąd wyznacza *rozprawę* (*art. 138*). Na pierwszej rozprawie może sąd na wniosek uczestnika działu

przekazać sprawę sądowi, w którego okręgu znajduje się majątek spadkowy lub jego znaczna część, albo sądowi, w którego okręgu zamieszkują wszyscy uczestnicy (*art. 137*). Przepis ten ma na celu ułatwienie postępowania, gdyż często zachodzi potrzeba dokładnego zbadania stosunków, dotyczących majątku spadkowego, a czynność tę może należycie dokonać tylko sąd, w którego okręgu majątek ten jest położony. Przekazanie zaś postępowania sądowi, w którego okręgu mieszkają wszyscy spadkobiercy, stanowi dla nich udogodnienie. Projekt miał jednak na względzie, że w pewnych przypadkach sąd spadku powinien sam rozpoznać sprawę, pomimo iż zachodzą okoliczności, uzasadniające przekazanie, i dlatego nie przyjął przekazania obowiązkowego, lecz jego zarządzenie pozostawił uznaniu sądu spadku. Rozpoznanie przez sąd spadkowy okaże się zwłaszcza wtedy konieczne, gdy majątek znajduje się w kilku okręgach sądowych a trudno oznaczyć, w którym położona jest znaczniejsza część, albo gdy oznaczenie sched nie jest łatwe, w tym więc przypadku sąd spadku powinien sam zająć się działem majątku.

Co do samego działu, zaznaczyć należy, że podstawą jego może być projekt, złożony przez tego, kto zgłosił wniosek o dział (*art. 136 zd. 2*). Stąd czerpie swą treść dalszy przepis, sam przez się zrozumiały, że przede wszystkim rozstrzyga *zgodne oświadczenie* wszystkich uczestników (*art. 140 zd. 1*). Jeżeli zgodę oświadczone do protokołu lub przed rozprawą na piśmie (*art. 140 § 1 zd. 2*), sąd wydaje na jej podstawie postanowienie, ale tylko wtedy, gdy wskutek takiego oświadczenia nie będą naruszone *prawa osób trzecich*. Tylko więc w braku zgody sąd ustala skład majątku i jego wartość (*art. 141 § 1*). Także co do tego miarodajne jest *zgodne oświadczenie* wszystkich uczestników (*art. 141 § 2*).

Jeżeli między uczestnikami *nie ma zgody*, sąd przystępuje sam do przeprowadzenia działu. Rozpoczyna się od tego, że sąd oznacza schedy, obejmujące przedmioty, przypadające każdemu ze spadkobierców (*art. 143 § 1*). Ilość sched powinna odpowiadać ilości uczestników, można jednak za zgodą kilku

uczestników przyznać im łączną schedę (*art. 143 § 4*), jeżeli co do pewnych przedmiotów chcą pozostać we wspólności. Wzoru-  
jąc się na przepisie art. 832 kod. Nap., projekt stanowi, że przy  
układaniu sched należy dążyć do tego, aby każda obejmowała  
taką samą ilość ruchomości, nieruchomości i wierzytelności tej  
samej natury, jakości i wartości (*art. 143 § 2*). W razie gdyby to  
nie dało się osiągnąć, należy oznaczyć, jakie przedmioty wcho-  
dzą w skład poszczególnej schedy tak, aby każda miała tę samą  
wartość, a jeżeli tego nie można uzyskać, różnice wartości wy-  
równywa się dopłatą w gotowiznie (*art. 143 § 3*). Sąd oznacza  
też termin uiszczenia dopłaty, wysokość odsetek i sposób zabez-  
pieczenia (*art. 148 § 1*).

Poza tym projekt miał na względzie, że w razie podziału  
nieruchomości *w naturze* należy, w razie potrzeby, na jednej  
wydzielonej części ustanowić na rzecz innej *służebność* (*art.*  
*145*). Nie przeoczył też projekt często zdarzającej się okoliczno-  
ści, że, gdy do nieruchomości przywiązana jest służebność, za-  
chodzi potrzeba uregulowania jej wykonywania a nawet zniesie-  
nia odnośnie niektórych części, jeżeli wykonywanie ma się od-  
bywać tylko na pewnej części lub na rzecz pewnej części. Pro-  
jekt jednak nie normuje tej kwestii odrębnie, a tylko odsyła do  
przepisów o zniesieniu współwłasności nieruchomości przez po-  
dział fizyczny.

Po ustaleniu sched sąd oznacza, komu poszczególne schedy  
przypadają. Na zgodny wniosek wszystkich uczestników sąd po  
wydaniu postanowienia co do ustalenia sched przyznaje każde-  
mu spadkobiercy schedę na podstawie *losowania* (*art. 144*).

Postanowienie o przeprowadzeniu działu wydaje się na-  
wet wtedy, gdy pewnego przedmiotu nie można podzielić w na-  
turze. Przedmiot niepodzielny sprzedaje się w drodze licytacji  
między uczestnikami działu, inne więc osoby są od niej wyłąc-  
zone; licytację tę przeprowadza się według przepisów o dobro-  
wolnej sprzedaży licytacyjnej. Gdyby w tej drodze sprzedaż  
nie nastąpiła, przeprowadza się licytację publiczną przy odpo-  
wiednim zastosowaniu przepisów prawa egzekucyjnego (*art. 146*  
*§ 2*) tak jednak, że uczestnik działu, biorący udział w licytacji,

nie składa rękojmi (*art. 146 § 3*). Osiągniętą z licytacji sumę dzieli się między uczestników (*art. 146 § 1*) w stosunku, oznaczonym w postanowieniu działowym.

Nie zawsze jednak jest możliwe postępowanie, najpierw ustalające schedy a następnie osoby, którym poszczególne schedy przypadają. W wielu przypadkach konieczne jest łączne oznaczenie sched i osób, którym one przypadają, zwłaszcza gdy na spadkobierców nakłada się obowiązek dopłat. Sąd mocen jest tedy bądź najpierw ustalić schedy, a potem osoby, którym one przypadają, bądź równocześnie jedno i drugie.

Projekt uwzględnia też szczególny przypadek, w którym przedmiotem działu jest *gospodarstwo rolne lub ogrodowe*, nie dające się podzielić w naturze, i stanowi, że przyznać je należy temu spadkobiercy, który o to czyni wniosek (*art. 147 § 1*), a gdy kilku zgłasza wniosek — temu, kogo sąd uzna za najodpowiedniejszego do objęcia (*art. 147 § 2*), wobec czego innym spadkobiercom przyznaje się od niego spłaty.

3. Prawomocnie zakończone postępowanie działowe może być *wznowione* tylko wtedy, gdy dział został dokonany na podstawie zgodnych oświadczeń wszystkich uczestników, nie zaś, gdy — w braku ich zgody — sąd wydał orzeczenie o dziale — po merytorycznym rozpoznaniu sprawy. Podstawę wznowienia stanowi podstęp, groźba lub wyzysk, pod których wpływem złożone zostało oświadczenie uczestnika (*art. 149 § 1*). Skargę o wznowienie może wnieść tylko uczestnik pokrzywdzony. Prawa tego nie mają inni uczestnicy. Prawo do jej wniesienia wygasa z upływem roku (*art. 149 § 3*), a termin ten prekluzyjny oblicza się tak samo, jak to stanowi art. 43 § 2 k. z. na wypadek uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli. <sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> Ze względu na przepisy o dziale spadku uchylono w *art. VII § 2* — art. 819 i nast. kod. Nap., w *art. XIV § 4* — art. 1315 i nast. t. X cz. 1 Zw. Pr., w *art. VII § 5* — art. 1409 i nast., 1761 i nast. ros. ust. post. cyw., w *art. XII L. 1* przepisy prawa niemieckiego o dziale spadku, wreszcie w *art. VII § 3* zmieniono brzmienie art. 838 kod. Nap.

## Oddział 15.

### Postępowanie spadkowe po cudzoziemcach.

1. W razie śmierci cudzoziemca przeprowadza się postępowanie spadkowe w Polsce, jeżeli o tym stanowi umowa międzynarodowa, ona też rozstrzyga o trybie postępowania (*art. 150*). W braku takiej umowy należy w pewnych przypadkach przeprowadzić postępowanie spadkowe po cudzoziemcu, w innych zaś dokonywa się tylko pewnych niezbędnych czynności. Mają to właśnie na względzie przepisy projektu o postępowaniu spadkowym w razie śmierci cudzoziemca.

Projekt stanowi, że co do położonego w Polsce *majątku nieruchomości* cudzoziemca postępowanie spadkowe przeprowadza się według przepisów ogólnych (*art. 155*). Przepis ten jest sam przez się zrozumiały, nie podobna bowiem przeprowadzenia postępowania w tym przypadku pozostawić władzom zagranicznym i na podstawie ich orzeczeń dokonywać wpisów do ksiąg hipotecznych i rejestrów w Polsce. Zasada ta odpowiada zresztą umowom, jakie Polska zawarła z niektórymi państwami co do spraw spadkowych. Także co do *majątku ruchomego* cudzoziemca w Polsce położonego projekt zawiera przepis, że postępowanie spadkowe przeprowadza się według przepisów ogólnych, jeżeli zainteresowany obywatel polski albo cudzoziemiec zamieszkały w Polsce zażąda tego przed wydaniem majątku władzy państwa obcego, którego obywatelem był spadkodawca (*art. 156 § 1*), bądź jeżeli ta władza odmówiła przyjęcia majątku (*art. 156 § 2*). Przepis ten odpowiada zasadzie, powszechnie przyjętej w obrocie prawnym międzynarodowym, i art. 34 pr. pryw. międzynarodowego.

Projekt uwzględnia przypadek śmierci cudzoziemca *w czasie podróży*, o czym mowa także w niektórych umowach międzynarodowych. W przypadku takim nie podobna przeprowadzić postępowania spadkowego, jeżeli zmarły w Polsce nie miał zamieszkania lub stałego pobytu i nie miał też żadnego majątku oprócz rzeczy, przy nim znalezionych. Rzeczy te należy *zabezpieczyć* (*art. 158 § 1*), a celem pokrycia kosztów pobytu cudzoziemca w Polsce i pogrzebu odpowiednią ich część sprzedać

według przepisów o sprzedaży zabezpieczonych ruchomości (*art. 15 § 2*), co rozumie się odpada, gdy przy zmarłym znaleziono gotówkę. Rzeczy nie sprzedane i resztę ceny, uzyskanej ze sprzedaży a nie użytej na pokrycie kosztów pobytu w Polsce i pogrzebu, wydaje się władzy państwa, którego obywatelem był zmarły (*art. 158 zd. 2*).

2. Niektóre przepisy o postępowaniu spadkowym należy stosować także w razie śmierci cudzoziemca bez względu na to, czy przeprowadza się po nim postępowanie spadkowe, czy też majątek wydaje się państwu obcemu.

a) Spadek pozostały w Polsce po cudzoziemcu zabezpiecza się tak, jak pozostały po obywatelu polskim (*art. 151 zd. 1*), a tylko o postanowieniu sądu w tej mierze zawiadamia się właściwego konsula, który może uczestniczyć w postępowaniu (*art. 151 zd. 2*). Również przepisy o otwarciu i ogłoszeniu testamentu stosuje się w razie śmierci cudzoziemca (*art. 152 § 1 zd. 1*) i o tej czynności także zawiadamia się właściwego konsula (*art. 152 § 1 zd. 2*). Na żądanie władzy państwa, którego zmarły był obywatelem, wydaje się jej uwierzytelniony odpis testamentu oraz protokółów otwarcia i ogłoszenia testamentu (*art. 152 § 3 zd. 1*), a pod warunkiem wzajemności może jej być wydany oryginał testamentu, jeżeli nie jest przewidywana żadna dalsza czynność urzędowa w Polsce (*art. 152 § 2 zd. 2*).

b) *Obwieszczenie* o wezwaniu spadkobierców jest obowiązkowe, dokonywa się go więc *z urzędu*, chociaż wniosku o obwieszczenie nie złożono. Przepis ten jest konieczny, gdyż w razie śmierci cudzoziemca nie można dokładnie wiedzieć, kto jest powołany do spadku, w szczególności, czy pozostało po nim rozporządzenie ostatniej woli oraz jakie osoby roszczą sobie pretensje do spadku. Tylko wtedy odpada obwieszczenie, gdy pozostały majątek po cudzoziemcu ma nieznaczną wartość (*art. 153 § 3*). Nie jest też ono potrzebne, jeżeli postępowanie spadkowe przeprowadza się w Polsce co do majątku ruchomego (*art. 157*).

Obwieszczeniem, w którym należy wskazać obywatelstwo spadkodawcy (*art. 153 § 1 zd. 2*), wzywa się osoby, roszczące sobie prawo do spadku, zapisobierców szczególnych i wierzy-

cieli spadkowych, aby w ciągu trzech miesięcy prawa swoje zgłosili z podaniem należytych dowodów (*art. 153 § 1 zd. 1*). Obwieszczenie doręcza się też władzy skarbowej i konsulowi państwa, którego zmarły był obywatelem (*art. 153 § 2*).

Po upływie trzech miesięcy wydaje się majątek ruchomy władzy państwa, którego zmarły był obywatelem, jeżeli nikt nie zgłosił swoich praw (*art. 154 § 1*). Jeżeli zaś nastąpiło zgłoszenie, wyznacza się rozprawę, na którą wzywa się osoby zainteresowane. Rozprawa powinna być wyznaczona także wtedy, gdy obwieszczenia nie dokonano.

Po wysłuchaniu osób zainteresowanych sąd wydaje postanowienie, którym zabezpiecza prawa zgłoszone i udowodnione przez osoby, zamieszkałe w Polsce i przez obywateli polskich, zamieszkałych za granicą oraz zabezpiecza podatek spadkowy (*art. 154 § 2 zd. 1*). Przepis ten odpowiada art. 35 § 1 ust. o pr. pryw. międzynarodowym.

Majątek, zatrzymany w Polsce, służy na zaspokojenie roszczeń zabezpieczonych (*art. 154 § 3 zd. 1*). Resztę majątku ruchomego wydaje się władzy państwa, którego obywatelem był zmarły (*art. 154 § 3 zd. 2*).

3. Jakkolwiek na ogół bezpaństwowi nie są obywatelami państwa, to jednak postępowanie po nich należy przeprowadzić tak, jak po obywatelach polskich, nie istnieje bowiem państwo, któremu by można wydać pozostały po nich majątek ruchomy. Tak też stanowi projekt (*art. 159*).<sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> W *art. XXII* przep. wpraw. umieszczono postanowienia przejściowe. Projekt na ogół trzymał się w nich zasady, którą przyjmują także inne ustawy o postępowaniu, a mianowicie, że postępowanie, wszczęte przed wejściem w życie nowej ustawy, toczy się według dotychczasowych przepisów. Odnosi się to nie tylko do przypadku, gdy czynności, przedtem wszczęte, toczyły się według zasad o postępowaniu niespornym, lecz także, gdy przedtem wszczęto proces. Postępowanie sporne należy więc dalej prowadzić w tym samym trybie, nie można go zatem umorzyć i wszczęć postępowania niespornego. Systemu powyższego nie można było jednak bezwzględnie przeprowadzić w postępowaniu spadkowym, gdyż rozpada się ono na rozmaite czynności, z których nie wszystkie są konieczne. Z tego powodu projekt przyjął przepis, że prawo obowiązujące przed wejściem w życie k. p. n. należy stosować tylko odnośnie tego przedmiotu, którego dotyczyło postępowanie. Jeżeli więc przed wejściem w życie k. p. n. dokonano tylko spisu inwentarza, to pod rządem k. p. n. stwierdzenie praw do spadku odbędzie się już według jego przepisów.



## SPIS RZECZY.

	Art.	Str.
Przedmowa . . . . .		3— 4
Art. 37—48 Projektu Księgi Pierwszej Kodeksu Postępowania Niespornego w nowej redakcji . . . . .		5— 6

### I.

#### PROJEKT

#### KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNego.

KSIĘGA II. Część szczegółowa . . . . .	1—159	7— 41
<b>Rozdział</b> ... Postępowanie spadkowe . . . . .	1—159	7— 41
<b>Oddział</b> 1. Podstawy postępowania i właściwość sądu . . . . .	1	7
<b>Oddział</b> 2. Zabezpieczenie spadku . . . . .	2— 21	8— 11
<b>Oddział</b> 3. Spis inwentarza . . . . .	22— 30	11— 13
<b>Oddział</b> 4. Przepisy łączne o zabezpiec- czeniu spadku i o spisie in- wentarza . . . . .	31— 38	13— 15
<b>Oddział</b> 5. Ogłoszenie rozporządzeń ostatniej woli . . . . .	39— 46	15— 16
<b>Oddział</b> 6. Stwierdzenie praw do spadku . . . . .	47— 60	16— 19
<b>Oddział</b> 7. O zrzeczeniu się spadku i o przyjęciu spadku z ograni- czeniem odpowiedzialności . . . . .	61— 65	19— 20
<b>Oddział</b> 8. O spadku wakującym . . . . .	66— 71	20— 21
<b>Oddział</b> 9. Wyjawienie majątku spadko- wego . . . . .	72— 80	21— 23
<b>Oddział</b> 10. Zabezpieczenie zapisów . . . . .	81— 86	24
<b>Oddział</b> 11. Zmniejszenie zapisów szcze- gólnych z powodu niewystar- czalności majątku . . . . .	87— 95	25— 26
<b>Oddział</b> 12. Likwidacja spadku . . . . .	96—128	26— 35
<b>Oddział</b> 13. Oddzielenie majątku spadko- wego od majątku spadko- biery . . . . .	129—134	35— 36
<b>Oddział</b> 14. Dział spadku . . . . .	135—149	36— 39
<b>Oddział</b> 15. Postępowanie spadkowe po cudzoziemcach . . . . .	150—159	39— 41

II.

PROJEKT  
PRZEPISÓW WPROWADZAJĄCYCH  
ROZDZIAŁ KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNEGO  
O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM.

	Art.	Str.
<b>Rozdział I.</b> Przepisy ogólne . . . . .	I— VI	43— 44
<b>Rozdział II.</b> Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej Kodeksu Na- poleona i części 1 tomu X Zводу Praw . . . . .	VII— IX	44— 47
<b>Rozdział III.</b> Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu cy- wilnego austriackiego . . . . .	X— XI	47— 48
<b>Rozdział IV.</b> Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu cy- wilnego niemieckiego . . . . .	XII—XXI	48— 52
<b>Rozdział V.</b> Przepisy przejściowe . . . . .	XXII	52

III.

UZASADNIENIE PROJEKTU ROZDZIAŁU  
KODEKSU POSTĘPOWANIA NIESPORNEGO  
O POSTĘPOWANIU SPADKOWYM.

Wstęp . . . . .	53— 54
<b>Oddział 1.</b> Podstawy postępowania i wła- ściwość sądu . . . . .	55— 58
<b>Oddział 2.</b> Zabezpieczenie spadku . . . . .	58— 64
<b>Oddział 3.</b> Spis inwentarza . . . . .	64— 67
<b>Oddział 4.</b> Przepisy łączne o zabezpie- czeniu spadku i o spisie in- wentarza . . . . .	67— 70
<b>Oddział 5.</b> Ogłoszenie rozporządzeń . . . . . ostatniej woli . . . . .	71— 74
<b>Oddział 6.</b> Stwierdzenie praw do spadku . . . . .	74— 83
<b>Oddział 7.</b> O zrzeczeniu się spadku i o przyjęciu spadku z ograni- czeniem odpowiedzialności . . . . .	83— 86
<b>Oddział 8.</b> O spadku wakującym . . . . .	86— 88
<b>Oddział 9.</b> Wyjawienie majątku spadko- wego . . . . .	88— 92

	Str.
Oddział 10. Zabezpieczenie zapisów . . .	92— 94
Oddział 11. Zmniejszenie zapisów szczegól- nych z powodu niewystar- czalności majątku . . . .	94— 97
Oddział 12. Likwidacja spadku . . . .	97—108
Oddział 13. Oddzielenie majątku spadko- wego od majątku spadko- biery . . . . .	108—111
Oddział 14. Dział spadku . . . . .	111—115
Oddział 15. Postępowanie spadkowe po cudzoziemcach . . . . .	116—118.

---

---

„Komisja Kodyfikacyjna” ukazuje się zeszytami w miarę nagromadzonego materiału.

---

**Ogólnego zbioru Nr 95.**

---

Wydawnictwo urzędowe Komisji Kodyfikacyjnej, Mokotowska 14.  
Skład Główny: Kasa im. Mianowskiego, Pałac Staszica.

---

*Drukarnia Państwowa, Warszawa, Miodowa 22, tel. 11-76-90.*

---

Druk ukończono dnia 16 stycznia 1939.